

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra Obecné antropologie



Diplomová práce

Žárlivost u heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti

Bc. Magdalena Šilarová

Vedoucí práce: Mgr. Klára Bártová, Ph.D. et Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze 10.7. 2021

.....
Bc. Magdalena Šilarová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Kláře Bártové, Ph.D. et Ph.D. za ochotné vedení této práce, za podnětné připomínky, za veškerý čas, který mi věnovala a za pozitivní přístup a podporu nejen během psaní ale během celého studia.

Abstrakt

Evoluční psychologie vysvětluje žárlivost jako důsledek selekčních tlaků, které mají za cíl maximalizovat reprodukční schopnost jedince. Z ultimátního hlediska se jedná o evoluční strategii udržení si partnera, prevenci nevěry a zajištění věrohodnosti otcovství. Výsledky předchozích studií vycházejících z tohoto evolučního přístupu pak poukazují na existenci mezipohlavních rozdílů v prožívání žárlivosti. Zatímco heterosexuální muži vykazují obecně větší psychologickou úzkost spojenou se sexuální nevěrou partnerky, heterosexuální ženy vykazují větší psychologickou úzkost spojenou s emoční nevěrou partnera. Cílem této práce bylo prozkoumat prožívání žárlivosti, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti. Samotný výzkum sestával ze dvou částí, kvalitativní a kvantitativní. Kvalitativní části výzkumu se účastnilo celkem 16 respondentů, z toho 10 žen a 6 mužů ve věkovém rozmezí mezi 47–65 lety. Data byla získávána pomocí polostrukturovaných rozhovorů a následně vyhodnocována metodou otevřeného kódování. Z výsledků této části studie vyplynulo, že celková míra žárlivosti měla u obou pohlaví s věkem klesající tendenci. Muži v současném vztahu nevykazovali oproti minulým vztahům v podstatě žádné známky žárlivosti. Oproti tomu ženy v současném vztahu vykazovaly známky jak emoční, tak sexuální žárlivosti, jejich intenzita však byla nižší než v mladším věku. Kvantitativní části výzkumu se účastnilo celkem 111 respondentů, z toho 62 žen a 41 ve věkovém rozmezí mezi 45–66 lety. Respondenti vyplňovali sadu anonymních online dotazníků zaměřujících se na jednotlivé typy žárlivosti, na žárlivost behaviorální, reaktivní, majetnickou, úzkostnou, emoční a sexuální. Data získaná tímto způsobem byla následně vyhodnocována pomocí Mann-Whitneyho U testů a dvouvýběrového T-testu. Výsledky studie poukázaly na signifikantní rozdíl v behaviorální, reaktivní, majetnické a emoční žárlivosti mezi muži a ženami, přičemž ženy ve všech zmíněných typech vykazovaly vyšší míru žárlivosti. Rovněž byla zjištěna celková vyšší míra žárlivosti u žen v pozdní dospělosti než u mužů. U úzkostné a sexuální žárlivosti pak mezi pohlavími nebyly zjištěny statisticky signifikantní rozdíly.

Klíčová slova: partnerská žárlivost, emoční žárlivost, sexuální žárlivost, nevěra, pozdní dospělost

Abstract

Evolutionary psychology explains jealousy as a result of selection pressures in order to maximize individual's reproduction ability. Jealousy is ultimately evolutionary strategy for keeping one's partner, precaution of infidelity and ensuring fatherhood certainty. Results of previous studies using this evolutionary approach suggests that there are specific gender differences in perception of jealousy. Heterosexual men generally show more anxiety associated with sexual infidelity and heterosexual women show more anxiety associated with emotional infidelity.

The aim of this study was to examine the experience of jealousy, its perception and attitudes towards it from the perspective of heterosexual men and women in late adulthood. The research itself consisted of two parts, qualitative and quantitative. In the qualitative part was used the method of semi-structured interviews and the main aim of this part was to find out as much information about individual experiences with jealousy of our participants as possible. The main aim of the quantitative part of this study was to find out if there is a significant difference in the degree of particular types of jealousy between men and women in the late adulthood. The research sample for the qualitative part of the study consisted of 16 participants, 10 women and 6 men (average age = 54,5). The results of this parts showed that the general degree of jealousy was declining with age. Men in late adulthood didn't show almost any signs of jealousy at all, meanwhile women showed signs of emotional and sexual jealousy, however the intensity of these signs was lower than in the past.

The research sample for the quantitative part of this study consisted of 111 participants, 62 women and 41 men (average age = 55,5). All participants completed anonymous set of questionnaires aimed at the partner's jealousy. The results of this part of the study showed significant difference in behavioural, reactive, preventive and emotional jealousy between men and women. The results also showed higher overall jealousy in women compared to men.

Key words: jealousy, emotional jealousy, sexual jealousy, infidelity, late adulthood

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Žárlivost	9
1.1. Definice pojmu žárlivost.....	9
1.2. Dělení žárlivosti	11
1.2.1. Žárlivost normální reaktivní, patologická reaktivní a symptomatická (White a Mullen, 2006).....	11
1.2.2. Žárlivost reaktivní, majetnická a úzkostná (Buunk, 1997).....	12
1.2.3. Žárlivost emoční a sexuální (Buss a kol., 1992)	14
1.3. Alternativní teorie vysvětlující žárlivost.....	19
1.4. Faktory ovlivňující žárlivost.....	21
1.4.1. Osobnostní a sociodemografické charakteristiky jedince	21
1.4.2. Zkušenosti s předchozími vztahy.....	22
1.4.3. Situační faktory	23
2. Nevěra	25
2.1. Definice pojmu nevěra	25
2.2. Typy nevěry.....	26
2.3. Faktory ovlivňující nevěru	27
2.3.1. Individuální faktory	27
2.3.2. Vztahové faktory	29
3. Pozdní dospělost	30
3.1. Biologické změny	31
3.2. Kognitivní změny.....	33
3.3. Partnerství a sexualita	34
EMPIRICKÁ ČÁST	37
4. Výzkumný projekt a cíle výzkumu	37
4.1. Cíle výzkumu	37
4.2. Hypotézy	37
KVALITATIVNÍ ČÁST	38
5. Materiál a metody	38
5.1. Výběr vzorku	38
5.2. Výzkumná strategie	38
5.3. Struktura rozhovorů	39
5.4. Metody vyhodnocování	40
5.5. Etická stránka výzkumu	40
KVANTITATIVNÍ ČÁST	41
6. Materiál a metody	41
6.1. Výběr vzorku	41
6.2. Výzkumná strategie	41
6.3. Psychometrické nástroje	42
6.3.1. Sociodemografický dotazník	42
6.3.2. Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (Buunk, 1997).....	42
6.3.3. Multidimenzionální škála žárlivosti (Multidimensional Jealousy Scale, Pfeiffer a Wong, 1989).....	43
6.3.4. Míra emoční a sexuální žárlivosti.....	44
6.4. Sběr dat a etická stránka výzkumu.....	44
KVALITATIVNÍ ČÁST	46

7.	popis vzorku.....	46
7.1.	Sociodemografický popis vzorku	46
7.2.	Uvedení jednotlivých rozhovorů.....	47
8.	Analýza dat a výsledky	52
8.1.	První okruh: aktuální vztah.....	52
8.1.1.	Podněty vyvolávající žárlivost.....	52
8.2.	Druhý okruh: Minulý vztah	55
8.3.	Třetí okruh: žárlivost napříč vztahy	56
8.4.	Čtvrtý okruh: žárlivost obecně.....	59
8.5.	Žárlivost reaktivní, majetnická, úzkostná	64
	KVANTITATIVNÍ ČÁST	66
9.	Deskriptivní analýza dat.....	66
9.1.	Analýza rozdílu v míře žárlivosti mezi muži a ženami.....	70
10.	Diskuze a limity práce.....	72
	ZÁVĚR	77
	LITERATURA.....	78
	PŘÍLOHY	87

ÚVOD

Partnerské vztahy jsou nedílnou součástí lidského života. Je tedy přirozené, že jsou častým tématem našich úvah i každodenních rozhovorů ale jsou rovněž častým předmětem psychologických i etologických výzkumů. Důležitou součástí partnerských vztahů je také žárlivost, což je hlavním tématem této diplomové práce. Tato práce se bude zabývat problematikou romantické žárlivosti a jejími projevy u specifické věkové skupiny, a to u heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti. Výzkumy, které se v minulosti partnerskou žárlivostí zabývaly, se povětšinou zaměřovaly na jedince nižší věkové kategorie, jako jsou například vysokoškolští studenti, kteří ovšem často nemusí mít zkušenosti s dlouhodobými vztahy. Výzkumy byly také často prováděny metodou nucené volby, respondenti se tedy vždy museli rozhodnout pouze pro jedinou možnost, což mohlo v konečném důsledku zapříčinit zkreslení výsledků těchto studií (např. DeSteno, Bartlett, Braverman a Salovey, 2002).

Předkládaný výzkum se tedy zaměřoval na žárlivost u jedinců v období pozdní dospělosti, kteří už mají s dlouhodobými vztahy zkušenosti, a tudíž byli schopni například několik svých minulých vztahů porovnat mezi sebou, což může být přínosem do oblasti zkoumání partnerské žárlivosti. Tato věková kategorie je pro nás zajímavá právě proto, že se jí podobně zaměřené výzkumy zabývaly pouze minimálně. Většina výzkumů provedených na téma žárlivosti také danou problematiku zkoumala pouze pomocí kvantitativních metod. V tomto výzkumu proto budeme za účelem získání co nejpodrobnějších informací kombinovat jak metodu kvalitativní, tak metodu kvantitativní.

Tuto práci tvoří dvě hlavní části, část teoretická a část empirická. V teoretické části jsme se pokusily shrnout problematiku žárlivosti, související tematiku nevěry a rovněž jsme se snažily popsat specifika věkové kategorie se kterou jsme ve výzkumu pracovaly. V empirické části jsme se pak zabývaly samotnými výsledky výzkumu, který byl v rámci této diplomové práce proveden.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ŽÁRLIVOST

Tato práce se bude zabývat především žárlivostí romantickou, tedy žárlivostí, se kterou se setkáváme v rámci partnerských vztahů. Jak již bylo zmíněno, žárlivost stojí v popředí zájmu jak laické, tak odborné veřejnosti. Jedná se o komplexní pojem, na který je možno nahlížet z různých úhlů pohledu, což je také důvodem existence celé řady definic žárlivosti. Každý jedinec si pod tímto pojmem představuje něco jiného, stejně tak jako každý autor chápe a definuje žárlivost trochu jinak. V této kapitole zmíníme výklad pojmu žárlivosti z pohledu několika autorů, následně se budeme zabývat rozdělením žárlivosti do několika základních typů a také popíšeme faktory které mohou mít na žárlivost vliv.

1.1. Definice pojmu žárlivost

Ještě před ustavením psychologie jakožto samostatné vědecké disciplíny se mimo jiné problematikou mezilidských vztahů zabývala filosofie. Jedním z prvních autorů, který ve svém díle poskytl ucelenou definici žárlivosti, která se příliš neliší od dnešních moderních definic, byl francouzský filosof René Descartes. Ve svém posledním díle *Vášeň duše* z roku 1649 popisuje žárlivost jako „*druh bázně, jež se vztahuje k touze uchovat si vlastnictví určitého dobra, a nevzniká ani tak úvahou nad silou důvodu, kvůli nimž bychom o ně mohli přijít, ale pochází spíše z toho, že si onoho dobra tak velmi ceníme. Kvůli tomu se pak dopodrobna zabýváme i těmi nejmenšími podněty k pochybnostem a pokládáme je za naprosto oprávněné důvody.*“ (Descartes, 1649, s.149.)

Některé současné definice žárlivost vnímají jako určitou emoci (Buss a Haselton, 2005), jiné spíše jako komplex emocí (White a Mullen, 1981). Psychologové Buss a Haselton (2005) popisují žárlivost jako emoci, která má jedince upozornit na potenciální hrozbu, nebezpečí, které by teoreticky mohlo ohrozit romantický vztah. Tato emoce je spuštěna přítomností třetí osoby stejného pohlaví, tedy přítomností rivala/rivalky. Žárlivost tak podle nich funguje jako určitý mechanismus zabraňující partnerově případné nevěře (Buss a Haselton, 2005).

Podle Hartla a Hartlové (2000, s. 700) je žárlivost „*záporný emoční stav, forma úzkosti vznikající z pocitu nejistoty, strachu ze ztráty milované osoby.*“ Partnerská žárlivost podle nich vzniká u heterosexuálních i homosexuálních sexuálních partnerů a jedná se o úzkost vyplývající z nedostatečného pocitu jistoty týkající se citů milované osoby. Tato úzkost je zaměřena vůči třetí osobě nebo osobám, které jsou jedincem vnímány jako

ohrožující (Hartl a Hartlová, 2000).

Pro psychology DeStena a Saloveye (1995) je žárlivost charakterizována upínáním na určité osobě či objektu, kdy dochází k domnění nebo podezření ze ztráty této osoby. V momentě, kdy rival ohroží stálý vztah daného jedince, vzbudí to pocity jako je zlost, strach či žal.

Podle profesora Abrahama Buunka (1997) je žárlivost spuštěna buď ohrožením vztahu, ztrátou partnera nebo rozpadem vztahu, kterého si jedinec váží, a to kvůli smyšlenému nebo skutečnému rivalovi.

Existuje ovšem i řada autorů, kteří žárlivost definují jako komplex více emocí, nikoliv jako samostatnou emoci. Například americký psycholog Paul Ekman (1998) chápe žárlivost jako souhrnné pojmenování pro řadu emocí, jakými jsou například smutek, vztek nebo osamění. Tyto emoce se v člověku v různých intervalech střídají a dohromady dávají vzniknout právě žárlivosti. Podle Ekmana se žárlivost neřadí mezi základní emoce, které trvají zpravidla několik sekund či minut, jedná se o krátké epizody určité emoce, například strachu. Na druhou stranu právě žárlivost podle něj trvá daleko delší dobu, řádově se může jednat o dny, týdny, někdy až roky, během kterých se v člověku střídají různé emoce, které dohromady tvoří právě komplex žárlivosti. Narozdíl od základních emocí také žárlivost postrádá specifické obličejové výrazy, které by pro ni byly typické. Vůči Ekmanově rozdělení emocí se vymezují například Sabini a Silver (2005), podle nichž by měla být žárlivost zařazena mezi základní emoce, neboť se jedná o emoci, která se vyvinula v rámci evoluce a která má významný vliv na lidskou reprodukci.

Žárlivost může být chápána rovněž jakožto „...komplex myšlenek, emocí a činů, které se u jedince objevují jako následek vnímané ztráty či ohrožení sebeúcty a/nebo ohrožení existence či kvality romantického vztahu. Vnímaná ztráta nebo ohrožení vzniká vnímáním skutečné nebo potenciální romantické náklonnosti mezi naším partnerem a (možná imaginárním) rivalem.“ (White a Mullen, 1981, s. 296.)

Ačkoliv je žárlivost většinou vnímána jako negativní komplex emocí, někteří autoři jí naopak spojují s pocity lásky, radosti či přitažlivosti vycházejícími z vědomí, že jedinec má atraktivního partnera (Guerrero, Trost a Yoshimura, 2005). Například podle Pinese (1992) může mít žárlivost na jedince který ji prožívá a tím i na daný romantický vztah, pozitivní vliv. Podle něj může žárlivost v člověku vyvolávat a zesilovat pozitivní emoce, které mohou vést ke kvalitnějšímu vztahu, silnějšímu závazku a faktu, že jedinec přestane brát svého partnera jako samozřejmost. Podobně žárlivosti rozumí i Brewer a Riley (2010) podle kterých ji lze vnímat jako projev náklonnosti, lásky a oddanosti.

Definice žárlivosti existuje opravdu celá řada, ovšem vzhledem k tomu, že tato práce přímo navazuje na diplomovou práci Kateřiny Potyžsové (2016), která se zabývala žárlivostí u heterosexuálních, homosexuálních a bisexuálních jedinců, bude se i pro účely této práce užívat stejná definice žárlivosti. Žárlivost zde tedy budeme definovat jako „*emocionální stav, v němž se daná osoba cítí ohrožena buď reálnou nebo potenciální ztrátou důležitého partnerského vztahu, popřípadě existencí reálného či potenciálního rivala*“ (Potyžsová, 2016, s. 4.).

1.2. Dělení žárlivosti

Žárlivost je možné rozdělit do několika typů, vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá žárlivostí partnerskou, zaměříme se na tomto místě na jednotlivé typy partnerské žárlivosti. Tu lze podle dostupné odborné literatury rozdělit na několik základních typů:

1. žárlivost normální reaktivní, patologická reaktivní a symptomatická reaktivní (White a Mullen, 2006)
2. žárlivost reaktivní, majetnická a úzkostná (Buunk, 1997)
3. žárlivost emoční a sexuální (Buss a kol., 1992)

1.2.1. *Žárlivost normální reaktivní, patologická reaktivní a symptomatická (White a Mullen, 2006)*

Za normální reaktivní žárlivost se podle Whitea a Mullen (2006) považuje žárlivá reakce ať už na skutečnou nebo pouze domnělou nevěru, jedná se tudíž o reakci na nějaký konkrétní podnět. Patologická reaktivní žárlivost se od normální reaktivní žárlivosti liší především intenzitou reakce a rovněž přítomností určité predispozice, která jedince činí citlivějším k nějaké provokaci. Takovou predispozicí může být například duševní porucha, která jedince činí náchylnějším k patologickým reakcím na domnělou nevěru. Dalším druhem predispozice může být také nějaký typ osobnostní poruchy, může se jednat například o přecitlivělost nebo nízkou sebeúctu, která nemusí být na první pohled na člověku patrná a jedinec může navenek působit často až přehnaně sebevědomě. Rovněž předchozí zkušenosti s nevěrou či opuštěním mohou u člověka zvyšovat citlivost vůči podnětům vyvolávajícím žárlivost. Patologická reaktivní žárlivost se tedy projevuje zejména nepřiměřenou reakcí na podnět vyvolávající žárlivost a je rovněž typická existencí nějaké predispozice, která jedince činí citlivým na takové podněty (White a Mullen, 2006).

Žárlivost symptomatická se od předchozích dvou typů liší zejména tím, že vzniká čistě z důvodu duševní poruchy jedince, přičemž její průběh úzce souvisí se stádiem a vývojem poruchy, která je její příčinou. Vyznačuje se absencí jakékoliv provokace, která by mohla vysvětlovat obavu z nevěry. Symptomatická žárlivost se objevuje u jedinců trpících poruchami nálad, schizofrenií, bludnými (paranoidními) poruchami či obsedantně kompulzivními poruchami. Rovněž se může objevit v souvislosti se zneužíváním narkotik či alkoholu (White a Mullen, 2006).

1.2.2. Žárlivost reaktivní, majetnická a úzkostná (Buunk, 1997)

Buunk (1997) rozdělil žárlivost na tři typy. Žárlivost reaktivní by se dala nazvat také žárlivostí vyprovokovanou, jedná se o přímou reakci na partnerovo chování a je doprovázena řadou negativních emocí.

Žárlivost majetnická se vyznačuje přehnanou reakcí jedince na jakýkoliv náznak zájmu partnera o třetí osobu. Jedinec také často vyvíjí velké úsilí, aby zabránil potenciálnímu sblížení partnera s třetí osobou. Příkladem tohoto typu žárlivosti jsou například muži, kteří se uchylují k násilí ve snaze omezit autonomii svých partnerek, často se jedná o výsledek jejich vlastní nejistoty a strachu, že by jim partnerka mohla být nevěrná (Daly, Wilson a Weghorst, 1982). Úzkostná žárlivost je typem žárlivosti, během které si jedinec v hlavě utváří obrazy potenciální nevěry svého partnera s třetí osobou, což vede k více či méně obsesivní úzkosti, rozčilení, podezřívavosti či obavám.

V roce 1997 provedl Buunk studii ve které se zaměřoval právě na výzkum reaktivní, majetnické a úzkostné žárlivosti. Vzorek sestával ze 100 heterosexuálních mužů a 100 heterosexuálních žen, jejichž průměrný věk byl 33 let. Data byla sbírána pomocí dotazníku, který byl všem respondentům zaslán e-mailem. První část dotazníku se zabývala měřením reaktivní žárlivosti. Respondenti byli požádáni, aby na pětibodové škále označili, do jaké míry by je rozrušily následující situace: kdyby měl jejich partner sexuální styk s jinou osobou, kdyby s někým jiným probíral osobní záležitosti, kdyby flirtoval s jinou osobou, kdyby intimně tančil s jinou osobou nebo jinou osobu políbil. Následovala druhá část dotazníku, která se zaměřovala na žárlivost majetnickou. Participantům byla rovněž předložena řada výroků, u kterých měli na stejné pětibodové škále určit, do jaké míry je daný výrok vystihuje. Jednalo se například o výroky: „Nechci, aby se můj partner setkával s lidmi opačného pohlaví.“, „Vyžaduji, aby se můj partner nedíval na osoby opačného pohlaví.“ nebo „Je pro mě těžké nechat jít partnera vlastní cestou.“ Poslední část dotazníku se zaměřovala na měření úzkostné žárlivosti. I v tomto případě byla ve studii

participantům předložena řada tvrzení jako například: „Bojím se, že by mě partner mohl opustit kvůli někomu jinému.“, „Bojím se toho, že by se můj partner mohl sexuálně sblížit s jinou osobou.“, „Bojím se, co by se všechno mohlo stát, kdyby se partner setkal s příslušníkem opačného pohlaví.“ nebo „Bojím se, že si partner najde někoho atraktivnějšího, než jsem já.“. U těchto tvrzení měli participanti následně na pětibodové škále označit, jak často je takové myšlenky napadají. Výsledky studie ukázaly, že ženy vykazovaly oproti mužům vyšší míru žárlivosti pouze u žárlivosti reaktivní. Zatímco u žárlivosti majetnické a úzkostné, nebyl mezi muži a ženami nalezen signifikantní rozdíl v prožívané míře žárlivosti.

Buunkovo rozdělení žárlivosti na reaktivní, úzkostnou a majetnickou použili ve své studii i Barelds a Dijkstra (2007). Tato studie se zabývala spojitostí mezi žárlivostí a kvalitou partnerského vztahu a stejně jako Buunk měřili žárlivost pomocí tzv. Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (Buunk, 1997). V souladu s očekáváním zjistili, že reaktivní žárlivost může mít na vztah pozitivní vliv, často je partnerem interpretována jako známka lásky a péče ze strany partnera, který žárlí. Dále v souladu s předchozími výzkumy (Dolan a Bishay 1996; Ellis, 1996) zjistili, že úzkostná žárlivost měla na partnerský vztah spíše negativní vliv. Rovněž se ukázalo, že majetnická žárlivost neměla spojitost s kvalitou partnerského vztahu. U tohoto typu žárlivosti podle autorů ovšem velmi záleží na tom, jakým způsobem ji jedinec projevuje. Pokud ji bude majetnický partner projevovat například nakupováním dárků a květin partnerce, bude mít tento typ žárlivosti na vztah spíše pozitivní vliv, zatímco pokud ji bude projevovat například násilím, vliv to bude mít velmi negativní.

Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale použila ve své studii také Valentová a kolektiv (2020), kdy se rovněž v souladu s předchozími výzkumy (např. Buunk, 1997, Bendixen a kol., 2015) ukázalo, že ženy vykazovaly vyšší míru celkové i reaktivní žárlivosti. Tento výzkum však na rozdíl od většiny výzkumů zabývajících se žárlivostí nebyl prováděn na takzvané WEIRD¹ populaci, nýbrž na brazilské populaci, která se může v některých charakteristikách lišit od populace severní Ameriky a západní Evropy.

1

. W.E.I.R.D. neboli „western, educated, industrial, rich and democratic“, tedy západní, vzdělaný, průmyslový, bohatý a demokratický (Scelza a kolektiv, 2020).

1.2.3. *Žárlivost emoční a sexuální (Buss a kol., 1992)*

Rozdělení žárlivosti na emoční a sexuální žárlivost je pro tuto práci klíčové. Evoluční psychologie, ze které vycházíme, vysvětluje žárlivost jakožto důsledek selekčních tlaků, který má za cíl maximalizovat vlastní reprodukční schopnost. Z ultimátního hlediska se tedy jedná o evoluční strategii udržení si partnera, prevenci nevěry a zajištění věrohodnosti otcovství (Trivers, 1972; Dijkstra a kol., 2013). Sexuální žárlivost se typicky objevuje v reakci na domnělou či skutečnou sexuální nevěru. Jedinec pociťuje sexuální žárlivost, pokud ví nebo se domnívá, že jeho partner či partnerka měl nebo by chtěl/a mít sexuální styk s jinou osobou. Emoční žárlivost se zase objevuje v reakci na domnělou či skutečnou emoční nevěru partnera, tedy ve chvíli, kdy se jedinec cítí ohrožen možností, že si jeho partner nebo partnerka vybuduje silné emoční pouto nebo se zamiluje do jiné osoby (Buss a kol., 1992; Guerrero a kol., 2004). Předchozí výzkumy (Barelds a Barelds-Dijkstra, 2007; Buunk, 1997) mimo jiné ukazují, že ženy a muži se v míře sexuální a emoční žárlivosti signifikantně liší. Zatímco ženy vykazují vyšší míru emoční žárlivosti oproti žárlivosti sexuální (Edlund a Sagarin, 2017). Muži vykazují vyšší míru sexuální žárlivosti oproti emoční (Buss a kol., 1992; Buss a Haselton, 2005; Valentová a kol., 2020). Tyto mezipohlavní rozdíly v prožívané žárlivosti evoluční psychologie vysvětluje pomocí tzv. Teorie asymetrických investic (Trivers, 1972). Tato teorie vychází z rozdílné mužské a ženské reprodukční morfologie a také z odlišné míry minimálních investic, které obě pohlaví do reprodukce přinášejí. U pohlavně se rozmnožujících druhů investují samice velké množství energie do produkce makrogamet, vajíček, kterých mohou za svůj život vyprodukovat pouze omezené množství. Zatímco samci mohou během svého života vyprodukovat za vynaložení daleko menšího množství energie, daleko více mikrogamet, spermií. Minimální rodičovské investice mohou být definovány jako minimální možné zdroje, které je třeba vynaložit na zplození a výchovu potomků. Každé pohlaví tak při procesu reprodukce zaujímá jinou roli, liší se míra těchto rodičovských investic, jsou tedy asymetrické. Minimální investice mužů do reprodukce je poměrně malá, jedná se v podstatě pouze o pohlaví styk, tedy poskytnutí spermií. Na druhou stranu musí ovšem muži čelit tzv. nejistotě otcovství. Aby si mohl být muž naprosto jistý, že je potomek jeho, musel by s partnerkou trávit veškerý čas, což není ve většině případů možné. Proto si nikdy nemůže být jistý, že potomek, kterého vychovává je jeho vlastní. Pokud by se totiž ukázalo, že ve vztahu došlo ze strany partnerky k nevěře, muž by mohl investovat své zdroje do cizího potomka, což by pro něj bylo z evolučního hlediska velmi nevýhodné (Dijkstra a kol., 2013; Harris, 2002; Sagarin a kol., 2012; Trivers, 1972; White a Mullen,

2006). Minimální investice žen do reprodukčního procesu jsou daleko větší než investice mužů. Zahrnují těhotenství, porod, laktaci i následnou péči o potomka a jeho ochranu. Na druhou stranu si ovšem může být žena vždy jistá, že potomek, kterého vychovává a do kterého investuje je skutečně její. Zároveň je pro ženu důležité zajistit si od partnera a otce svých dětí co možná nejvíce zdrojů, které zvyšují šance na přežití jí samotné, ale především jejího potomka. Během evoluce se tedy vyvinuly preference žen upřednostňující muže spolehlivé, ochotné se vázat a poskytovat často omezené zdroje. Ty ženy, které v naší evoluční minulosti zvolily právě takové muže následně měly potomky, kteří s větší pravděpodobností přežili a předaly tak své geny do dalších generací. Na druhou stranu ženám, které si vybraly nestálého, impulzivního partnera, se mohlo snadno stát, že je partner opustil a ocitly se samy s dětmi bez zdrojů a potřebné ochrany, což zvyšovalo riziko úmrtí jich i jejich potomků (Buss a kol., 1992).

Podle evoluční teorie se tedy ženy cítí více ohroženy partnerovou emoční nevěrou, zatímco muži partnerčinou sexuální nevěrou (Buss a kol., 1992). Emoční žárlivost je typicky pocíťována v souvislosti se situací, ve které si partner vybuduje silné emoční pouto s jinou osobou, zatímco sexuální žárlivost v situacích, kdy má partner blízký fyzický kontakt sexuálního charakteru s jinou osobou (Potyžsová a Bártová, 2020).

Jako jeden z prvních testoval tuto hypotézu Buss a kolektiv (1992). Výzkumníky zajímalo, zdali skutečně existují mezipohlavní rozdíly v tom, jaký typ nevěry, sexuální nebo emoční, dané pohlaví rozruší více. Participantům byly prezentovány dvě situace, přičemž si měli zvolit jaká situace by je rozrušila víc. Jednalo se o situace, kdy si participant měli představit, že si jejich partner vybuďoval silné emoční pouto s jinou osobou, nebo že měl sexuální styk s jinou osobou. Šlo tedy o tzv. metodu nucené volby, kdy je participant nucen vybrat si jednu z uvedených možností.

Výsledky této studie se shodovaly s výše uvedenou evoluční teorií. Muži (v 60 %) byli více rozrušeni potenciální sexuální nevěrou partnerky, narozdíl od žen (v 17 %). Ženy (v 83 %) byly naopak více rozrušeny v případě, že by partner navázal silný emoční vztah s jinou ženou, zatímco muže tato situace rozrušovala signifikantně méně (ve 40 %; Buss a kol., 1992). V druhé části této studie se výzkumníci zaměřovali na fyziologickou komponentu žárlivosti, tedy na fyziologickou reakci jedince na partnerovu potenciální nevěru. K tomu používali metodu měření elektrodermální aktivity (EDA) a elektromyografie (EMG). Participant si i v tomto případě měli představit dvě situace, tedy situaci, kdy by měl partner sexuální styk s někým jiným a situaci kdy by se zamiloval do někoho jiného. Této části výzkumu se účastnilo 32 mužů a 23 žen. U mužů bylo

zaznamenáno signifikantní zvýšení vodivosti kůže (EDA) při představě potenciální sexuální nevěry partnerky, zatímco u žen bylo signifikantní zvýšení vodivosti kůže (EDA) zaznamenáno při představě emoční nevěry partnera. Podobné výsledky pak přineslo i měření pomocí elektromyografie, ovšem už bez signifikantního rozdílu mezi pohlavími. Ve třetí části této studie pracovali výzkumníci s větším vzorkem participantů, jednalo se o 133 mužů a 176 žen, na kterém chtěli ověřit hypotézu, že muži, kteří mají zkušenost s vážným vztahem budou více rozrušeni partnerčinou potenciální sexuální nevěrou než muži, kteří nemají s vážným vztahem zkušenost. Podobnou hypotézu chtěli ověřit i u žen, v tomto případě tedy předpokládali, že ty ženy, které mají zkušenost s vážným vztahem budou více rozrušeny představou potenciální emoční nevěry partnera v porovnání se ženami, které s vážným vztahem žádnou zkušenost neměly. I zde byla využita metoda nucené volby, participant si měli zvolit, která se dvou situací by je rozrušila více, kdyby se jejich partner zamiloval do jiné osoby či si s ní vytvořil silné emoční pouto, nebo kdyby měl partner sexuální styk s jinou osobou. Výsledky této části studie se shodovaly s výsledky z první části této studie, větší část mužů (49 %) než žen (19 %) vypověděla, že by byli více rozrušeni sexuální nevěrou partnerky. U mužů se byl rovněž velký rozdíl mezi těmi, kteří měli zkušenosti s vážným vztahem a těmi co takovou zkušenost neměli. 55 % mužů, kteří měli s vážným vztahem zkušenost by bylo sexuální nevěrou rozrušeno více ve srovnání s emoční nevěrou. Zatímco pouze 29 % mužů, kteří zkušenost s vážným vztahem nemělo vypovědělo, že by bylo sexuální nevěrou rozrušeno více. Výzkumníci proto předpokládají, že sexuální žárlivost mužů může být do jisté míry aktivována jejich zkušenostmi s vážným vztahem (Buss a kol., 1992). Ženy v souladu s očekáváním vypověděly, že by byly více rozrušeny emoční nevěrou partnera v porovnání s nevěrou sexuální, a to bez ohledu na to, zdali měly s vážným vztahem v minulosti nějakou zkušenost nebo ne.

Podobnou studii provedl i Bendixen a kolektiv (2015). Jejich studie byla zajímavá v tom, že kombinovala jak metodu nucené volby, tak metodu kontinuálního měření. Metoda kontinuálního měření je založena na principu měřicí škály, kdy participant označují, na jakém stupni dané škály je rozruší určité chování, tedy například emoční či sexuální nevěra (Bendixen a kol., 2015). Výsledky této studie se shodovaly s výsledky, které prezentoval Buss a kolektiv (1992), muži se v porovnání se ženami cítili být více ohroženi nevěrou sexuální než emoční, a to jak v případě metody nucené volby, tak v případě metody kontinuálního měření, což znovu poukazuje na mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti (Buss a kol., 1992). Rovněž byla zaznamenána zvýšená celková míra žárlivosti u těch jedinců, kteří byli v té době v partnerském vztahu, což si výzkumníci vysvětlují tak, že

pokud je člověk v době, kdy se výzkumu účastní ve vztahu, dokáže se do hypotetické situace lépe vžít, protože je sám aktuálně v pozici, ve které může něco ztratit, což v něm vyvolá silnější emoční odezvu na danou hypotetickou situaci. Zvýšená míra žárlivosti pak byla v těchto případech zvýšená jak u mužů, tak u žen, u mužů ovšem o poznání více, podobně jako tomu bylo ve výše zmiňovaném výzkumu Busse a kol. (1992). Podobné výsledky přinesla i studie De Souzy a kolektivu (2006), kdy výzkumníci rovněž používali jak metodu nucené volby, tak kontinuální měření. Výzkum byl prováděn na vzorku brazilské populace a účastnili se ho jak heterosexuální, tak homosexuální muži a ženy. Výzkumníci v tomto případě opět využili hypotetických otázek z výzkumu Busse a kolektivu (1992) a respondentů se ptali, která z těchto situací, popisujících sexuální a emoční nevěru by jim vadila více. Zatímco heterosexuální muži byli signifikantně více rozrušeni partnerčinou potenciální sexuální nevěrou než ženy, heterosexuální ženy byly naopak signifikantně více rozrušeny partnerovou potenciální emoční nevěrou než muži. Výsledky tak opět potvrdily určité mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti mezi muži a ženami.

K podobným výsledkům dospěla také studie Fredericka a Falese (2016), jejíž cílem bylo určit, zda existuje rozdíl mezi pohlavími v reakci na sexuální a emoční nevěru, tedy rovněž ověřit mezipohlavní rozdíly v žárlivosti. Jednalo se o dotazníkovou studii, se vzorkem 33 699 heterosexuálních mužů a 26 332 heterosexuálních žen. Výzkumníky zajímalo, která z dále popsaných situací by jejich respondenty rozrušila více. První situace byla popsána tak, že jejich partner by měl sexuální vztah s někým jiným, ale nebyl by do něj zamilovaný a druhá tak, že by se jejich partner zamiloval do někoho jiného, ale neměl by s dotyčným sexuální styk. Autory studie rovněž zajímaly i další demografické faktory, které by mohly potenciálně žárlivost ovlivnit, jako například příjem, počet dětí či délka vztahu nebo zkušenosti s nevěrou v daném vztahu. V souladu s předchozími studiemi (Buss a kol., 1992, 1996; Buss a Haselton, 2005; Bendixen a kol., 2015) se ukázalo, že muži (54 %) byli oproti ženám (35 %) více rozrušeni partnerčinou sexuální nevěrou než nevěrou emoční. Co se týče dalších faktorů, které by mohly mít na žárlivost vliv ukázalo se, že věk, příjem ani děti participantů neměli na míru prožívané žárlivosti signifikantní vliv. Jedním z faktorů, který mírně ovlivňoval prožívání žárlivosti byl aktuální vztah respondenta, a to bez ohledu na jeho délku. Heterosexuální ženy i muži vykazovali vyšší míru sexuální žárlivosti v případě, že byli v té době v partnerském vztahu, přičemž obě pohlaví byla potenciální sexuální nevěrou rozrušena podobně, ať už se jednalo o vztah trvající kratší nebo delší dobu. Podobně jako tomu bylo například u výše zmiňované studie

Bendixena a kolektivu (2015).

Výsledky zmíněných studií tedy potvrzují evoluční přístup Busse a kol. (1992) a fakt, že obě pohlaví reagují na daný typ nevěry odlišnou mírou žárlivosti.

Rovněž však existují studie, podle kterých míra prožívané žárlivosti nezáleží tolik na pohlaví toho, kdo žárlí, jako spíše na pohlaví jeho partnera, tedy toho, na koho je žárleno. Podle těchto teorií tak žárlí heterosexuální muži podobně jako homosexuální ženy, pociťují tedy větší míru sexuální žárlivosti, vzhledem k tomu, že žárlí na ženské pohlaví. Stejně je tomu i u heterosexuálních žen a homosexuálních mužů, kteří by měli podle této teorie pociťovat větší míru emoční žárlivosti vzhledem k tomu, že žárlí na mužské pohlaví (Dijkstra a Buunk, 2001; Harris, 2002; De Souza a kol., 2006). Ani v tomto případě však výsledky studií nejsou zcela konzistentní, některé studie nic takového nezjistily (Frederick a Fales, 2016).

Objevují se také studie, podle kterých míra prožívané žárlivosti závisí zejména na pohlaví rivala. Na tuto možnost poukázal například výzkum Sagarina a kolektivu (2003). Tato teorie hovoří o tom, že rozdíly v typu prožívané žárlivosti (emoční/sexuální) u heterosexuálních jedinců existují při představě nevěry partnera/partnerky s jedincem opačného pohlaví, tedy s osobou, která je s partnerem reprodukčně kompatibilní. Při představě nevěry s osobou, se kterou není partner/partnerka reprodukčně kompatibilní se mezipohlavní rozdíly neobjevují, muži a ženy se tedy v typu prožívané žárlivosti signifikantně neliší.

Určitý problém může představovat také metoda nucené volby. Jedná se o typ měření, který se ve výzkumech zabývajících se žárlivostí používá vůbec nejčastěji. Jedná se ale také metodu, která je častým předmětem kritiky, neboť sice přináší snadno opakovatelné výsledky (DeSteno a kol., 2012; Edlund a kol., 2006; Shackelford a kol., 2004), ne vždy se tyto výsledky ale shodují s výsledky studií užívající jiné metody měření, jako například kontinuální měření či kvalitativní metody (Potyžsová, Wells a Bártová, 2018). Jedním z hlavních bodů kritiky této metody je fakt, že rozdíly v míře prožívané žárlivosti mohou být uměle vyprodukované právě zvolením této výzkumné metody, která nemusí odrážet rozhodování lidí ve skutečném životě. Například ve studii DeStena a kolektivu (2002) se metodou nucené volby ukázaly určité mezipohlavní rozdíly v žárlivosti, tedy že muži pociťovali spíše sexuální žárlivost, zatímco ženy emoční. Při měření kontinuální škálou se tyto rozdíly ale nepotvrdily a ukázalo se, že obě pohlaví rozrušovala více potenciální emoční nevěra partnera. Dalším problémem metody nucené volby je fakt, že pokud účastníci v době výzkumu například nejsou aktuálně v partnerském vztahu nebo v něm

nikdy nebyli, může pro ně být náročné si hypotetické situace vůbec představit a jejich odpovědi se tak nemusí shodovat s realitou a mohou se zásadně lišit od odpovědí těch participantů, kteří mají s vážnými vztah osobní zkušenosti (Berman a Frazier, 2005; Buss a kol., 1992). Jedním z mála výzkumů používající jinou metodu, než metodu nucené volby byl výzkum Fussella a Stolleryho (2012), kteří se rozhodli použít metodu kvalitativní, a to metodu polostrukturovaných rozhovorů. Výzkumníci se snažili ověřit, jestli i za použití kvalitativní metody budou existovat mezipohlavní rozdíly v prožívání romantické žárlivosti. Rovněž pak bylo jejich cílem zjistit, jak konkrétní jedinci žárlivost vnímají a jak reagují na případné hrozby, které se ve vztahu objevují. Jejich studie se účastnilo 16 heterosexuálních jedinců, 9 žen a 7 mužů mezi 23–56 lety. Analýza výzkumu probíhala pomocí techniky interpretativní fenomenologické analýzy, jedná se o typ analýzy, kdy se výzkumník snaží porozumět subjektivním zkušenostem jedince a tomu, jak si daný jedinec tyto zkušenosti vykládá a jak jim rozumí. Následně výzkumník pokračuje s analýzou kódováním a interpretací, kdy identifikuje určitá témata a vzorce, které se u jednotlivých případů objevují a hledá mezi nimi souvislosti. Nicméně i za použití této kvalitativní metody se výzkumníkům podařilo potvrdit mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti a výsledky studie se tak shodovaly s evoluční hypotézou (Buss a kol., 1992). Ačkoliv byli muži i ženy silně rozrušeni sexuální nevěrou partnera, muži vykazovali vyšší míru sexuální žárlivosti, navíc výzkum zjistil, že v případě sexuální nevěry partnerky by muži spíše vztah ukončili než ženy. Naopak ženy byly více rozrušeny emoční nevěrou partnera, přičemž se ukázalo, že je rozrušovala zejména ztráta určité partnerovy emoční exkluzivity (Fussell a Stollery, 2012).

1.3. Alternativní teorie vysvětlující žárlivost

Jednu z alternativních teorií k Bussově (1992) evoluční teorii žárlivosti představuje například teorie biosociální (Eagly a Wood, 2002). Podle této teorie mají mezipohlavní rozdíly v prožívané žárlivosti původ v opačných rolích, které muži a ženy ve společnosti zastávají. Tato teorie je založena na rozdílech v mužské a ženské fyziologii, jakými jsou například, síla, reprodukce nebo tělesná stavba, které vedly k vytvoření odlišných rolí, které muži a ženy ve společnosti zastávají. Přičemž právě vzhledem k těmto predispozicím je každé pohlaví schopno vykonávat určitou práci lépe než pohlaví druhé, což vedlo ke vzniku určitých genderových rozdílů a rolí, typických pro dané pohlaví. Zatímco pro ženy je podle této teorie typická vřelost a schopnost pečovat o druhé, pro muže je typičtější například dominance. Právě tyto vlastnosti se následně velkou měrou podílely na utváření

mužských a ženských reakcí na řadu sociálních situací, včetně reakce na skutečnou či domnělou nevěru. Biosociální teorie tedy vysvětluje mezipohlavní rozdíly v žárlivosti jako nepřímý důsledek biologicky podmíněného fyziologického dimorfismu mezi pohlavími. Z této teorie tedy vyplývá, že mezipohlavní rozdíly v typu prožívané žárlivosti by měly být více patrné ve společnostech s větší genderovou nerovností.

Na žárlivost lze nahlížet také ze sociokulturního úhlu pohledu. Z tohoto pohledu je klíčovým aspektem v životě každého člověka socializace, která je kulturně specifická. Socializace probíhá na různých úrovních a ovlivňuje rovněž pohlavně specifické reakce na partnerovu potenciální nevěru, tedy žárlivost (Hupka a Bank, 1996, citováno podle Sheets a Wolfe, 2001). Několik autorů například upozornilo na fakt, že právě sexuální nevěra v západních kulturách má odlišné konotace pro ženy a pro muže, přičemž každé pohlaví může nevěře přisuzovat trochu jiný význam. Muži mohou vykazovat vyšší míru rozrušení v reakci na partnerčinu sexuální nevěru proto, že v západní kultuře panuje přesvědčení, že pokud má žena s někým sexuální styk, má k té osobě zároveň i určité emoční pouto, jedná se tak tedy v podstatě o oba typy nevěry najednou. Zatímco mužské pohlaví je často vnímáno jako to, které je schopno mít sexuální styk i bez emoční vazby k dané osobě, a z toho důvodu ženy sexuální nevěra nerozrušuje tolik, jako nevěra emoční. (DeSteno a Salovey, 1996; Harris a Christenfield, 1996; Harris, 2004).

Další alternativní teorií je takzvaná hypotéza „dvojího standartu“. Podle této teorie je mužům obecně poskytována větší svoboda v rámci možnosti mimopárového sexuálního styku. V případě, že se muž dopustí sexuální nevěry, ze strany ženy to většinou automaticky neznamená ukončení vztahu, muž si často může udržet oba vztahy, jak ten původní, tak vztah nový. To samé ovšem neplatí pro ženy, které když už se sexuální nevěry dopustí, partner v takovém vztahu ve většině případů nesetrvá. Z čehož vyplývá, že mezipohlavní rozdíly v citlivosti na sexuální a emoční nevěru mohou často odrážet pohlavní rozdíly v situacích, které mohou signalizovat určitou hrozbu ukončení partnerského vztahu.

Hypotéza kognitivní adaptace nabízí vysvětlení, proč jsou ženy méně rozrušeny partnerovou sexuální nevěrou. Může to být z důvodu všeobecně rozšířené představy o mužské promiskuitě, díky které ženy v podstatě očekávají, že se sexuální nevěra ze strany partnera ve vztahu objeví, bez ohledu na jejich nesouhlas. Aby se s touto hrozbou vyrovnaly mohou bagatelizovat význam sexuální nevěry ve vztahu a tím pádem reagovat méně intenzivně na partnerovu skutečnou nevěru (Kinsey, Pomeroy a Martin, 1948 citováno podle: Sheets a Wolfe, 2001).

1.4. Faktory ovlivňující žárlivost

Na vznik a míru žárlivosti může mít mimo pohlaví vliv i řada dalších faktorů, ty jsme rozdělily do následujících kategorií:

1.4.1. Osobnostní a sociodemografické charakteristiky jedince

Žárlivost je často spojována s osobnostními charakteristikami jako je nejistota nebo nízké sebevědomí (Mead, 1997; Sullivan 1953). Lidé s nízkou sebedůvěrou mohou mít podle některých studií větší sklony k žárlivosti (Buunk, 1997; Salovey a Rodin, 1986; White, 1981). Ve chvíli, kdy se v partnerském vztahu objeví rival, který takový vztah ohrožuje, objeví se tendence jedince se s tímto rivalem porovnávat v různých atributech jako například v atraktivitě, osobnostních rysech, připravenosti na dlouhodobý vztah a podobně. Pokud z takového porovnání jedinec vyjde hůře než rival, což nastává často právě u lidí s nízkou sebedůvěrou, může se objevit žárlivost. Naopak lidé s vysokou sebedůvěrou často nereagují na potenciální nebo skutečnou nevěru žárlivostí, ale objevují se u nich spíše pocity lítosti z toho, že ztráceli svůj čas a vkládali energii a zdroje do člověka, který za jejich úsilí nestál (Cynkier, 2018). Na žárlivost mohou mít vliv také situace, ve kterých dochází k určité ztrátě sebedůvěry i u jinak sebevědomých jedinců. Může se jednat například o situace ztráty zaměstnání, dlouhodobého onemocnění nebo ztráty blízkého člověka. V takových situacích často vyžaduje daný jedinec od svého partnera více podpory a více času a pokud partner v takové chvíli neprojevuje dostatečnou loajalitu, může to v jedinci vyprovokovat pocity žárlivosti spojené s podezíráním, vztekem či zklamáním (DeSteno, Valdesolo a Barlett, 2006).

Mezi další faktory, které mohou mít na žárlivost vliv patří věk (Shackelford a kol., 2004). Jak již bylo zmíněno výše, z několika výzkumů vyplynulo, že ženy častěji pociťují emoční žárlivost, zatímco muži žárlivost sexuální (Bendixen a kol., 2015; Buss a kol., 1992; Frederick a Fales, 2016). Nicméně tato hypotéza byla většinou testována pouze u mladších jedinců, často vysokoškolských studentů. Výzkumníky v tomto případě zajímalo, jestli bude tato hypotéza platit také u věkově starší populace (Shackelford a kol., 2004). Do výzkumu proto zahrnuli jak mladší věkovou kategorii, přičemž věkový průměr se pohyboval okolo dvaceti let, tak kategorii starší s věkovým průměrem okolo 67 let. Výzkum byl prováděn metodou nucené volby, kdy účastníci měli zodpovědět jakým typem (emoční nebo sexuální) nevěry by byli více rozrušeni. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že pohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti zůstaly zachovány i u staršího vzorku populace, ale pouze u mužů. Obě skupiny mužů, starší i mladší byli signifikantně více rozrušeni z

představy sexuální nevěry ze strany partnerky než z představy nevěry emoční. Zajímavé ovšem je, že u žen tomu tak nebylo. Ukázalo se, že pro starší ženy nebyla představa partnerovy hypotetické emoční nevěry tak stresující, jako pro ženy mladší. Pro starší ženy by byla hypotetická sexuální nevěra partnera více stresující než pro ženy mladší. Autoři toto zjištění vysvětlují tím, že ve starším věku ženy ve většině případů již nejsou schopné reprodukce, což znamená, že pro ně již nejsou partnerovy zdroje tak důležité. Narozdíl od mladších žen, které jsou reprodukce schopné a jejich potomci jsou na jejich péči a zdrojích partnera závislé. Zatímco u mužů bývá zpravidla reprodukční schopnost zachována po celý život, a proto pravděpodobně u obou skupin mužů, starších i mladších, zůstala míra rozrušení potenciální sexuální nevěrou partnerky stejná. Podobné výsledky pak přinesla i nedávná studie de Vissera a kolektivu (2020), která mimo jiné ukázala, že starší lidé byli více rozrušení emoční nevěrou partnera, což si autoři vysvětlují tím, že ve vyšším věku mají lidé také větší množství nejen životních zkušeností ale také zkušeností s partnerskými vztahy a z toho důvodu mohou přikládat větší význam emočním aspektům vztahu, než těm fyzickým. V tomto případě se tedy míra znepokojení sexuální nevěrou partnerky u starších a mladších mužů signifikantně nelišila.

1.4.2. Zkušenosti s předchozích vztahů.

Dalším faktorem, který může ovlivňovat naše prožívání žárlivosti mohou být předchozí zkušenosti s nevěrou. Podle výzkumu, který provedli Zandbergen a Brown (2015) mohou události předchozích vztahů značně ovlivnit všechny budoucí vztahy jedince. Platí to i v případě, že se člověk v některém ze svých vztahů setkal s nevěrou ze strany partnera. Lidé, kteří se v minulém vztahu setkali s nevěrou vykazovali podle provedeného výzkumu vyšší míru prožívané žárlivosti ve vztahu současném (Zandbergen a Brown, 2015). Dokazuje to i starší výzkum Pinese a Aronsona (1983), podle kterého lidé, jejichž partneři jim byli v minulosti nevěrní mají tendenci být vůči svým aktuálním protějškům více žárliví. Stejně tak jedinci, kteří v minulosti byli nevěrní svým partnerům mají větší sklony k žárlivosti, z čehož vyplývá, že nevěra v předchozím vztahu, ať už se jí dopustil kdokoliv z partnerů, může mít negativní vliv na míru prožívané žárlivosti v rámci budoucích partnerských vztahů (Pines a Aronson, 1983). Ve výzkumu Sagarina a kolektivu (2003) se dále ukázalo, že muži, kteří v minulosti zažili ve vztahu nevěru signifikantně více žárlili na podněty spojené se sexuální nevěrou současné partnerky než muži, kteří nevěru nikdy předtím ve vztahu nezažili. Velmi podobné výsledky o přinesl i výzkum Fredericka a Falese (2016), kdy muži, kteří zažili v některém ze svých předchozích vztahů nevěru, byli více rozrušení

partnerčinou potenciální sexuální nevěrou. U žen se ovšem toto zjištění nepotvrdilo. Ženy, které se v minulosti staly obětí nevěry, vyšší žárlivost v současném vztahu nevykazovaly. Jinak tomu ovšem bylo v případě, že se v minulosti ženy nevěry samy dopustily. V tu chvíli reagovaly na partnerovu hypotetickou sexuální nevěru signifikantně žárlivěji než ženy, které v minulosti partnerovi nevěrné nebyly (Sagarin a kol., 2003).

1.4.3. Situační faktory

Důležitým situačním faktorem ovlivňujícím žárlivost ve vztahu je podle mnohých studií atraktivita jiných vztahových alternativ (Hansen, 1991; Shettel-Neuber, Bryson a Young, 1978; Rydell, McConnell, Bringle, 2004). I ve vztahu, ve kterém je jedinec oddaný svému partnerovi, zaznamenává potenciální vztahové alternativy a povědomí o takové ucházející alternativě následně může ovlivňovat způsob jeho komunikace s aktuálním partnerem (Buss, 1994, 2000; Buunk, 1991; Kelley, 1979). Pokud alternativy k současnému vztahu jedince nejsou atraktivní, objevuje se tendence více se spoléhat na aktuální vztah. Nicméně pokud je pro daného jedince vztahová alternativa z nějakého důvodu atraktivnější než jeho současný vztah, už na něj tolik nespolečá právě díky možnosti alternativního vztahu, který mu může poskytovat stejné nebo dokonce větší výhody. Lidé, kteří nemají nebo nevnímají jiné vztahové alternativy jako atraktivní, mají tendenci více na svého partnera žárlit, protože jsou svému vztahu více oddáni, a více na něj spoléhají. Jinou alternativu buď nevnímají vůbec nebo jako nedostatečnou (Bringle, 1991; Buunk, 1991; White a Mullen, 1989). Touto hypotézou se zabývali Rydell, McConnell a Bringle (2004), přičemž jejich studie zkoumala vztah mezi oddaností danému partnerskému vztahu, atraktivitou jiných vztahových alternativ a žárlivostí. V souladu s předchozími studiemi zjistili, že jedinci, kteří byli více oddáni svému aktuálnímu vztahu žárlili na partnera více než ti, kteří mu tolik oddaní nebyli. Rovněž respondenti vykazovali vyšší míru žárlivosti v případě, že neměli jiné (atraktivnější) vztahové alternativy. Potvrdila se tedy spojitost mezi mírou vykazované žárlivosti a oddaností danému partnerskému vztahu.

Osobnost potenciálního rivala je další proměnou, která může mít na žárlivost vliv. Žárlivost může být podle mnohých výzkumů zčásti vyvolána tím, že jedinec porovnává své fyzické i psychické charakteristiky s potenciálním rivalem (DeSteno a Salovey, 1996; Schmitt, 1988). V momentě, kdy rival žárlivého jedince v některých charakteristikách překoná, začne být vnímán jako potenciální hrozba daného partnerského vztahu, což následně zapříčiní vznik žárlivosti (Dijkstra a Buunk, 1998). Z evolučně psychologického hlediska vyplývá, že každé pohlaví preferuje u partnera odlišné atributy. Muži preferují u

žen hlavně fyzickou atraktivitu a to proto, že poukazuje na plodnost dané ženy, věk a celkový fyzický stav (Buss, 1994). Na druhé straně ženy u mužů preferují zejména atributy spojené se sociálním statutem či znaky dominance, což odkazuje na preferenci mužů schopných zajistit ženě a jejím potomkům dostatek zdrojů pro přežití (Buss, 1989; Buss a Barnes, 1986; Buunk, Massar a Dijkstra, 2007; Walter a kol., 2020). Proto muži spíše žárlí na charakteristiky spojené se sociálním statutem rivala, zatímco ženy na charakteristiky spojené s fyzickou atraktivitou rivalky (Dijkstra a Buunk, 2002; Kennair a kol., 2011). Tato zjištění se ve své studii snažili ověřit také Pollet a Saxton (2020). Jednalo se o studii vycházející z výzkumu Dijkstry a Buunka (1998) podle které ženy pociťovaly větší míru žárlivosti vůči atraktivní rivalce než vůči neatraktivní. Narozdíl od mužů, kteří pociťovali větší míru žárlivosti vůči dominantnějším rivalům než těm nedominantním. Nové studie Polleta a Saxtona (2020) se účastnilo celkem 380 heterosexuálních jedinců, kterým byla popsána situace interakce jejich partnera či partnerky s potenciálním rivalem. Participantům byly prezentovány dvě situace, které se lišily popisem potenciálního rivala, v jedné z nich byl popsán jako dominantní, ve druhé jako málo dominantní. K jednotlivým situacím byly použity fotografie z databáze standardizovaných fotografií, tedy jedna zachycujícího objektivně atraktivního jedince, druhá zachycující ne příliš atraktivního jedince. Participanté následně pomocí pětibodové škály označovali, jak velkou žárlivost by v nich situace vyvolala a na sedmibodové škále označovali atraktivitu/dominanci daného člověka v porovnání s všeobecným průměrem i v porovnání s nimi samotnými. Ukázalo se, že na rozdíl od původní studie Dijkstry a Buunka (1998), kde muži signifikantně více žárlili na dominanci než atraktivitu daného rivala, v této studii žárlili muži jak na dominanci, tak na atraktivitu rivala. U žen byly výsledky srovnatelné s předchozí studií, ženy signifikantně více žárlily na atraktivní rivalky v porovnání s neatraktivními, přičemž míra dominance u nich nehrála roli.

Na žárlivost jedince může mít vliv také míra prožívané žárlivosti jeho partnera. Barelds a Dijkstra (2007) zjistili, že žárlivá reakce jedinců měla vliv i na žárlivost jejich protějšků. Žárlivost tedy nemusí být vyvolávána pouze určitými situacemi nebo potenciálními rivaly ale také partnerovými sklony k žárlivosti. Ukázalo se, že participanté ve zmíněné studii vykazovali vždy podobnou míru žárlivosti jako jejich partneři. Autoři studie si tento fakt vysvětlují tím, že lidé jsou obecně více přitahováni k těm, kteří sdílí podobné názory a hodnoty, mohou si tak tedy podvědomě vybírat partnery, kteří reagují podobným stupněm reaktivní žárlivosti (Brehm, Miller, Perlman a Campbell, 2002). Druhým možným vysvětlením by mohla být reciprocita. Jedinec vidí, jak v minulosti na

podnět vyvolávající žárlivost reagoval jeho partner, tak v podobné situaci zareaguje příště podobně, čímž se ustaví určitý reciproční vzorec chování v daném vztahu.

Na žárlivost mohou mít vliv také sociální sítě. Několik studií poukazuje například na možný vliv sociální sítě Facebook na míru žárlivosti (Muisse a kol., 2009; Persch, 2009; Zandbergen a Brown, 2015). Muise a kolektiv (2009) zjistili, že díky sociálním sítím, například právě díky Facebooku, má člověk přístup k daleko většímu množství informací o partnerovi, včetně jeho aktivit, než tomu bylo v minulosti. Některé z těchto informací následně mohou vyvolávat žárlivost. Participanti zmiňované studie například uvedli, že ačkoliv svému protějšku celkově věří, některé typy aktivit jejich partnerů na sociální síti v nich přesto vyvolávají pochybnosti, jiní hovořili také o „falešném pocitu žárlivosti.“

2. NEVĚRA

Jedním z hlavních faktorů podílejících se na žárlivosti je nevěra. Ať už skutečná nebo pouze domnělá nevěra je jednou z nejčastějších příčin rozpadu partnerství (Betzig, 1989) či domácího násilí (Daly a Wilson, 1988). I přes to, že výzkumy ukazují, že je nevěra společností obecně považována za nemorální a neetickou, každoročně se jí dopustí 2-4 % populace (Potyžsová, Bártová, 2020). Rovněž je předpokládáno, že se objevuje v 20-25 % procentech všech manželství (Fincham, May, 2017). Pokud se nevěra v partnerském vztahu objeví, vyvolává v člověku pocity ponížení, deprese či hněvu (Buunk a Van Driel, 1989).

2.1. Definice pojmu nevěra

Podobně jako tomu bylo u žárlivosti, existuje rovněž velké množství definic nevěry. Jedná se o poměrně složitě definovatelný pojem, který je předmětem diskuse v odborné literatuře více než dvacet let (Hertlein a Weeks, 2007). Ačkoliv si každý pod tímto pojmem dokáže zcela jistě něco představit, je rovněž pravděpodobné, že každý za nevěru označí něco trochu jiného. Zatímco někdo může za nevěru považovat sexuální styk partnera s jinou osobou, pro někoho jiného může být nepřijatelný například i flirt s třetí osobou. Právě různorodost definic nevěry často vedla k signifikantním rozdílům v odhadované prevalenci nevěry v minulých výzkumech. Výzkumy ukazují, že prevalence nevěry se v průběhu života jedince pohybuje někde mezi 1,2 % a 85 % (Hertlein, Wetchler a Piercy, 2005; Luo, Cartun a Snider, 2010).

Řada studií v minulosti definovala nevěru pouze jako mimopárový sexuální styk (Mark, Jansen a Milhausen, 2011) což mohlo vést ke zkreslení výsledků těchto studií, a to zejména ve smyslu jejich neschopnosti odhalit určité pohlavně specifické rozdíly mezi

pohlavími (Luo a kol., 2010; McAnulty a Brineman, 2007). Řada studií proto dnes již zahrnuje do definice pojmu nevěry širší spektrum typů chování, a to jak sexuálního, tak emočního (Whitty, 2003; Wiederman a Hurd, 1999).

Luo a kolektiv (2010) definují nevěru jako mimopárové chování během něhož dochází k zapojení jedince do sexuálního a/nebo emocionálního vztahu s někým jiným než primárním partnerem, se kterým je daný jedinec v současné době v exkluzivním romantickém vztahu (Luo a kol., 2010). Ačkoliv tedy neexistuje jednotná definice pojmu nevěra, panuje shoda o rozdělení nevěry na dva hlavní typy, nevěru sexuální a emoční (Miller a Maner, 2009; Martins a kol. 2016).

2.2. Typy nevěry

Jedno z nejzákladnějších rozdělení nevěry, se kterým pracuje celá řada současných výzkumníků je dělení na nevěru sexuální a emoční (Buss a kol., 1992; Frederick a Fales, 2016; Harris, 2002). Přičemž k sexuální nevěře dochází zpravidla ve chvíli, kdy má jedinec sexuální styk s někým jiným než se svým partnerem, navzdory společné dohodě o sexuální monogamii v partnerství. Zatímco k emoční nevěře dochází ve chvíli, kdy jedinec naváže silný emoční vztah, popřípadě se zamiluje do jiné osoby (Frederick a Fales, 2016). Podobně nevěru dělí také Moller a Vossler (2015), kteří rozdělili nejběžněji užívané definice nevěry do tří hlavních kategorií:

A. Nevěra jako pohlavní styk

Za nevěru se v tomto případě považuje sexuální styk s jinou osobou než s primárním partnerem. Ačkoliv se jedná o jednu z nejběžnějších definic nevěry, má určitá úskalí. Nevztahuje se totiž například na vztahy polyamorické, tedy na situace, kdy se vztahu účastní více než dva jedinci. Další úskalí spočívá v tom, že pojem sexuální styk není chápán univerzálně, v chápání tohoto pojmu se mohou objevit odlišnosti podmíněné výchovou, kulturou nebo kontextem.

B. Nevěra jako mimopárová sexuální aktivita

V tomto případě je nevěra definována jako sexuální aktivita odehrávající se mimo daný partnerský vztah. Řadí se sem například flirt, líbání s jinou osobou než s partnerem, návštěva striptýzových klubů, sledování pornografie, sexuální fantazie o jiné osobě nebo orální sex.

C. Nevěra jako emoční zrada

Emoční nevěra je popisována jako zamilování se do jiné osoby, vytvoření si hlubokého emočního pouta s druhou osobou, ale také například sdílení intimních detailů ze života s jinou osobou, či stěžování si na aktuálního partnera (Henline a kol., 2007; Luo a kol., 2010).

2.3. Faktory ovlivňující nevěru

Podobně jako u faktorů ovlivňující žárlivost i na nevěru může mít vliv celá řada různých činitelů. Martins a kol. (2016) rozdělil faktory ovlivňující nevěru do dvou základních skupin:

2.3.1. Individuální faktory

Jedním z hlavních faktorů, který může mít na nevěru vliv je podle řady výzkumů pohlaví. Na základě některých předchozích studií zabývajících se mimopárovým chováním v manželství (Greeley, 1994; Lewin, 2000; Wiederman, 1997) bylo mužské pohlaví často označováno jako pohlaví, které se nevěry dopouští častěji. Některé výzkumy také naznačují, že muži se více zapojují do mimopárového chování přes internet (Cooper, Delmonic a Burg, 2000; Luo a kol., 2010; Martinus a kol., 2014). Podle novějších výzkumů ovšem nejspíš není rozdíl v prevalenci nevěry mezi muži a ženami tak velký, jak se dříve zdálo (Adamopoulou, 2013; Brand a kol., 2007; Havlicek a kol., 2011; O'Sullivan a Ronis, 2013). Podle studie, kterou provedl Brand a kolektiv (2007) je prevalence nevěry u obou pohlaví srovnatelná, dokonce lehce vyšší u žen (31,4 %), než u mužů (24,0 %). Z této studie rovněž vyplývá, že nejčastějším důvodem, proč se ženy dopouštějí nevěry, je jejich nespokojenost v daném partnerství. Ženy, které jsou ve vztahu spokojenější se tak nedopouštějí nevěry tak často (Brand a kol., 2007). Nevěra by se tak u nich dala považovat za určitý prostředek k hledání nového dlouhodobého partnera. Tuto hypotézu podporuje rovněž další zjištění a to, že pokud už ženy byly svému partnerovi nevěrné, dělo se tak opakovaně s tím stejným jedincem. Ze studie rovněž vyplynulo, že ženy, pokud už byly ve vztahu nevěrné, partnerství spíše ukončily, než muži (Brand a kol., 2007). U žen by se tedy dalo hovořit o určité orientaci na kvalitu muže se kterým byly partnerovi nevěrné, zatímco muži volili spíše strategii kvantitativní. Pokud se muži dopustili nevěry, dělo se tak spíše opakovaně s různými ženami, ne opakovaně s tou samou ženou. V případě mužů tedy může být motivací k nevěře určitá touha po sexuální rozmanitosti, zatímco u žen nespokojenost v partnerství (Brand a kol., 2007).

Podle některých studií existuje souvislost mezi dosaženým vzděláním člověka a nevěrou (Atkins, 2001; Treas a Giesen, 2000). Přičemž vzdělanější jedinci mají tendence podvádět více, v jiných studiích se ovšem tuto hypotézu potvrdit nepodařilo (Potyžsová a Bártová, 2020).

Nejednoznačné jsou také výsledky výzkumů zabývajících se souvislostí náboženství a nevěry. Podle některých z těchto studií se nevěřící jedinci spíše dopouští partnerské nevěry než jedinci věřící (Wolfinger a Wilcox, 2008). Existují ovšem rovněž studie, které tvrdí opak, tedy že ani u věřících manželských párů není nevěra zcela neobvyklým jevem (DeMaris, 2013).

Jiné výzkumy upozorňují na spojitost mezi postoji daného člověka a nevěrou. Jeden z takových výzkumů například ukázal, že čím tolerantnější jsou lidé k vnímání nevěry, tím větší je šance, že se ji v budoucnu sami dopustí. Podobně je to i s jedinci, kteří už se v minulosti nevěry dopustili, ti vykazují vyšší míru tolerance vůči nevěře ve vztahu současném (Allen a kol., 2005; Frederick a Fales, 2016). Několik studií dále ukázalo, že jedinci, kteří měli sexuální zkušenosti s větším počtem partnerů vykazovali vyšší prevalenci mimopárových aktivit (Maddox Shaw a kol., 2013; Treas a Giesen, 2000; Traen a kol., 2007).

Rodinné zázemí v dětství člověka se do velké míry podílí na utváření jeho postojů v dospělosti, včetně postoje k nevěře. Nevěra jednoho z rodičů významně ovlivňuje pravděpodobnost nevěry daného člověka v jeho vlastním partnerském vztahu. U mužů, kteří věděli o nevěře svého otce se signifikantně zvyšovala pravděpodobnost jejich vlastní nevěry (Havlíček a kol., 2011). Podle některých výzkumníků se může jednat o určitý vzorec chování, který si jedinec v dětství vytvoří. Pokud byl svědkem toho, že jeden z jeho rodičů byl tomu druhému nevěrný, zvýší se pravděpodobnost, že ve svém budoucím vztahu bude také partnerovi nevěrný (Pittman a kol., 1989). Takoví jedinci mohou mít rovněž problémy udržet si kvalitní partnerský vztah a mohou být více promiskuitní (Weiser a kol., 2017).

Místo kde člověk žije může mít rovněž vliv na nevěru. Některé formy mimopárového chování se spíše dopouští lidé žijící ve větších městech než lidé žijící například na venkově. Větší města poskytují člověku větší anonymitu, více příležitostí k dopuštění se nevěry, aniž by byli odhaleni partnerem či partnerkou a v neposlední řadě také více potenciálních sexuálních partnerů (Smith 1994; Treas a Giesen, 2000, citováno podle Potyžsová a Bártová, 2020). Ve větším městě je nevěra poměrně snadno dostupná a je k ní celá řada příležitostí, naproti tomu lidé žijící například ve venkovském prostředí, kde k

nevěře není tolik příležitostí by museli překonat daleko více obtíží, aby jejich nevěra zůstala neodhalena (Treas a Giesen, 2000).

Nevěru může ovlivňovat také roční období. Výzkumy ukazují, že mimopartnerské chování se odehrává častěji v letních měsících. Právě léto patří mezi roční období, ve kterém se nejčastěji cestuje a objevuje se tak celá řada nových příležitostí k nevěře, která navíc často nemusí být odhalena, vzhledem k tomu, že se jí člověk dopouští mimo místo svého trvalého bydliště (Adamopoulou, 2013, citováno podle Potyztsová a Bártová, 2020).

S mimopárovým sexuálním chováním může být spojeno také nadměrné užívání alkoholu, a to zejména u mužů. Konzumace alkoholu činí sexuální chování pravděpodobnější a rovněž se pojí se ztrátou zábrán a unáhleným rozhodováním, což může v konečném důsledku vést až k nevěře (Maddox Shaw a kol., 2013). Konzumace alkoholu může často sloužit také jako určitá výmluva, kterou člověk ospravedlňuje své chování, ke kterému došlo, když byl pod vlivem alkoholu (Owen a kol., 2010).

Na nevěru může mít vliv také sledování pornografie, čímž se zabývala například studie Maddoxe a kolektivu (2011). Tato studie zkoumala vztah mezi sledováním pornografie a celkovou spokojeností v partnerském vztahu. Studie se účastnilo 1291 nesezdaných párů, přičemž téměř polovina z nich (44,8 %) uvedla, že pornografii někdy sledují spolu s partnerem. Studie mimo jiné ukázala, že u párů, kteří společně sledovali pornografii se spíše vyskytla nevěra než u párů, které ji nesledovali vůbec.

2.3.2. Vztahové faktory

Podle modelu investic (Rusbult, 1983; Rusbult a Bunk, 1993) hraje klíčovou roli v tom, jestli se jedinec spíše dopustí nevěry, závazek jedince. Tento model obsahuje tři hlavní složky, podle nichž lze zjistit do jaké míry je jedinec angažovaný a oddaný danému romantickému vztahu. Jedná se o spokojenost ve vztahu, investice do vztahu a atraktivitu vztahových alternativ, které se jedinci nabízejí. Podle tohoto modelu jedinci, kteří jsou ve svém partnerském vztahu velmi spokojení, kteří do vztahu hodně investovali a nevnímají jiné vztahové alternativy jako atraktivnější než svůj současný vztah, budou svému současnému partnerskému vztahu více oddáni. Budou v něm více angažováni a budou se s menší pravděpodobností zapojovat do mimopárových aktivit (Impett, Beals a Peplau, 2001/2002; Le a Agnew, 2003; VanderDrift, Lehmilller a Kelly, 2012).

Právě spokojenost člověka ve vztahu je jedním z nejstudovanějších prediktorů nevěry (Maddox Shaw a kol., 2013). Přičemž nižší spokojenost ve vztahu je podle řady výzkumů spojená s vyšší pravděpodobností nevěry, a to jak u mužů, tak u žen (Allen a kol.,

2005; Atkins a kol., 2001). Součástí celkové spokojenosti ve vztahu je také sexuální uspokojení, zejména pak jeho frekvence. Lidé, kteří ve vztahu nemají pravidelný sexuální styk se v budoucnu spíše dopustí sexuální nevěry (Liu, 2000). Stejně tak jako jedinci, kterým vztah nepřináší dostatečné sexuální uspokojení (Maddox Shaw a kol., 2013).

3. POZDNÍ DOSPĚLOST

Pozdní dospělost je období, které není psychology jednoznačně chápáno ani definováno. Podle některých je to období „zralého“ či „středního“ věku, objevují se ale také výrazy jako „odpoledne života“ nebo „rané stáří“. Je třeba mít na paměti, že tempo stárnutí je velmi individuální a všichni lidé nestárnou stejně rychle. Zatímco chronologický nebo také kalendářní věk, lze přesně vymezit, u věku biologického tomu tak není, a ne vždy se věk biologický s chronologickým shodují. Chronologický věk lze přesně vymezit, jedná se o číslo, které vyjadřuje čas, který uplynul od narození daného jedince. Nic ale nevypovídá o skutečném biologickém stavu organismu daného člověka. Biologický věk je hypotetické označení míry zestárnutí organismu jedince. Věk chronologický by měl být teoreticky stejný jako věk biologický ale vlivem různých vnějších faktorů, onemocnění, životního stylu nebo stresu, tomu tak nemusí vždycky být (Kalvach a kol., 1997). V rámci této práce budeme ale pro zjednodušení pracovat s definicí chronologického věku (Novotná, 2004). “

Obecně můžeme jako pozdní dospělost označit období mezi 45. až 65. rokem života (Langmeier a Krejčíková, 2006; Novotná, 2004; Vágnerová, 2000). Vágnerová (2000) charakterizuje období pozdní dospělosti jako celkově klidné období kdy „*projevy tělesného i duševního stárnutí člověka ještě příliš neobtěžují, ale člověk se již vzdal nereálných iluzí a nestojí obvykle příliš o změnu, jen by si rád uchoval to, co je dobré, nebo alespoň přijatelné*“ (Vágnerová, 2000, s. 401). Některými autory bývá tato životní etapa označována jako obecně problémovější ve srovnání s mladším věkem, ale i s pozdějším, už vyrovnanějším stářím (Langmeier a Krejčíková, 2006). Thorová (2015) v souvislosti s touto životní etapou hovoří o tzv. „sendvičové etapě“. Což je psychicky i fyzicky náročné období, kdy jsou jedinci „*vměstnání mezi potřeby mladých dospělých dětí a starých rodičů.*“ V této době se lidé často starají o své starší rodiče, kteří v mnoha případech potřebují jejich péči, zároveň často ale stále živí své děti, chodí do zaměstnání či splácí hypotéky, což může tuto životní etapu činit náročnější, než ty předchozí či následující. Často se jedná o období spojené s pocity frustrace, únavy, vyčerpání až deprese. Novotná (2004) hovoří o této životní fázi jako o nejtěžším úseku z celého života, který zahrnuje manželské krize a začínající zdravotní problémy. Nemusí tomu ovšem tak být zdaleka u

všech, podle jiných se naopak jedná o „zlaté období“ kdy má člověk po odchodu dětí z domova opět více volného času na své zájmy a koníčky a méně starostí. Období pozdní dospělosti je také často obdobím určitého bilancování, člověk si začíná pomalu uvědomovat, že polovina jeho života už uplynula a kriticky uvažuje o tom, čeho se mu za život podařilo dosáhnout, hodnotí chyby ve výběru partnera, v povolání, ve výchově dětí. Často se člověk pokouší dohnat, co zameškal či napravit chyby z minulosti, což nemusí být vždy realistické a často se jedná spíše o neúspěšné pokusy, což může vést k určité osobní životní krizi (Langmeier a Krejčíková, 2006).

3.1. Biologické změny

Období pozdní dospělosti provází řada tělesných změn, na které je třeba se adaptovat a přizpůsobit jim životní styl. Dochází k pozvolnému tělesnému úpadku všech tělesných funkcí, tyto změny zatím ale nejsou příliš velké a zásadní. Změny se dotýkají například zhoršování základních smyslových funkcí, nejvíce zraku a sluchu. Dochází ke zhoršování akomodační schopnosti oka, kdy oční čočka již není dostatečně pružná, aby se přizpůsobovala vidění na různou vzdálenost, je tím pádem čím dál tím více problematické vidění na blízko. Dochází také k celkovému zmenšení zornice, které má za následek, že člověk vidí méně zřetelně, barvy nevnímá tak jasně a zpomaluje se reakce na zrakové stimuly (Novotná, 2004). Rovněž se mění kvalita sluchového vnímání, nejvíce se zhoršuje schopnost slyšet vysoké tóny. Sluch čím dál tím více zatěžuje pozornost a naslouchání se tak stává namáhavějším (Vágnerová, 2000).

Dále dochází k poklesu tělesné síly a zpomalování reakcí, tento pokles je ovšem tak pozvolný a plynulý, že si ho v běžném životě člověk ani nemusí všimnout. Častěji se ovšem v této životní etapě objevují různé zdravotní potíže a chronická onemocnění, mezi nejběžnější patří hypertenze, diabetes nebo artritida. Právě v souvislosti s tím si člověk začíná uvědomovat svou zranitelnost a smrtelnost, a to i v případě že žádným onemocněním netrpí. Vzhledem k tomu, že mnoho jeho vrstevníků jimi trpí, si člověk uvědomuje fakt, že by jimi v blízké budoucnosti mohl být také ohrožen, což může být doprovázeno smutkem reagujícím na definitivní ztrátu zdraví (Vágnerová, 2000). V tomto období již převažují involuční procesy nad procesy růstovými, dochází ke změnám tělesných orgánů a tkání. Snižuje se výkonnost tělesných orgánů z důvodu poklesu podílu vody v organismu s přibývajícím věkem, dochází ke zmenšování orgánů (Thorová, 2015). V důsledku metabolických změn také ubývá energie a dochází k celkovému zpomalení metabolismu a to o 5-10 % v průběhu každých deseti let. Prodlužuje se také proces trávení,

slábné sekrece trávicích enzymů obsažených v žaludečních šťávách, ve slinách i ve střevě, což má za následek to, že se živiny obsažené ve stravě hůře vstřebávají a buňky hůře využívají glukózu v krvi, čímž stoupá riziko rezistence vůči inzulinu. Při špatných stravovacích návycích a nedostatku pohybu se pak může rozvinout diabetes druhého typu (Thorová, 2015). Výjimkou není ani nárůst tělesné hmotnosti, který je dán zejména tím, že člověk přijímá stejné množství potravy jako v období tělesného růstu (Novotná, 2004). Častěji se začíná objevovat také nespavost, konkrétně problémy s usínáním a časně probouzení (Říčan, 2014).

Největší fyziologickou změnou, ke které v období pozdní dospělosti dochází u žen je menopauza. Jedná se o ztrátu plodnosti způsobenou poklesem hladiny pohlavních hormonů, zvláště estrogenů, která narušuje hormonální rovnováhu v organismu. Počátek klimakteria je individuální, do jisté míry je dán dědičností ale také způsobem života (Novotná, 2004). Obvykle však toto období začíná mezi 44 až 55 rokem a pojí se s ním řada fyzických i psychických změn. Mezi nejčastější tělesné projevy klimakteria patří zvýšená únava, bolesti hlavy, závratě, vypadávání vlasů nebo návaly horka. Co se týče změn psychických, mohou se dostavit úzkostné pocity, deprese nebo zhoršená paměť. Ačkoliv se jedná o součást normálního vývoje a očekávanou změnu, může menopauza pro mnoho žen představovat stresovou situaci. Může být chápána jako určité znehodnocení ženské role, pro niž byla doposud typická plodnost, a tak ve chvíli kdy dojde ke ztrátě plodnosti mohou nastoupit pocity méněcennosti či smutku. Je proto důležité se na tuto změnu psychicky připravit a nějakým způsobem ji zpracovat. Řada žen ovšem akceptuje menopauzu naopak s pocity úlevy, kdy se nemusí obávat nechtěného otěhotnění ve chvíli, kdy už potomstvo neplánují (Vágnerová, 2000).

U mužů zůstává reprodukční schopnost ve většině případů zachována do pozdějšího věku, i u nich se ale objevují určité projevy způsobené hormonálními změnami, ty bývají označovány jako andropauza (Lengmeier a Krejčíková, 2006). Charakter klimakteria je u mužů ale zcela jiný než u žen, a to hlavně z toho důvodu, že pokles hladiny gonádních hormonů je daleko pozvolnější. Jeho příčinou je porušení rovnováhy v endokrinní soustavě způsobené snížením hladiny pohlavních hormonů (Novotná, 2004).

Podle Thorové (2016) dochází u mužů k poklesu hladiny testosteronu již od 30. roku, ale vzhledem k tomu, že produkce testosteronu nemizí, jako je tomu u žen při menopauze nepovažuje pojem „andropauza“ za výstižný a místo něj hovoří o „androgenní nedostatečnosti stárnoucích mužů“, kterou definuje jako snižování testosteronu související s věkem (Thorová, 2015). I přes zachovalou plodnost do pokročilého věku spermiologické

nálezy ukazují, že s poklesem hladin pohlavních hormonů jsou reprodukční schopnosti starších mužů do určité míry narušeny (Stárka, 2007). Typickými symptomy souvisejícími s poklesem testosteronu jsou únava, bolesti svalů a kloubů, omezení sexuálních myšlenek, erektilní dysfunkce nebo neuropsychické potíže jako nespavost či deprese. V souvislosti s klimakteriem u obou pohlaví se často hovoří o stírání psychických rozdílů mezi pohlavími, které je způsobené zmenšením hormonálních odlišností (Novotná, 2004).

3.2. Kognitivní změny

V této životní fázi člověk neprochází pouze změnami fyziologickými ale také změnami kognitivními. Úroveň intelektových schopností závisí z části na dědičných dispozicích ale také na osobnostních faktorech i vnějších vlivech. K pomalejšímu úpadku kognitivních funkcí přispívá celkové zdraví jedince, dobré rodinné zázemí, intelektuálně stimulující partner, flexibilní životní styl nebo zájmová intelektuální aktivita (Vágnerová, 2007). První známky stárnutí jsou v této oblasti zpočátku spíše nenápadné, jde například o občasné výpadky paměti, které nemusí být častější než dřív, obtížnější učení a obecně méně pružné myšlení (Langmeier a Krejčíková, 2006). Může se také měnit postoj k řešení různých situací, člověk už často není tak radikální, nelpí na hledání absolutní pravdy. Lidé tohoto věku dokáží lépe využívat všech informací, které mají k dispozici, vědí, že je třeba rozlišovat fakta od jejich interpretace různými lidmi a tuto skutečnost dovedou vzít při rozhodování v úvahu, pokud ovšem nejsou silně emočně zaujati (Vágnerová, 2007). V této životní etapě může docházet ke slábnutí paměťových funkcí, zhoršení postřehu a rovněž se zvyšuje celková duševní unavitelnost jedince (Říčan, 2014).

Podle Vágnerové (2007) je v této životní etapě velmi důležité přijmout skutečnost vlastního stárnutí a adaptovat se na ni. Tento proces trvá nějakou dobu a můžeme ho rozdělit do tří fází. V první fázi člověk většinou popírá a bagatelizuje první známky stárnutí. Člověk si případnou změnu ještě příliš neuvědomuje a pokud ano, nevěnuje jí velkou pozornost a dál funguje stejným způsobem jako doposud. Ve druhé fázi tzv. smlouvání si je člověk už nucen pomalu připustit, že stárne, zároveň by si však rád udržel pocit dobrých tělesných funkcí co nejdéle. Často se srovnává s vrstevníky a potvrzuje si svou relativně dobrou tělesnou kondici alespoň ve vztahu k nim. Člověk už svůj věk nepopírá ale snaží se utvrzovat v tom, že to s ním ještě není tak zlé. Ve třetí fázi člověk přijímá realitu postupného tělesného úpadku. Smiřuje se s fyzickými i psychickými změnami, učí se s nimi žít a začíná se upínat na jiné hodnoty.

3.3. Partnerství a sexualita

V pozdní dospělosti dochází také k určité proměně partnerských vztahů a partnerství obecně. V tomto životním období ovlivňuje partnerský vztah řada faktorů ať už se jedná o změny souvisejícími s fyziologickými změnami zmíněnými výše, změny rodinné konstelace nebo změny v chápání intimity a generativity (Vágnerová, 2007). U párů, které mají děti většinou dochází k odchodu dětí z domova a může nastat takzvaná fáze prázdného hnízda. Jedná se o poměrně velkou změnu v životě obou partnerů a každý na ni reaguje odlišně. Podle Alana (1989) ženy hodnotí období odchodu dětí z domova průměrně spíše pozitivněji, než muži a toto období vnímají jako poměrně klidné a vyrovnané. Naopak muži reagují na odchod dětí často velmi citlivě, což je dáno možnou proměnou osobnosti spojenou se zvýšením pečovatelských tendencí, typických pro tento věk. Muži si v tomto období začínají více uvědomovat dočasnost, a hlavně pomíjivost svého profesního snažení a začínají se více orientovat na rodinu (Vágnerová, 2000).

Postoj k partnerovi je v tomto období většinou tolerantnější než dříve. Manželé už v tomto věku tolik nevyžadují jeden od druhého neustálé potvrzování vztahu, netrvají na společné aktivitě. V této fázi vztahu jde spíše o podporu, kterou si partneři navzájem poskytují (Vágnerová, 2007). Partner v tomto věku charakteristický tím, že je to někdo, koho má jedinec rád jako člověka, kdo je mu přítelem, někdo, kdo má na podstatné věci podobný názor, s kým může trávit volný čas a dobře se s ním pobavit. Partner představuje oporu při sdílení různých životních strastí, člověk od něj může očekávat podporu a pomoc v nouzi. Partner také představuje určitou jistotu sociálního kontaktu, který je vždy k dispozici. Pokud jsou navíc manželé podobného věku lze s partnerem sdílet i vlastní stárnutí a strasti s ním spojené. Stejně jako jedinec sám se i jeho partner mění a stárne, není tedy potřeba se před ním přetvařovat nebo se cítit méněcenně (Papalia a Olds, 1992). Člověk v tomto věku svého partnera už dobře zná, je na něj zvyklý, partnera hodnotí většinou realisticky, neidealizuje si ho, uvědomuje si jeho chyby a nepříjemné vlastnosti, ale přijímá je a nesnaží se ho měnit, akceptuje ho takového, jaký je. Partner je dlouhodobou součástí jeho života a bývá k němu tolerantnější, než dříve (Vágnerová, 2007). Podle některých studií je spokojené manželství prediktorem lepšího zdraví a lepšího zvládnání stresových situací v období pozdní dospělosti i stáří (Bookwala, 2011, Umberson a kol., 2006).

Není však výjimkou, že páry v této životní fázi řeší také problematiku dalšího směřování jejich vztahu a postoj k partnerovi i k manželství samotnému se může měnit. Manželé už nejsou tolik svázáni povinnostmi spojenými s péčí o potomstvo a později ani

pracovními povinnostmi a mají tak daleko více času sami na sebe. Podle Vágnerové (2000) je důležité tento čas nějakým způsobem využít a najít takovou náplň volného času, které by oba partnery zajímal a naplňoval. V tuto chvíli se může projevit i určitá rozdílnost postojů a hodnot, která byla v době výchovy dětí do jisté míry potlačována. Společným zájmem a cílem pak může často zůstat pouze vztah k dětem a vnoučatům a společný domov. Ukončení manželství však v tomto věku člověku většinou nejeví jako smysluplné, pokud ovšem nemá k rozvodu vážný důvod (Vágnerová, 2000).

Rozvedený nebo ovdovělý člověk už často nehledá partnera k trvalému soužití. Mnohdy dává přednost alternativě stabilního přítele, se kterým může sdílet problémy, trávit volný čas či jezdit na dovolenou a podobně. Člověk už ve většině případů nemá chuť měnit své návyky a přizpůsobovat se novému partnerovi a vzdávat se svého pohodlí (Vágnerová, 2007).

Sexuální život je i v tomto věku běžnou součástí života a věk nemusí nutně snižovat zájem člověka o sexuální uspokojení. Podle výzkumu, který provedl Weiss a Zvěřina (1999) na vzorku 857 žen není sexuální spokojenost nijak ovlivněna věkem a neklesá ani po 60. roce. S věkem ovšem může narůstat frekvence některých fyziologických poruch, které mohou sexuální styk činit problematictější (Langmeier a Krejčíková, 2006). Některé studie prováděné v minulosti na vzorku jak evropské, tak americké populace ukázaly zvyšující se výskyt erektilních dysfunkcí a nižší sexuální touhy u mužů se zvyšujícím se věkem (Panser a kol., 1995). I podle novější studie Laumana a kolektivu (2001) je se zvyšujícím se věkem u mužů pravděpodobnější výskyt erektilních poruch a poruch spojených s dosažením orgasmu. Tato studie ovšem rovněž ukázala, že zvyšující se biologický věk jedince, nemusí nutně znamenat více problémů v sexuální oblasti, a to ani u jednoho pohlaví. Zdá se, že takové problémy jsou často způsobeny spíše psychikou a reakcí na řadu stresorů v různých oblastech života než fyziologickým úpadkem. Pokles sexuální touhy u obou pohlaví potvrzuje i studie DeLamatera a kolektivu (2005), podle které myšlenky na sex a sexuální touha celkově s věkem sice klesá ale děje se tak velmi pozvolna, přičemž znatelné snížení bylo zaznamenáno až u respondentů starších 75 let.

V této době se mění celkový postoj k sexu, už není považován za jednu z nejdůležitějších částí partnerského života, jak tomu bylo dříve (Vágnerová, 2007). Sex již není chápán pouze jako zdroj sexuálního uspokojení, je čím dál tím více chápán jako součást komplexního partnerského vztahu. Frekvence styku stejně jako míra uspokojení při něm jsou velmi individuální, kvalita uspokojení závisí daleko více než dříve na osobnosti partnera než na jeho fyzické přitažlivosti. Člověk si je vědom toho, že není tak tělesně

přitažlivý a sexuálně výkonný jako dřív, chybí sexuální spontánnost, což může být problém u nově vznikajících vztahů, kde se často právě v sexuální oblasti objevuje nejistota a strach ze selhání. Je to rovněž jeden z důvodů, proč mohou být nová partnerství vznikající v tomto věku po dlouhou dobu pouze platonická (Vágnerová, 2007).

EMPIRICKÁ ČÁST

4. VÝZKUMNÝ PROJEKT A CÍLE VÝZKUMU

Tato studie je součástí širšího výzkumu zabývající se žárlivostí v pozdní dospělosti pod vedením Mgr. Kláry Bártové, Ph.D. et Ph.D. Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumat žárlivost, její prožívání, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti. Druhým cílem je rovněž porovnat rozdílné typy žárlivosti, konkrétně emoční a sexuální, a míru vykazované romantické žárlivosti u stejné věkové skupiny. Za účelem získání co nejpodrobnějších informací jsme se v tomto výzkumu rozhodly zkombinovat jak metodu kvalitativní v podobě polostrukturovaných rozhovorů, tak metodu kvantitativní ve formě online dotazníků. Zatímco polostrukturované rozhovory nám umožnily přímý kontakt s daným respondentem a tím pádem i možnost lepšího porozumění jeho konkrétním názorům a zkušenostem s žárlivostí a v mnoha případech i s partnerskými vztahy. Dotazníky nám zase umožnily oslovit širší spektrum respondentů a získat větší množství dat z oblasti našeho zájmu.

4.1. Cíle výzkumu

1. Zjistit míru žárlivosti, její prožívání, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti (tj. od 45 do 65 let)
2. Porovnat rozdílné typy žárlivosti (emoční / sexuální/ reaktivní/ majetnická/ úzkostná/ behaviorální) a míru vykazované romantické žárlivosti u heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti (tj. od 45 do 65 let)

4.2. Hypotézy

1. Heterosexuální muži budou vykazovat signifikantně větší psychologickou úzkost spojenou se sexuální nevěrou partnerky a budou více žárlit na sexuální podněty.
2. Heterosexuální ženy budou vykazovat signifikantně větší psychologickou úzkost spojenou s emoční nevěrou partnera a budou více žárlit na emoční podněty.

KVALITATIVNÍ ČÁST

5. MATERIÁL A METODY

5.1. Výběr vzorku

Této části výzkumu se mohli účastnit muži a ženy ve věku mezi 45 a 65 roky, kteří se v době výzkumu identifikovali jako heterosexuální a nacházeli se v partnerském vztahu, který trval minimálně tři měsíce a který respondenti považovali za perspektivní do budoucna. Nábor respondentů pro tuto část výzkumu probíhal pomocí náborového letáčku, který byl zveřejněn na sociálních sítích (např. Facebooková skupina „Účastníci výzkumu“). Stejný letáček byl také vyvěšen v prostorách Fakulty humanitních studií na Veleslavíně a v Jinonicích, v tomto případě jsme cílily na studenty programu Univerzity třetího věku (U3V). Většina respondentů však nakonec byla z našeho okolí, jednalo se o známé, přátele či kolegy. Rovněž byla použita metoda sněhové koule. Respondenti byli po skončení rozhovoru požádáni o kontakty na další potenciální respondenty z řad jejich známých. Výsledný vzorek zahrnuje celkem 16 respondentů, z toho 10 žen a 6 mužů.

5.2. Výzkumná strategie

Pro sběr dat jsme zvolily kvalitativní metodou polostrukturovaných rozhovorů. Jedná se o metodu, která nám umožnila získat co nejpodrobnější informace o subjektivním prožívání žárlivosti konkrétních jedinců, které bychom pouze kvantitativními metodami nezískaly. Za nevýhodu kvalitativního výzkumu je často považován jeho nestrukturovaný a pružný charakter, který ho činí na rozdíl od výzkumu kvantitativního, hůře replikovatelným. „Protože pracuje s omezeným počtem jedinců a obvykle na jednom místě, vznikají také obtíže se zobecňováním výsledků“ (Hendl, 2012, s. 52). Ovšem nespornou výhodou kvalitativního výzkumu je „získání hlubokého popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy“ (Hendl, 2012, s. 53). Pokládáme otázky je také možné v průběhu rozhovoru modifikovat, nebo se respondenta doptávat na další doplňující otázky, což při kvantitativním výzkumu možné není (Hendl, 2012). Výzkumy, které se v minulosti partnerskou žárlivostí zabývaly, byly navíc často prováděny metodou nucené volby (forced-choice method), respondenti se tedy vždy museli rozhodnout pouze pro jedinou možnost, například zdali by se cítili více rozrušení emoční nebo sexuální nevěrou, tato nucená volba mohla v konečném důsledku zapříčinit zkreslení výsledku těchto studií (DeSteno a kol, 2002; Narlett, Braveman a Salovey, 2000).

5.3. Struktura rozhovorů

Jak již bylo zmíněno, pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsme se zaměřovaly na individuální prožívání žárlivosti, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v pozdní dospělosti. Samotný rozhovor sestával z pěti tematických okruhů, přičemž každý okruh se zaměřoval na jiné aspekty dané problematiky. Tyto okruhy vycházely z bakalářské práce Mgr. Kateřiny Potyzsové (2013) zabývající se prožíváním žárlivosti u heterosexuálních mužů a žen, na kterou tato práce navazuje. První okruh sestával z obecných neboli „zahřívacích“ otázek, jejichž hlavním cílem bylo pokusit se odbourat počáteční nervozitu, která je u podobných rozhovorů na tak citlivé téma velmi běžná. Rovněž nám tyto otázky pomohly dozvědět se základní sociodemografické údaje o respondentovi, jako například jeho věk, počet dětí a podobně. V této fázi rozhovoru jsme se snažily hlavně o navázání přátelské neformální atmosféry, která by respondentům pomohla cítit se příjemně a uvolněně.

Druhý okruh otázek se zaměřoval na aktuální vztah respondenta. Nejdříve jsme se ptaly na obecnější otázky, jako jak dlouho vztah trvá, zda spolu s partnerem žijí ve společné domácnosti, jak jsou ve vztahu spokojeni a zda v něm vidí perspektivu i do budoucna. Následovaly otázky týkající se žárlivosti v jejich vztahu, zajímalo nás, jestli respondent pociťuje vůči svému partnerovi žárlivost nebo naopak, a pokud ano, ptaly jsme se na konkrétní situace, které jsme s ním poté rozebíraly, přičemž jsme se zaměřovaly na jejich individuální prožívání žárlivosti a řešení podnětů žárlivost vyvolávajících. Pokud respondent odpověděl, že vůči svému partnerovi žárlivost nepociťuje, požádaly jsme ho alespoň o hypotetickou situaci, tedy co by se muselo stát, aby na partnera žárlil, jakým způsobem by reagoval a podobně.

Třetí okruh otázek se zaměřoval na bývalé vztahy respondenta, konkrétně na ty, které on sám vnímal jako perspektivní. U těchto vztahů jsme se ptaly na jejich trvání i na to, jak v nich byl respondent spokojený. Následně jsme se ptaly na stejné otázky, týkající se žárlivosti jako v prvním okruhu, tedy jestli respondent na partnera žárlil, v jakých situacích, jak tyto situace spolu řešili a následně jsme pokládaly doplňující otázky. Rovněž nás zajímalo, jestli žárlivost nějakým způsobem ovlivnila jejich vztah a následný rozchod.

Čtvrtý okruh se týkal vývoje žárlivosti napříč vztahy. V této části jsme žádaly respondenta, aby porovnal žárlivost v uvedených vztazích. Například nás zajímalo, jestli žárlí na svého současného partnera více, než na partnery minulé či jestli žárlil na některého z minulých partnerů více a proč tomu tak mohlo být. Ptaly jsme se také na to, zdali se měnila intenzita prožívání žárlivosti v průběhu respondentova života.

Poslední pátý okruh se skládal z obecných otázek k tématu žárlivosti. Respondentů jsme se ptaly, jak chápou pojem žárlivost obecně, jestli ji hodnotí pozitivně či negativně a jestli se považují za člověka se sklony k žárlivosti. V úplném závěru rozhovoru jsme participantům představily dvě hypotetické situace, kdy jedna ze situací popisovala případ emoční nevěry a druhá nevěry sexuální a požádaly jsme je, aby nám řekli, která situace by jim vadila více. Celý rozhovor trval většinou v rozmezí mezi 20-60 minutami.

5.4. Metody vyhodnocování

Rozhovory nahrané na diktafon byly následně doslovnou transkripcí přepsány do wordového dokumentu. I přes časovou náročnost této metody se stále jedná o jednu z nejpřesnějších metod vedoucí k nejpodrobnějšímu vyhodnocení rozhovorů (Hendl, 2012). Odpovědi respondentů nebyly nijak stylisticky upravovány, celý rozhovor byl z nahrávky doslovně přepsán přesně tak jak se odehrál včetně nespisovných výrazů a podobně. Po přepisu rozhovorů následovala metoda tzv. otevřeného kódování, která spočívá v pečlivém pročtení prepisů, ve kterých jsme se následně snažily odkrýt určitá stěžejní témata. Poté se získaná data zpracovala pomocí kategorické analýzy, v rámci, které se do námi vytvořených kategorií našich zájmů zaznamenaly výpovědi z jednotlivých rozhovorů, mezi kterými jsme poté hledaly souvislosti (Hendl, 2012).

5.5. Etická stránka výzkumu

Všechny rozhovory se odehrávaly v soukromí, a to v prázdné kanceláři jedné z výzkumnic. Před samotným začátkem rozhovoru respondenti podepsali informovaný souhlas, v němž jim byl sdělen konkrétní název a účel výzkumu (viz příloha č. 1). Svým podpisem současně dali souhlas také k nahrávání celého rozhovoru na diktafon. Respondenti byli informováni o tom, že účast na výzkumu je z jejich strany zcela dobrovolná a mají možnost kdykoliv během rozhovoru od výzkumu odstoupit s tím, že bude nahrávka dosud zaznamenaného rozhovoru okamžitě smazána. Na naší výzkumné straně bylo rovněž před každým rozhovorem podepsáno prohlášení o mlčenlivosti a anonymitě, kterým jsme se zavázaly k tomu, že data pořízená během výzkumu budou použita pouze k účelům dané studie a nebudou nikde dále šířena ani zveřejňována. Rovněž jsme se zavázaly k tomu, že přístup k těmto datům bude umožněn pouze autorům tohoto výzkumu, a to v anonymizované podobě, křestní jména účastníků budou změněna.

KVANTITATIVNÍ ČÁST

6. MATERIÁL A METODY

6.1. Výběr vzorku

Této části výzkumu se mohli rovněž účastnit respondenti ve věku 45-65 let, kteří se identifikovali jako heterosexuálové a v současné době se nacházeli ve vztahu trvajícím déle než tři měsíce. Nábor respondentů probíhal stejným způsobem jako nábor do kvalitativní části výzkumu, tedy prostřednictvím náborového letáčku zveřejněného na sociálních sítích a vyvěšeného v prostorách Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Jinonicích a na Veleslavíně. O vyplnění dotazníku jsme žádaly také naše blízké, přátele a známé, které jsme rovněž žádaly o další šíření dotazníku.

6.2. Výzkumná strategie

V této části výzkumu jsme se pomocí online dotazníků zaměřovaly na míru a porovnání emoční a sexuální žárlivosti (Buss a kol., 1992), stejně tak jako reaktivní, majetnické a úzkostné žárlivosti (Buunk, 1997) a žárlivosti behaviorální (Pfeiffer a Wong, 1989) u jedinců v období pozdní dospělosti.

Všichni respondenti vyplňovali následující sadu dotazníků:

- 1) Sociodemografický dotazník
- 2) Standardizovaný dotazník Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (RASJS, Buunk, 1997)
- 3) Dotazník Multidimensional Jealousy Scale (behaviorální škála) (Pfeiffer a Wong, 1989)
- 4) Míra emoční a sexuální žárlivosti

6.3. Psychometrické nástroje

6.3.1. Sociodemografický dotazník

Sociodemografický dotazník sloužil ke zjištění základních demografických a osobních údajů o respondentech. Otázky se týkaly následujících témat:

- pohlaví
- věk
- nejvyšší dosažené vzdělání
- aktuální vztah respondenta (délka trvání, sezdání, věk partnera)
- sexuální orientace

K hodnocení sexuální orientace byla použita Kinseyho sedmibodová škála (Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., Gebhard, P. H., 1998). Respondenti na škále označili, zdali se považují spíše za osobu heterosexuální či homosexuální:

„Považujete se za osobu (označte, prosím, jednu z možností):“

0 – výhradně heterosexuální

1 – převážně heterosexuální

2 – spíše heterosexuální

3 – bisexuální

4 – spíše homosexuální

5 – převážně homosexuální

6 – výhradně homosexuální

6.3.2. Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (Buunk, 1997)

Standardizovaný dotazník Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (RASJS) měří míru žárlivosti jedince. Jak již bylo zmíněno, Buunk (1997) rozlišil celkem tři typy žárlivosti: reaktivní, majetnickou a úzkostnou. Reaktivní žárlivost se nejčastěji objevuje jako reakce na partnerovo chování, jde tedy o vyprovokovanou reakci doprovázenou negativními pocity. Podle Buunka (1997) se však jedná v podstatě o zdravý a racionální typ žárlivosti. Majetnická žárlivost se vyznačuje například přehnanou reakcí na jakýkoliv náznak zájmu třetí osoby o našeho partnera, jedinec pak často vyvíjí často až nepřiměřeně velké úsilí k

tomu, aby nedošlo ke kontaktu jeho partnera s osobou opačného pohlaví. Třetím typem je pak žárlivost úzkostná, která se projevuje často až obsesivní úzkostí či nepřiměřeným stresem, kdy si jedinec v hlavě utváří obrazy potenciální nevěry svého partnera. Právě majetnickou a úzkostnou žárlivost hodnotí Buunk (1997) jako značně problematickou.

Dotazník Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale se skládá z 15 položek, které mohou být dále rozděleny do 3 subškál, z nich se každá zabývá jedním ze tří výše zmíněných typů žárlivosti. Jednotlivé položky dotazníku se rovněž dají přiřadit k typům emoční a sexuální žárlivosti. Prvních pět otázek se zaměřuje na žárlivost reaktivní. V našem výzkumu měli respondenti na škále od 1 (extrémně potěšen/a) do 9 (extrémně rozrušen/a) označit, jak by se cítili v situaci, kdy by jejich partner: „*Flirtoval s jinou osobou*“, „*Měl/a pohlavní styk s jinou osobou*“, „*Tancoval/a velmi intimním způsobem s jinou osobou*“, „*Políbil/a jinou osobu*“ nebo „*Probíral/a osobní věci s jinou osobou*“. Dalších pět otázek se zaměřovalo na úzkostnou žárlivost. V tomto případě respondenti na škále od 1 (nikdy) do 5 (velmi často) označovali, jak často je napadají následující myšlenky: „*Jsem přesvědčen/a, že mému partnerovi/partnerce se zdá někdo jiný atraktivnější, než já*“, „*Bojím se, že mého partnera/partnerku sexuálně přitahuje někdo jiný*“ nebo „*Mám strach, že mě partner/ka opustí kvůli někomu jinému*“. Posledních pět otázek bylo zaměřeno na úzkostnou žárlivost a respondenti zde měli rovněž k dispozici škálu od 1 (vůbec mne nevystihuje) do 5 (zcela mne vystihuje) na které měli zaznačit do jaké míry je vystihují následující výroky: „*Nechci, aby byl můj partner/partnerka v příliš velkém kontaktu s ostatními muži/ženami*“, „*Je pro mne obtížné dát partnerovi/partnerce dostatek volnosti (prostoru)*“, „*Co se týče mého partnera/partnerky, jsem spíš majetnický/á.*“ Sečtením bodů ze všech tří subškál jsme získaly celkový skór, čím vyšší tedy byl celkový skór, tím vyšší byla i míra žárlivosti u daného jedince.

6.3.3. *Multidimenzionální škála žárlivosti (Multidimensional Jealousy Scale, Pfeiffer a Wong, 1989)*

Multidimenzionální škála žárlivosti slouží k měření kognitivní, emoční a behaviorální žárlivosti. Původní verze obsahuje tři subškály, přičemž každá z nich se zaměřuje na měření jednoho typu žárlivosti. V rámci tohoto výzkumu jsme se rozhodly využít pouze subškálu k měření žárlivosti behaviorální, a to z toho důvodu, že otázky týkající se zbývajících dvou subškál byly většinou obsaženy v předchozím použitém dotazníku (RASJS), tudíž jsme jimi nechtěly respondenty znovu zatěžovat. Použitá behaviorální škála se skládá z osmi výroků, které zjišťovaly, jak často se respondent chová daným způsobem.

Vzhledem k tomu, že tato škála nebyla ve výzkumech v českém jazyce dosud použita, jedná se o náš překlad původních výroků v anglickém jazyce. Jedná se například o výroky: „*Prohledávám partnerovy/partnerčiny šuplíky, tašky nebo kapsy*“, „*Nečekaně telefonuji svému partnerovi/partnerce, abych věděl/a, kde je.*“, „*Pokud vidím svého partnera/ku mluvit s jiným mužem/ženou, tak se zapojím do rozhovoru.*“ Respondent následně na škále 1 (nikdy) - 7 (neustále) označil, jak často se u něj takové chování objevuje. Minimální možný skóre byl 8 a maximální 64 přičemž nízké skóre v tomto případě znamenalo nízkou míru behaviorální žárlivosti, zatímco vyšší skóre, vysokou míru behaviorální žárlivosti.

6.3.4. *Míra emoční a sexuální žárlivosti*

Vzhledem k tomu, že zjistit míru emoční a sexuální žárlivosti u lidí v období pozdní dospělosti byl jeden z hlavních cílů tohoto výzkumu, zařadily jsme do dotazníku i dvě hypotetické situace představující emoční a sexuální nevěru, přičemž nás zajímala reakce respondentů na tyto situace. Tyto hypotetické situace byly převzaty ze studie Busse a kolektivu (1992). První situace byla popsána následovně: „*Jak byste se cítil/a v situaci, kdyby Váš partner/partnerka měl/a dlouhodobý sexuální vztah s jinou osobou*“ Druhá situace byla popsána takto: „*Jak byste se cítil/a v situaci, kdyby se Váš partner/partnerka zamiloval/a do jiné osoby.*“ Respondenti měli k dispozici škálu od 1 (extrémně potěšen/a) do 9 (extrémně rozrušen/a). Opět platilo, že čím vyšší skóre, tím vyšší byla míra emoční či sexuální žárlivosti.

6.4. **Sběr dat a etická stránka výzkumu**

Samotný sběr dat probíhal pomocí internetového rozhraní Qualtrics (www.qualtrics.com), který má Fakulta humanitních studií UK k dispozici. V případě zájmu byl potenciálním respondentům zaslán informační email, ve kterém jsme jim poděkovaly za ochotu účastnit se výzkumu a sdělily jim podmínky účasti, tedy věk mezi 50-65 lety a nutnost být aktuálně v partnerském vztahu. Následoval odkaz na webovou stránku, kde výzkum probíhal. Zde byl mimo jiné výzkum krátce představen spolu s instrukcemi k vyplňování dotazníků. Respondenti byli informováni také o průměrné délce vyplňování dotazníků, která by jim neměla zabrat více, než 30 minut a také o tom, že vyplňování mohou kdykoliv přerušit a vrátit se k němu zpět po dobu až 48 hodin. Rovněž byli respondenti na tomto místě informováni o naprosté anonymitě výzkumu a o tom, že data získaná v této studii budou použita pouze pro výzkumné účely. Byli taktéž informováni o tom, že s daty budou pracovat pouze výzkumníci a data tak nebudou nikdy předána třetí osobě. Před samotným

spuštěním dotazníku respondenti vyplnili elektronický informovaný souhlas, přičemž pouze v případě jeho vyplnění bylo možné samotné spuštění dotazníku (viz. příloha č. 4).

KVALITATIVNÍ ČÁST

7. POPIS VZORKU

7.1. Sociodemografický popis vzorku

Kvalitativní části výzkumu se účastnilo celkem 16 respondentů, z toho 10 žen a 6 mužů. Průměrný věk respondentů byl 54,5 let. Níže uvádíme podrobnější sociodemografický popis našeho vzorku respondentů:

Respondent č. 1: žena, 53 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 10 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 9.

Respondent č. 2: žena, 55 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 18 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 spokojená na č.10.

Respondent č. 3: muž, 65 let, tři děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 2 roky, s partnerkou nesdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 7.

Respondent č. 4: žena, 52 let, jedno dítě žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 13 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 9.

Respondent č. 5: muž, 55 let, nemá vlastní dítě, aktuálně ve vztahu 19 let, s partnerkou sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 8.

Respondent č. 6: muž, 54 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 5 let, s partnerkou sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 9.

Respondent č. 7: žena, 51 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 19 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 10.

Respondent č. 8: žena, 52 let, dvě děti, s jedním z nich sdílí společnou domácnost, aktuálně ve vztahu 6 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 8.

Respondent č. 9: žena, 51 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 6 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 10.

Respondent č. 10: žena, 51 let, dvě děti, které s ní sdílejí domácnost, aktuálně ve vztahu 20 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 10.

Respondent č. 11: muž, 64 let, má děti, které s ním nežijí ve společné domácnosti (nevedl počet dětí), aktuálně ve vztahu 19 let, s partnerkou sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 10.

Respondent č. 12: žena, 60 let, tři děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 8 let, s partnerem nesdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 6.

Respondent č. 13: žena, 47 let, tři děti, se dvěma z nich sdílí společnou domácnost, aktuálně ve vztahu 12 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále od 1-10 na č. 8.

Respondent č. 14: žena, 55 let, dvě děti, které s ní sdílí společnou domácnost, aktuálně ve vztahu 18 let, s partnerem sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojená na škále 1-10 na č. 9.

Respondent č. 15: muž, 55 let, dvě děti žijící samostatně, aktuálně ve vztahu 15 let, s partnerkou sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 9.

Respondent č. 16: muž, 53 let, bezdětný, aktuálně ve vztahu 6 let, s partnerkou sdílí společnou domácnost, ve vztahu spokojený na škále od 1-10 na č. 10.

7.2. Uvedení jednotlivých rozhovorů

První rozhovor vedený s respondentkou č.1 (53 let) patřil mezi nejkratší, což mohlo být způsobeno počáteční nervozitou na obou stranách nebo faktem, že se respondentka nacházela ve spokojeném vztahu, ve kterém se podle jejích slov žárlivost v podstatě nevyskytovala: „... *když my máme ten vztah jakože úžasnej jo, já ne nevím... jak bych to řekla. Jako nemyslím si, že bysme se přiváděli do nějakých takovejchhle situací jo navzájem.*“ Sama se nepovažovala za člověka se sklony k žárlivosti a žárlivost obecně hodnotila spíše neutrálně, jedná se podle ní o rys, který může být ve vztahu užitečný, pokud se vyskytuje v určitých mezích: „...*někdy asi je to potřeba, někdy to tomu vztahu prospěje, že si jako ten druhý vidí, že mu není lhostejnej ten prostějšek... ale jako bych to řekla ocamcať pocamcať, takový jako rozumný meze no.*“

Rozhovor s naší druhou respondentkou (55 let) byl zajímavý hlavně v tom, že otevřeně přiznala, že se považuje za žárlivého člověka. Tento fakt byl ovšem daný jejím předchozím manželstvím, ve kterém ji byl manžel opakovaně dlouhodobě nevěrný, což velmi ovlivnilo její prožívání žárlivosti, kterou hodnotí negativně: „...*Vím o sobě, že žárlím, že tenhle problém mám v sobě... člověk si tím akorát otravuje život a následně druhým žejo a je to docela nebezpečný tohle v těch vztazích, protože to nese s sebou další nepříjemnosti. Člověk je tím ovlivněnej tak se pak i chová a dělá věci, který by jinak nedělal.*“ V současném vztahu je 18 let a na partnera příliš nežárlí, což je podle ní dáno hlavně tím, že ji nezavdává příčiny k žárlivosti: „... *v současné době ji necítím vůbec jo, protože opravdu i ten partner mě přesvědčil i já jsem pochopila spoustu věcí a teď momentálně nepociťuju už vůbec žádnou jako žárlivost jo.*“

Respondent č. 3 (65 let) o sobě rovněž smýšlí jako o člověku se sklony k žárlivosti,

přesto na svou současnou partnerku se kterou se stýká 2 roky v podstatě nežárlí protože k tomu podle svých slov nemá důvod: „... *já si sám za sebe můžu říct, že já nemám určitě nemám vůbec důvod... nevim no prostě nikdy mě nenapadlo žárlit, nenapadlo... jo třeba je to špatně třeba je to dobře nevim ale nenapadlo...*“ Žárlivost ovšem pociťoval ve svém předchozím vztahu, který pro něj byl velmi důležitý a bylo na něm patrné, že dodnes lituje, že skončil. Sám respondent vidí určitou souvislost mezi spokojeností ve vztahu a žárlivostí: „... *nevim co by mě mohlo vyprovokovat k žárlivosti a řek bych, že to souvisí s tím mým hodnocením vztahu sedm na škále jedna až deset.*“ Zatímco předchozí partnerku žárlil protože „*možná jsem ji měl nejvíc rád (smích) jinak si to nedovedu vysvětlit jako.*“

Respondentka č. 4 (52 let) je v současné době ve spokojeném manželství trvajícím 2 roky, přičemž s partnerem se zná 13 let. Na současného manžela žárlila hlavně na začátku jejich vztahu a hlavní roli v tom hrál fakt, že její partner je o 11 let mladší než ona: „... *já jsem o 11 starší tak samozřejmě když mě seznamoval se svými přáteli kde byly mnohem mladší ženy než já, tak ano, pociťovala jsem žárlivost.*“ Ačkoliv sama se nepovažuje za žárlivého jedince o žárlivosti jako takové smýšlí spíše pozitivně: „... *každý člověk si tím musí projít... kdybych řekla, že je nesmysl žárlit, tak to není pravda protože by člověk vypadal jakoby že nemá žádný emoce.*“

Respondent č. 5 (55 let) prožil za svůj život několik vážných vztahů a se současnou partnerkou je 19 let. Sám se nepovažuje za žárlivého člověka a žárlivost hodnotí jako negativní vlastnost, které nepřikládá velký význam: „... *žárlivost je taková negativní vlastnost od které se může každý člověk odprostit... je to o vzájemný důvěře v tom partnerském vztahu... jako neptám se kde s kým byla já nevim sondovat nějaký věci a tím pádem mě to nechává v klidu, když mi to neřekne sama, tak nemám potřebu se stresovat notabene si připouštět nějakou žárlivost*“. Přesto připouští, že když byl mladší, žárlil víc, což je podle něj dáno nedostatkem zkušeností v partnerských vztazích v mladším věku: „... *když byl člověk mladej a tak sem určitou žárlivost pociťoval ale jako postupem času je to... už fakt nepociťuju... a je to získáním takovejch těch zkušeností nebo takovou orientací v těch vztazích.*“

Další rozhovor proběhl s respondentem č. 6 (54 let), který byl poměrně sdílný a o žárlivosti neměl problém hovořit. V minulosti prožil tři vážné vztahy, ve kterých žárlivost nehrála signifikantní roli stejně jako je tomu ve vztahu současném, ve kterém je 7 let. Sám říká, že intenzita prožívané žárlivosti se během jeho života snižuje: „... *já co aspoň cítím na sobě, tak s přibývajícím věkem se zklidňuju, takže... nechci říct, že všechny emoce projevují miň to ne ale prostě takovej sem... otupělej, to je takový blbý slovo, prostě už*

reaguju míň.“ Žárlivost ve vztazích hodnotí spíše negativně ale pokud se objevuje v určitých mezích, není to podle něj na škodu a vztahu to může i trochu pomoci.

Rozhovor s respondentkou č. 7 (51 let) patřil k těm delším, panovala u něj velmi uvolněná atmosféra a respondentka byla velmi sdílná. Se současným manželem je 19 let a uvádí, že žárlí minimálně ačkoliv na současného partnera žárlí podle svých slov více, než na ty předchozí, což vysvětlila následovně: „... protože asi jeho bych chtěla nejmíň ze všech ztratit žejo.. tamty ztráty s odstupem času sem byla ráda, že sem se jich zbavila ale o tohohle bych fakt nerada přišla jako...“. Žárlivost ale obecně hodnotí jako negativní vlastnost, na druhou stranu ale uvádí že: „... no když na někoho žárlím tak mi do jisté míry na něm záleží ale nesmím překročit tu hranici tý jeho osobní svobody.“

Respondentka č. 8 je se svým aktuálním partnerem 6 let a říká, že partner jí nedává příliš podnětů k žárlivosti: „Spíš jde do hospody za chlapama, než bych měla žárlivost že jde někde tamhle na lov.“ Podobně jako předchozí respondenti, i u ní se intenzita prožívání žárlivosti s věkem snižovala: „... ta žárlivost není skoro vůbec... postupem věku jak člověk získává různý nadhled nebo ví, že to nic nevyřeší... ono taky v 50 letech už není takových příležitostí jako dřív.“ Žárlivost ale vnímá v zásadě pozitivně, pokud už se ve vztahu vyskytne, bere ji jako zájem partnera o její osobu.

Respondentka č. 9 (51 let) je aktuálně ve spokojeném partnerském vztahu trvajícím šest let. Ačkoliv se v tomto vztahu žárlivost vyskytovala ze její strany pouze na jeho začátku, její vnímání žárlivosti bylo silně ovlivněno předchozím vztahem, ve kterém byla s velmi žárlivým partnerem. Žárlivost proto hodnotí negativně: „Myslím si, že to je peklo ta žárlivost, ale že si to většinou opravdu ten člověk co žárlí, že si to dělá sám a že to pramení z toho, že si sám sebou není jistej... kdo chce žárlit tak ten prostě žárlit bude i kdyby k tomu nebyla žádná příčina...“.

Desátá respondentka (51 let) je aktuálně ve vztahu 20 let a je v něm velmi spokojená. Tento rozhovor byl poměrně krátký, a to z toho důvodu, že žárlivost v jejím vztahu nehraje téměř žádnou roli a žárlivost vnímá jednoznačně pozitivně. Je to pro ni spíše důkaz zájmu o její osobu ze strany partnera. Sama údajně žárlí minimálně a když už ano, má to na ní spíš pozitivní dopad: „... ženy mu nabízej, že by chtěly takovýho chlapa jako mám já... cítila jsem se dobře jako jo, že si ho vlastně nevážím potom jsem si uvědomila.“

Respondent č. 11 (64 let) je potřetí ženatý, se svou aktuální partnerkou je 19 let. Říká, že v současném vztahu už nežárlí protože „... to považuju za zhoubný v tom vztahu... s tímhletem sem už dávno skoncoval...“. Jako u některých předchozích respondentů je i zde vidět určitá klesající tendence intenzity žárlivosti s přibývajícím věkem. Respondent uvádí,

že nejvíce žárlil na první manželku a v současnosti už nežárlí vůbec. „... já myslím, že je to takovej ten přirozenej vývoj jo, prostě v podstatě už je člověk v určitém věku, kdy nedělá nějaký bláznivý kousky... když už má člověk něco za sebou tak už samozřejmě se chová jinak... je něco jinýho když je vám 20, 25 nebo 30 a něco jinýho když je vám 60...“. V průběhu celého rozhovoru bylo znát, že žárlivost vnímá negativně: „... Z mého pohledu je negativní... rozhodně to není, jak se pořád vykládá, že to je takový to koření vztahu... no to je sice hezký ale když se koření přežene, tak je to špatně... když přesolíte jídlo, tak už není k jídlu.“

Další rozhovor byl jeden z nejdelších, což bylo dáno tím, že respondentka č. 12 (60 let) byla velmi sdílná a otevřeně hovořila o každém ze svých čtyř vážných vztahů. Na současného partnera, se kterým udržuje vztah 8 let nežárlí, což je pravděpodobně dáno tím, že v tomto vztahu není tak emočně zainteresovaná jako byla ve vztazích předchozích, sama to přisuzuje životním zkušenostem s partnerskými vztahy. Zajímavé ovšem je, že respondentka sama sebe považuje za žárlivého člověka: „...já sama se sobě divím, já si myslím, že sem žárlivější typ ale tady prostě ne... obouchaná životem no... ten poslední vztah je mi jako... tam bych měla trochu žárlit, tam bych měla zabrat ale to já nemám a to taky není dobře, já vim, že to není dobře“. V průběhu rozhovoru bylo vidět, že žárlivost hodnotí pozitivně a pokud je v mezích, je to pro ni něco, co je ve šťastném vztahu v podstatě nezbytné: „... pokud je žárlivost jako v mezích normálu, tak je to dobrý, to má bejt... přiměřená žárlivost je dobrá, určitě to dělá svý...“

Respondentka č. 13 (47 let) je aktuálně 10 let vdaná, a ačkoliv na partnera podle svých slov už nežárlí, žárlivost se v jejich vztahu přesto vyskytuje, a to ze strany partnera, který žárlí často: „... on žárlí pořád... to nejlepší by bylo, kdybych seděla doma, nikam nechodila, a hlavně se s druhým pohlavím vůbec nebavila.“ I podle této respondentky se v průběhu života měnila intenzita prožívání žárlivosti: „...měnila, se spíš už vytratila... asi že už mě život tak jako vomlel, no prostě už časem, zkušenosti, že už člověk ví, že nemá všechno smysl, každá prkotina...“ Žárlivost je podle ní v určitém směru pozitivní ale zdůrazňuje že velmi záleží na intenzitě.

Na respondentce č. 14 (55 let) bylo vidět, že jí téma žárlivosti není moc příjemné, na naše otázky odpovídala většinou pouze jednou větou a odpovědi příliš nerozvíjela. V současném partnerském vztahu, ve kterém je 18 let žárlila pouze v jeho začátku, konkrétní případy však neuvedla. Z předchozího manželství má však s žárlivostí bohaté zkušenosti, proto je pochopitelné proč se jí o této tematice špatně hovoří. Její bývalý partner žárlil nejen na ostatní muže ale i na její kamarádky či rodinu, ona sama o něm hovořila v

souvislosti s chorobnou žárlivostí: „... co se týče chorobný žárlivosti tak jako utýct protože to je nevyhlášený, to opravdu člověku nevysvětlíš, že opravdu někde seš s nevim deseti kamarádkama... když je tam ta nedůvěra a ta žárlivost, tak to nemá smysl se namáhat protože to stejně nepadne tam, kam má.“

Patnáctý rozhovor se uskutečnil s respondentem (55 let), který rovněž nebyl příliš sdílný, bylo vidět, že rozhovor mu nebyl moc příjemný, což se odrazilo i na délce samotného rozhovoru, který trval kolem dvaceti minut. Respondent je v současné době skoro patnáct let ve vztahu a uvádí, že žárlivost se ve vztahu z jeho strany objevovala spíše na začátku vztahu, a to spíše vůči rodině a partnerčiným dětem z minulého manželství než vůči potenciálním rivalům. Respondent v současné době vnímá žárlivost už spíše negativně: „... sem rozumnější, starší... a vim, že to k ničemu nevede tak s věkem snad člověk bere rozum... a vztahu to nepřispívá... dřív to bylo svým způsobem koření ale zas to člověku ubírá hrozně sil... není to dobře.“

Poslední rozhovor byl uskutečněn s respondentem č. 16 (53 let), který je posledních šest let ve spokojeném vztahu a uvádí, že on ani partnerka žárlivost téměř nepocítují. Respondent má za sebou několik dlouhodobých i krátkodobých vztahů během kterých se podle něj snižovala intenzita prožívání žárlivosti. „Tak změnilo se to, že člověk pak žárlil míň a míň intenzivně až do situace teďka kdy už nežárlí.“ Žárlivost vnímá spíše negativně, jako něco, co vztahu neprospívá: „... nežárlíte, zbytečně si akorát ničíte nervy, stejně ničemu nezabráníte.“

8. ANALÝZA DAT A VÝSLEDKY

8.1. První okruh: aktuální vztah

V prvním okruhu rozhovoru nás zajímal aktuální stav respondenta, konkrétně jak dlouho vztah trvá, jak je v něm respondent spokojený a jestli se z jeho pohledu jedná o vztah perspektivní. Nejvíce jsme se pak zaměřovaly na otázky týkající se žárlivosti v daném vztahu, tedy jestli respondent pociťuje či někdy pociťoval na partnera žárlivost a pokud ano, chtěly jsme po něm vždy konkrétní situaci kdy se tak stalo. Následně jsme se doptávaly, jak takovou situaci s partnerem řešili, zdali se opakovala a podobně. Objevily se i případy, kdy respondent odpověděl, že na partnera žárlivost nikdy nepociťoval nebo si nevzpomněl na konkrétní situaci, v takovém případě jsme ho žádaly, aby si představil hypotetickou situaci, tedy co by musel partner udělat, aby v něm žárlivost vyvolal. Dále nás zajímalo, jestli respondent někdy pociťuje žárlivost ze strany partnera a jestli žárlivost nějakým způsobem ovlivňuje jejich vzájemný vztah. Obecně jsme se v tomto okruhu chtěly dozvědět co nejvíce o zkušenostech daného respondenta s žárlivostí a jakým způsobem ji prožívá.

8.1.1. Podněty vyvolávající žárlivost

Podněty, které v respondentech vyvolávaly žárlivost jsme rozdělily do několika kategorií. Pro přehlednost a následnou lepší porovnatelnost jsme se rozhodly analyzovat obě pohlaví zvlášť. První kategorie podnětů, která se objevovala nejčastěji u žen byla kategorie „**potenciální rivalka**“. Do této kategorie jsme řadily případy, kdy podnětem vyvolávající v respondentkách žárlivost byla jiná žena, případně zájem jiných žen o jejich partnera. Takovou situaci popsala například respondentka č. 2: „*No třeba byla taková situace před třemi lety, že jsme vlastně měnili byt a vlastně nám to zařizovala nějaká makléřka. No a ono se ukázalo, že ta makléřka bydlí kousek od nás, kde teďka současně bydlíme. A ona je velice taková komunikativní a hnedka vlastně když nás tam potom vidala, když jsme se přestěhovali, tak si s ním začala tykat a on prostě jakoby na něm bylo vidět, že ona se mu asi líbí. Takže já jsem na něm viděla protože mám hodně velkou představitost (smích) že jsem měla pocit, že ona se mu líbí... takže jakoby třeba... a ona protože se trochu rozvykládala o sobě tak ona byla sama, takže tam sem si to tak trochu...*“ Žárlivost na jiné ženy popsala i respondentka č. 4.: „*Vzhledem k tomu, že jsme s manželem o 11 let od sebe, já jsem o 11 let starší tak samozřejmě když mě seznamoval se svými přáteli, kde teda byly mnohem mladší ženy než já, tak ano pociťovala jsem žárlivost... tak třeba mi vadilo, kdy s těma holčinama třeba otlapkával jo slovo otlapkával je takový... jakoby byl k nim takovej*

mi to přišlo v té době hodně intimní.“ Podobnou situaci popsala i respondentka č. 13: „... je mladší a lepší se na něj mladší holky žejzo... třeba na zábavách, že se na něj lísaly a objímačka a podobně, vypadalo to jako když spolu choděj x měsíců nebo let tak to jsem jako... to mi vadilo.“ Respondentka č. 10 neuvedla konkrétní situaci ve které žárlila, ale obecně jí vadí častá přítomnost jiných žen v okolí jejího partnera: „Manžel je na takový pozici, kde jsou hodně ženy a musí s těma ženama komunikovat, takže kolem něj jsou každě den samé ženy, a protože manžel je vtipný, tak ženy ho maj obzvláště moc rády.“ Do této kategorie podnětů jsme také zařadily situace, kdy podnětem k žárlivosti byla bývalá přítelkyně či manželka respondentčina partnera. Tento podnět popsala například respondentka č. 7: „... tak třeba sme byli na svatbě kamarádce... byla tam nějaká Tomášova bývalka z mládí a zdálo se, že je kapánek moc přítulná nad ránem s přibývajícím alkoholem, tak to sem si řekla děvče eště jednou na něj šáhneš a ti jednu fláknu a odvláčela sem ho (smích).“ Jako další příklad situace, která v ní vyvolala žárlivost uvedla respondentka č. 9 následující situaci: „No stýkal se s osobou, s kterou kdysi něco měl... to nebylo že s ní hovořil, ale nějak já nevím k ní šel na návštěvu nebo něco takovýho... tak jsem z toho byla taková jako na vázkách.“

Druhou kategorií podnětů, které v ženách vyvolávaly žárlivost byli „**přátelé**“. Tento podnět se objevil ve dvou případech, prvním byla respondentka č. 8, která uvedla, že nežárlí na jiné ženy ale spíše na to, když je partner často pryč například s přáteli: „... Na pivo jo na ženu né... spíš jde do hospody s chlapama, než že bych měla žárlivost, že jde tamhle někam na lov...“ Podobně hovořila i respondentka č. 14, která o žárlivosti hovořila spíše v kontextu situací kdy je partner pryč s přáteli a vrací se pozdě domů, v jejím případě šlo o pocit určité nejistoty, kterou v takové chvíli pociťuje: „Tak byl to takovej nepřijemnej pocit, když jsem věděla, že jde někam nějaká jako banda a že se vracejí pozdě... tak spíš takovej nepřijemnej pocit no.“

Třetí kategorií podnětů vyvolávajících žárlivost jsme nazvaly „**podezřelé chování**“. Určitá změna v chování či podezřelé chování ze strany partnera by byl podnět k žárlivosti zejména pro respondentky, které hovořily o hypotetických situacích, tedy o podnětech, které by v nich žárlivost vyvolaly, kdyby se jich partner dopustil. Respondentka č. 7. uvedla, že aby na partnera žárlila „*musel by extrémně změnit svoje chování vůči... prostě jako když si chlap najde milenku tak se začne chovat jinak*“. Podobný příklad uváděla i respondentka č. 8: „*kdyby o nějaké vyprávěl nebo začal o sebe ještě víc dbát nebo si začal schovávat telefon nebo takhle něco.*“

Jediná respondentka, která neuvedla žádnou situaci, ve které žárlila ani si nedovedla

představit situaci která by v ní žárlivost vyvolala byla respondentka č. 12. V tomto případě byla patrná určitá souvislost mezi celkovou spokojeností ve vztahu a mírou žárlivosti. Tato respondentka byla svém vztahu spokojená na škále od 1 do 10 na stupni 6, což bylo vůbec nejnižší hodnocení ze všech zúčastněných respondentů. Bylo na ní patrné, že ačkoliv jí na partnerovi záleží, jejich vztah vnímá spíše jako přátelský a z toho důvodu na partnera nežárlí, ačkoliv se sama považuje za člověka se sklony k žárlivosti: „*Já už se třeba neumím ani jakoby zamilovat jo, tak jako to bylo poprvé a podruhé... už člověk je opatrnější... což možná si škodím, nevím ale já to takhle mám... jo je mi s ním dobře ale když ho tejdén nevidím nic se nestane.*“

Co se týče podnětů vyvolávajících žárlivost u mužů, rozlišily jsme pouze dvě kategorie. Přičemž jediná kategorie podnětů, která se u obou pohlaví shodovala byla kategorie „**podezřelé chování**“. Respondent č. 16 například uvedl, že na partnerku by žárlil v následující situaci: „*Byly by mi podezřelý nějaký smsky, nějaký telefonáty podezřelý nebo nějaký často někam že někam musí s kamarádkama... takovýto nic světobornýho, tak jak to většinou bejvá dneska no...*“

Další kategorií, o které hovořil respondent č. 15. byla kategorie „**rodina**“. Respondent uvedl, že v něm v minulosti vyvolávala žárlivost partnerčina rodina, konkrétně její děti: „*když jsem měl pocit, že dává víc přednost rodině, protože není odsud do Prahy se za mnou přistěhovala takže...*“

Tři respondenti (č. 5, 6, č. 11) uvedli, že nežárlí vůbec a neuvedli ani hypotetickou situaci ve které by na partnerku žárlili. V těchto případech však žárlivost patrně nesouvisela se spokojeností ve vztahu (jako tomu bylo u respondentky č. 12) protože všichni tři respondenti byli ve svých vztazích velmi spokojeni a vztahy vnímali jako velice perspektivní. V tomto případě se jednalo o muže, kteří měli v minulosti s žárlivostí zkušenosti a v tomto vztahu se jí proto snažili nějakým způsobem vyvarovat. Respondent č. 5 uvedl: „*Já se snažím vyvarovat... jako neptám se kde s kým byla nebo když zvoní mobil kdo volá, já nevím sondovat nějaký věci a tím pádem mě to nechává v klidu, protože když mi to neřekne sama, tak nemám potřebu se stresovat, notabene si připouštět nějakou žárlivost... z tohoto pohledu já nejsem žárlivej.*“ V podobném duchu odpovídal i respondent č. 11: „*Nad takovýma věcmi jsem nikdy nepřemýšlel, tudíž opravdu to nevím a říkám, musela by nastat nějaká situace ale já nevím jaká, která by mě asi vyprovokovala k nějaké žárlivosti.*“

Poté co nám respondenti sdělili konkrétní či hypotetickou situaci, která v nich vyvolala žárlivost nás zajímalo, jak na takovou situaci reagovali, popřípadě jak by

reagovali, kdyby nastala. Zajímavé bylo, že polovina žen uvedla, že ačkoliv jim situace byla nepříjemná nijak ji s partnerem neřešily a snažily se s negativními pocity vypořádat samy. Respondentka č. 4 uvedla: „*No bylo mi to nepříjemný samozřejmě, cítila jsem tu žárlivost*“ partnerovi ale své pocity nijak najevo nedala: „*Já jsem si to v sobě rozebrala, já jsem nedělala scény jo... neřešila jsem to s partnerem.*“ Respondentka č. 2 popsala svou reakci rovněž negativními pocity, s partnerem přímo situaci neřešila, žárlivost v ní ovšem vyvolala určitou změnu chování vůči partnerovi „... *jakoby je to dost nepříjemný... no byla jsem hodně na něho protivná... byla jsem na něho odměřená a právě jsem se chovala tak jak se to dělat nemá ale prostě nedala sem si...*“ Podobnou reakci uvedla i respondentka č. 9: „*Nijak jsem to v podstatě neřešila... možná jsem byla nejdřív nějaká zamlklá nebo nevím nekomunikativní ale potom jsme si to nevím asi jsme si to vyjasnili.*“ Druhá část žen reagovala na podnět vyvolávající žárlivost tím, že by konfrontovaly partnera a své pocity nějakým způsobem ventilovaly. Například respondentka č.8 uvedla: „... *určitě bych to nějak řešila, určitě bych udála hysterickou scénu no... potom bych chtěla vědět kde, jak, proč...*“ Podobně reagovala i respondentka č.13: „*No tak jsme se zhádali, pak sme si to vyříkali a od té doby je klid jako.*“ Co se týká mužů, tak pouze jeden respondent (č. 16) uvedl, že by se nastalou situací snažil nějakým způsobem řešit: „*Asi bych se přímo zeptal, jestli není nějaký problém, ono už dneska nemá ani cenu se kolem toho nějak... dneska už na to člověk nemá moc sílu a energii něco řešit složitě asi bych se prostě normálně zeptal.*“

8.2. Druhý okruh: Minulý vztah

V druhém okruhu rozhovoru nás zajímal respondentův předchozí vážný vztah a to, jakou roli v něm hrála žárlivost. Opět jsme se snažily zjistit něco víc o tom, jak respondent individuálně žárlivost prožíval v minulosti a zdali se toto prožívání lišilo od toho, jak prožívá žárlivost dnes. Podněty, které v respondentech vyvolávaly žárlivost v minulých vztazích jsme opět rozdělily do několika kategorií pro lepší orientaci. První z těchto kategorií byla „**nevěra**“. Více než polovina žen se shodla, že hlavním podnětem, který u nich v předchozím vztahu vyvolal žárlivost byla právě partnerova nevěra. Situaci, ve které žárlila popsala respondentka č. 7 takto: „... *jako pochybnosti o tom jestli něco někde neděje... tak já nevím přijedu za váma v pátek večer na chatu a přijel v sobotu ráno žejo a to já už sem tam jako čula, že asi by mohlo něco být i jinde.*“ Na jiné ženy působila v prvním manželství podle svých slov oprávněnou žárlivost i respondentka č. 8: „*Tak na toho prvního manžela jsem žárlila asi hodně protože v té době dělal číšníka takže byl věčně mezi lidma, věčně obletoval nějaké ženy, tak tam ta žárlivost určitě byla velká a myslim si,*

že byla i místami velmi velmi oprávněná.“ Respondentka č. 2 zase uvedla: „... on byl hodně na ženský, tam ten důvod toho žárlení byl opravdu opodstatněnej... byl mně nevěrný, chodil pozdě dom, střídal ty ženy, dokonce i s nima s tou jednou jel na dovolenou prostě takový věci no.“

Druhá kategorie podnětů vyvolávajících žárlivost se shoduje s kategorií z prvního okruhu a jedná se o žárlivost na „**potenciální rivalku**.“ Dvě z našich respondentek uvedly, že v minulých vztazích žárlily zejména na jiné ženy: *„Tam sem byla žárlivá protože tam sem se do něj zamilovala a to právě bylo... on jak byl vtipnej, takovej zajímavěj typ, tak ty ženský se kolem něj motaly no...“* uvedla respondentka č. 12.

Co se týče podnětů vyvolávajících žárlivost u mužů, zajímavé bylo, že všichni respondenti uvedli, že v minulých vztazích žárlili na jiné muže tedy na „**potenciální rivaly**.“ Například respondent č. 6 popsal konkrétní situaci ve které žárlil na jiného muže: *„... když ona byla v tom Turnově a ona tam ještě bydlela a říkala mi, že jí tam nadbíhá nějaký místní pán... že se nechala ním svíst autem do práce a takovýhle, to mi vadilo.“* Respondent č. 11 popsal další situaci: *„... kdy jsme třeba byli ve společnosti a ona se prostě někomu jinému třeba mému kamarádovi věnovala víc než jo a ona prostě ráda koketovala s muži jo... a ono samozřejmě problém je v tom, že ne každej muž pochopí, že tady je určitá hranice žejo, takže si leckterý muž třeba začal dovolovat víc jo no a to její koketování v té společnosti bylo vždycky jaksi určitým problémem trochu jo.“* Respondent č. 16 uvedl: *„No tak protože se jí neustále ozývali nějaký předchozí partneři se kterýma se asi tu a tam někde sešla ale přes to všechno si myslím, že ona asi neměla za celou tu dobu, že jako nevěrná nebyla, to si myslím, že kupodivu asi ne ale přesto mě to jako štvalo... říkám no klasika prostě ozývali se jí, ona to už pak zapírala, psali jí smsky o půlnoci...“*

Z druhého okruhu otázek je patrné, že respondenti obecně v minulých vztazích žárlili více, než žárlí ve svých současných vztazích. Podněty, které v nich žárlivost vyvolávaly pak byli většinou jejich “rivalové“.

8.3. Třetí okruh: žárlivost napříč vztahy

Třetí okruh otázek našeho rozhovoru se zaměřoval na žárlivost napříč vztahy. Šlo nám zejména o to zjistit, jestli se míra a intenzita žárlivosti v průběhu života respondenta a v průběhu jeho jednotlivých vztahů nějakým způsobem měnila. Obecně se zdá, že míra žárlivosti měla u našich respondentů s přibývajícím věkem spíše klesající tendenci. Většina respondentů přímo uvedla, že žárlivost dříve prožívali intenzivněji a žárlili více než v současnosti. Respondenti často hovořili o určitém nadhledu či o větším množství

zkušeností s partnerskými vztahy a obecně o větším množství životních zkušeností, díky kterým řadě věcí již nepřisuzují tak velký význam jako dřív, a to včetně podnětů k žárlivosti. Řada z nich uvedla, že s přibývajícím věkem se z jejich vztahů žárlivost vytratila téměř úplně. K otázce na změnu intenzity žárlivosti v průběhu života respondenti odpovídali například následovně:

Respondentka č. 1: *„Asi se to mění, asi záleží na tom partnerovi a asi v který fázi života člověk možná je... jako jsme starší a trochu jako jiný hodnoty člověk prostě má...“*

Respondentka č. 4: *„No určitě je mnohem menší to až to vyprchá ta žárlivost... protože si uvědomíš i kdyby si teď ten tvůj manžel někoho našel a ty si žárlila, budeš ubližovat sama sobě jako a nic na tom nezměníš, prostě je to rozhodnutí toho konkrétního člověka“*

Respondent č. 5: *„... asi když byl člověk mladej a tak sem určitou žárlivost pociťoval ale jako postupem času je to (pauza) už fakt nepociťuju“*

Respondent č. 6: *„... asi jo a i ten věk, já myslím, nevím jestli je pro to nějaký odůvodnění psychologický nebo ne ale myslím si, že jako... nebo já co aspoň cítím na sobě s přibývajícím věkem se zklidňuju, tak jako celkově takže... nechci říct, že všechny emoce projevují míň to ne... ale prostě takovej sem... otupělej, to je taky blbý slovo, prostě reaguju míň...“*

Respondentka č. 8: *„Měnila určitě (intenzita žárlivosti) ve druhém vztahu tam nebylo příliš možností, určitě míň a teď kom v tom třetím ta žárlivost tam není skoro vůbec jako. Takže ze začátku hodně a potom postupem věku jak člověk získává různý nadhled nebo ví, že to nic nevyřeší... tak ale možná i tím, že zatím sem v tomhle třetím vztahu neměla důvod k žárlivosti, ono taky v 50 letech už takových příležitostí není jako...“*

Respondent č. 11: *„Určitě měnila, největší to bylo právě v tom prvním vztahu a pak se to vlastně vytrácelo... no já si myslím, že je to takovej ten přirozenej vývoj jo, prostě v podstatě člověk v určitém věku, kdy nedělá nějaký bláznivý kousky, což je dobře jo, protože už má člověk něco za sebou, tak samozřejmě už se chová jinak jo, jako něco jinýho když je vám 20, 25 nebo 30 a něco jinýho když je vám 60 žejo...“*

Respondentka č. 13: „*Tak ze začátku určitě, že to bylo takový jako silný (žárlivost) ale teď už taky ne, takže měnila... se spíš už vytratila... asi že už mě život tak vomlel, no prostě už časem, zkušenosti, že už člověk ví, že nemá všechno smysl, každá prkotina...*“

Respondent č. 16: „*Tak změnilo se to, že člověk pak žárlil méně a méně intenzivně až do situace teďka kdy už nežárlí.*“

V tomto okruhu byly patrné i určité mezipohlavní rozdíly mezi muži a ženami. Respondentky často uváděly, že ačkoliv intenzita prožívané žárlivosti s věkem celkově poklesla, nevytratila se úplně. U žen bylo jasně patrné, že existuje spojitost mezi žárlivostí a perspektivou, kterou ve vztahu vidí. Respondentky v několika případech uvedly, že ačkoliv obecně žárlily více v mladším věku, na svého současného partnera přesto v určitých situacích pociťují žárlivost a to proto, že jim na tomto vztahu velmi záleží, považují ho za perspektivní a partnera by nerady ztratily. Například respondentka č. 7 na otázku, zdali na současného partnera žárlí více, než na předchozí odpověděla: „*Proč na toho současného? No protože asi jeho bych chtěla nejméně ze všech ztratit žejo... tam ty ztráty s odstupem času sem byla ráda, že sem se jich zbavila, že sme se rozešli ale o tohodle bych fakt nerada přišla jako...*“ Podobně hovořila i respondentka č. 1: „*Asi bych v tuto chvíli víc žárlila kdybych viděla nějaký důvod, nějakou příčinu... tadyto je prostě jinej vztah.... teď prostě si to užívám víc, je to takovej naplněnější vztah, lepší celkově, tak asi by mě to víc bolelo, ranilo nevim jak to říct...*“ Naopak u mužů nebyla spojitost mezi žárlivostí a perspektivou, kterou ve vztahu vidí patrná v podstatě žádná spojitost. Všichni naši respondenti se shodli, že v současném vztahu už nežárlí a nemělo to spojitost ani s jejich spokojeností ve vztahu ani s tím jakou perspektivu v něm vidí. Všichni respondenti své vztahy považovaly za perspektivní.

Z našeho vzorku je patrné, že míra prožívané žárlivosti se s věkem postupně snižovala. Muži v současném vztahu nevykazovali již téměř žádnou žárlivost, narozdíl od žen, u kterých byla patrná souvislost mezi mírou žárlivosti a tím, jak moc jim na partnerovi záleželo.

8.4. Čtvrtý okruh: žárlivost obecně

Poslední okruh otázek byl zaměřen na obecnější otázky týkající se žárlivosti. Zajímalo nás zejména jak jednotliví respondenti žárlivost vůbec chápou, co pro ně znamená a jestli ji hodnotí spíše negativně nebo pozitivně. Tyto otázky byly zařazeny na samotný konec rozhovoru záměrně, chtěly jsme se vyhnout určitým předsudkům a případům, kdy by respondent například na úplném začátku definoval žárlivost jako velmi negativní vlastnost a po zbytek rozhovoru by byl tímto faktem velmi ovlivněn, což by mohlo ovlivnit také jeho odpovědi. Stejně tak, jako existuje celá řada odborných definic žárlivosti, i každý z našich respondentů definoval žárlivost úplně jinak. Vzhledem k tomu, že porozumět individuálnímu chápání a prožívání žárlivosti je jedním z hlavních cílů této práce, níže jsou uvedené definice žárlivosti všech našich respondentů.

Respondentka č. 1: *„... nevim jak se mám vyjádřit, to je těžký... tak jako někdy asi nevim, někdy je to potřeba, někdy to tomu vztahu prospěje, že si že jako ten druhý vidí, že mu není lhostejnej ten protějšek...“*

Respondentka č. 2: *„No pocit, že třeba přijdeš o toho partnera, máš najednou strach, že tě třeba najednou opustí a to nechceš no...“*

Respondent č. 3: *„Já si myslím, že v momentě já osobně budu žárlit v momentě kdy ucítím něco nejasného, samozřejmě můžu si jenom myslet já, že je to nejasný, každému jinému to bude třeba úplně jasný... může to bejt nějaká hloupá představivost toho co by kdyby a jak tamhleto... ale myslím si, že vždycky k tý žárlivosti v podstatě někomu stačí málo, někdo potřebuje hodně š'ouchnout, ale vždycky musí ta druhá strana trošku malinko tu příčinu jakoby zavdat a ted' to nemyslím vůbec špatně, může ji zavdat aniž něco tuší a vůbec nemusí o nic jít.“*

Respondentka č. 4: *„... že člověku je tak strašně špatně od žaludku a tak strašně chce něco mít, že aby to byl jeho majetek, že se mu opravdu z toho dělá mdlo, buší mu srdce, je mu to nepříjemný prostě, má vztek.“*

Respondent č. 5: *„Žárlivost je taková negativní vlastnost, který od který se může každéj člověk odprostit a prostě... a je to o vzájemný důvěře v tom vztahu, bud' tomu partnerovi*

důvěřuješ, věříš mu a nemusíš mít potom nějaký obavy o žárlivost a nebo mu nedůvěřuješ a pak v tvém vědomí se objevujou takový situace nebo si domejšlíš co v kolika případech ani není pravda a když bude člověk víc podezřívavý a tak nakonec se dopracuje až k tý žárlivosti... to si myslím já teda“

Respondent č. 6: *„... je to zžírající pocit nějakéj takovej rozhodně neklidu spojenej já nevím s různějma představama co asi ten partner dělá nebo co by mohl dělat nebo takový, nedovedu to asi líp definovat ale vim, že je to nemilý.“*

Respondentka č. 7: *„No když na někoho žárlím, tak mi do jisté míry na něm záleží ale nesmím překročit tu hranici tý jeho osobní svobody, jako žárlit obecně jako stíhat... je to nedůstojný.“*

Respondentka č. 8: *„No to si člověk pořád představuje... jak to říct slovama... no v podstatě když na toho druhýho žárlím, tak chci vědět co dělá, závidím všem ostatním lidem který sou v tu chvíli s ním, nemá v tu chvíli moji důvěru... ale je to i že vlastně když já budu žárlit, tak dokazuju svoji nižší hodnotu nebo jak bych to řekla jako, že nemám to sebevědomí, možná mám dneska to sebevědomí větší než jako v mládí, takže mě nějaká žárlivost zas tak nemůže rozhodit.“*

Respondentka č. 9: *„Myslím si, že je to peklo ta žárlivost, ale že si to většinou opravdu ten člověk co žárlí, že si to dělá prostě sám a že to pramení z toho, že si sám sebou není jistej no i když je pravda, že někdy třeba ten partner k tomu dává nějaký záminky nebo někdo asi opravdu je nevěrnej i když to je zase lepší někdy o tom nevědět ale myslím si, že ten co žárlí si to dělá prostě sám, že ten kdo chce žárlit prostě žárlit bude i kdyby k tomu nebyla žádná příčina.“*

Respondentka č.10: *„... je to takovej možná pocit v člověku, že vlastně ztrácí... ztrácí... nevím, nevím jak bych to popsala... ztrácí sebeúctu nebo já nevím, že asi něco je špatně nebo něco dělá špatně, že by něco měl udělat se sebou... aby ten druhej neměl důvod někam nebo něco špatně dělat nebo... já nevím jak bych to popsala.“*

Respondent č. 11: *„No tak je to nějakéj stav mysli žejo, je to víceméně, řekl bych tak, že mnohdy většina lidí si tu žárlivost vytváří domněle jo, aniž by pro to měli jasnej důkaz jo,*

nejsou tam hmatatelný nějaký důkazy, není tam nic jo, je to jenom, že si myslím o někom něco jo a to je právě ten problém. Jo že to nemám nějakým způsobem podložený nic, je to jenom o tom, že si myslím. To znamená, že když třeba ten partner měl předtím více partnerů jo, no tak to ještě není důvod proč bych měl žárlit ale bohužel někteří to takhle mají. Někteří si myslí, že ten člověk se nemění jo, není to úplná pravda.“

Respondentka č. 12: *„Majetnickej vztah, že tohohle chci a s nim chci bejt, jakože prostě chci to mít, nechci se dělit, jako nechci aby mě to opustilo, to je žárlivost no.“*

Respondentka č. 13: *„No žárlivost, že něco někomu vadí na tom tvým partnerovi, nebo ne vadí, ono to není doslova vadí ale prostě že dělá něco, co tomu druhýmu vadí a dělá to třeba i schválně a toho druhýho popudí, takže takhle já to vidím no.“*

Respondentka č. 14: *„To je, že si jakoby člověka nějak osvojuješ, že mu nedáváš vůbec žádnou volnost a nevěříš mu.“*

Respondent. č. 15: *„Já tomu rozumím tak, že to má spojitost se sexem, aby jak se říká lidově nezahejbala žejo... ten druhý partner a i v tomhleto může mít různé formy, může zahejbat myšlenkama, ale do těch nevidíme, ale může zahejbat i řečma ale to už se blbě poslouchá, no a pak fyzicky a to je horší...“*

Respondent č. 16: *„Žárlivost je strach o to, že nejsem pro toho druhýho atraktivní a chce prostě někam jinam, chce za někým zajímavějším, takže je to v podstatě takovej strach o ztrátu toho partnera no.“*

V tomto okruhu otázek jsme se snažily zjistit nejenom, jak respondenti žárlivost chápou ale také, jestli ji hodnotí v pozitivním nebo v negativním smyslu. Toto hodnocení bylo, jak se dalo očekávat, velmi ovlivněno předchozími zkušenostmi respondentů s žárlivostí a zajímavé je, že přesná polovina respondentů vnímala žárlivost negativně, zatímco druhá v zásadě pozitivně. 7 z našich 10 respondentek nahlíželo na žárlivost spíše pozitivně, přičemž se většinou shodly na tom, že pokud se žárlivost ve vztahu objevuje v určité míře, je to v pořádku a může to někdy vztahu i prospět, nesmí ovšem překročit určitou hranici. Například respondentka č. 8 uvedla: *„Dneska ji беру tím jak je v uměřeným vztahu, tak ji беру pozitivně, беру to jako aspoň trošku zájem toho partnera o mou osobu.“*

Podobně hovořila i respondentka č. 14: „*No jako já myslím, že jsou ty stupně, taková ta malinká žárlivost asi není na škodu, že je tam cejtít ten zájem ale ta chorobná, to je prostě minus.*“ Zajímavé je, že pouze jeden muž z našich 6 respondentů nevnímal žárlivost negativně, respondent č. 3 se vyjádřil takto: „*Já osobně bych to řekl tak 50 na 50, já myslím, že žárlivost může být prospěšná a jindy může zabít naprosto všechno jo, ale jako myslím si, že každé člověk je žárlivej, akorát záleží na tom protějšku jak moc se ta žárlivost rozvine (smích).*“ Většina mužů, tedy zbylých 5 respondentů, však vnímalo žárlivost poměrně negativně. Například respondent č. 6 řekl: „*Rozhodně ji hodnotím negativně, chorobná žárlivost je podle mě až nemoc, s takovým člověkem se žít nedá opravdu, to je jak s alkoholikem nebo s tyranem opravdu.*“ Podobně jako respondent č. 11: „*Žárlivost je negativní... rozhodně to není jak se pořád vykládá, jak si někdo myslí, že je to takový to koření vztahu (pauza) no to je sice hezký ale když se to koření přežene, tak je to špatně... to si myslím, že je s tou žárlivostí... jakmile se to přehoupne přes... a v podstatě když jeden z partnerů na toho druhýho bude žárlit a ještě k tomu bezdůvodně, tak já jsem přesvědčenější, že pokud to překročí nějakou hranici, tak způsobí právě, že ten důkaz mu dodá. A s radostí a potěšením.*“ Nebo respondent č. 15: „*Ve svém věku už v negativním, dřív to bylo svým způsobem koření ale zas to člověku ubírá hrozně sil... není to dobře, ale zase je to motivující ale to už... já sem spokojenější jak sem.*“ Zbylé tři respondentky vnímaly žárlivost jako v zásadě negativní, přičemž všechny se v předchozích vztazích setkaly se zvýšenou mírou žárlivosti ze strany tehdejšího partnera. Například respondentka č. 7 na otázku odpověděla: „*Žárlivost je zásadně negativní... jako určitě protože žárlení znamená podezírání, já předjímám, že mě chce někdo podvést a to dělá člověk, kterej je posera a životní pesimista a když seš životní optimista tak věříš, že tě nepodvede a když tě podvede, tak nebude takovej debil, aby ti to řekl a nemusíš to řešit a když to nemusíš řešit, tak máš spokojený manželství.*“

V úplném závěru rozhovoru jsme chtěly zjistit, jestli by respondenti žárlili více na podněty spojené s emoční nebo se sexuální nevěrou. Snažily jsme se ověřit, jestli jejich odpovědi budou v souladu s evoluční teorií, podle které se ženy cítí více ohroženy emoční nevěrou partnera a muži naopak sexuální nevěrou partnerky (Buss a kol. 1992). Respondentům jsme proto představily dvě hypotetické situace a ptaly jsme se jich, která situace by v nich vyvolala větší žárlivost. První hypotetická situace zněla: *Váš partner měl sexuální styk s někým jiným, styk byl pouze jednorázový a s daným jedincem neudrhuje žádný vztah.* Druhá situace zněla následovně: *Váš partner se zamiloval do jiné osoby, ale nemá s ní žádný sexuální styk.*

Výsledky jsou i v tomto případě velmi zajímavé. Devět respondentů, z toho 5 mužů a 4 ženy, uvedlo, že by se cítili více rozrušení partnerovou potenciální emoční nevěrou. Přičemž respondenti v těchto případech hovořili o tom, že obě situace by pro ně byly velice náročné ale jednorázovou sexuální nevěru by spíše dokázali partnerovi odpustit a ve vztahu pokračovat než nevěru emoční, která by zahrnovala city partnera k někomu jinému a byla by dlouhodobější. Respondent č. 5 na otázku odpověděl: „... si myslím ale ten emoční vztah, kdyby to trvalo dlouhou dobu, tak stejně ta partnerka by začala porovnávat vlastnosti těch partnerů a nikdy to nebude jenom v pozici přátelství nebo nějakých návštěv kulturních pořadů si myslím... myslím si, že v 90 procentech by to přerostlo v ten intimní vztah, takže ten druhý by mi vadil víc.“ Respondent č. 15 svou volbu zdůvodnil takto: „... no ta je dlouhodobá, tam člověk má krátkodobej výpadek, tak asi bych zuřil ale když je to dlouhodobý, když se to táhne, tak je to horší žejo...“ Podobně hovořil i respondent č. 3: „... jako pro mě teoreticky bych asi hůř hodnotil ty emoce tý partnerky, to znamená tu druhou verzi, to by mi možná vadilo víc... ta emoční bych řekl, že je o trošičku horší protože jako... člověk může zakopnout, natlouct si kolena ale když něco dělám vědomě, tak je podle mě horší... obecně pokud by tyto situace měly bejt, tak já bych v tom vztahu nepokračoval.“ Emoční nevěru by hůř snášel i respondent číslo 6: „Ta emoční protože, to asi vyplývá i z té životní zkušenosti kdy sem viděl u té první partnerky, když třeba teď přeskočím na ni, tak tam to bylo takový, že i sice přes to, že jsem věděl, že má poměr s tím známým nebo s tím člověkem, tak sem pořád v první chvíli chtěl ten vztah zachránit pak sem ale pochopil, že to není jenom nějaký flirt, že je zamilovaná do něj i emočně, nedokáže si představit nic jinýho, než život s ním a takový... že vždycky si myslím, že je horší ta emoční a platí to na všechny vztahy... zamrzelo by to i kdyby se člověk dozvěděl tu sexuální to jo ale asi z té prožití zkušenosti pro mě je horší ta emoční.“

Respondentka č. 9 uvedla: „No tak tam kdyby se zamiloval, tak tam je ta citová stránka, tam hrozí to, že odejde třeba nebo tak a nebo že už nemiluje mě, no tak to je jasný...“ Podle respondentky č. 1 by se odpověď na naši otázku lišila v závislosti na partnerovi, u prvního manžela by ji více vadila nevěra sexuální, zatímco u současného, nevěra emoční: „Já teďkon už mám zase trošku odstup, tam se to špatně vyjadřuje, tenkrát asi by mě vadil zase spíš ten jednorázovej, ten sex... jo teď už asi by mě, člověk se mění žejo, vyvíjí, tak dneska by mi teda u tohohle partnera by mi vadilo, že by mi odcházel za jinou (smích)“

Na druhou stranu potenciální sexuální nevěru by hůře snášelo pouze 5 respondentů, konkrétně jeden muž a 4 ženy. Pro respondenta č.11 by sice byla sexuální nevěra partnerky horší, nicméně nebyl by to pro něj důvod k rozchodu „... tak asi by ten

jednorázovej úlet by mi vadil možná víc jo, to asi jo ale pořád je to něco, co se dá překonat... pokud se jedná o nějaký úlet, tak pokud se to ten partner doví, tak asi tam trochu problém bude, to je jasný, ale pokud ten vztah je dostatečně dobrý, tak není důvod k tomu, aby se něco hroutilo.“ Zbylí dva respondenti (č. 4 a 16) se nepřiklonili ani k jedné možnosti, uvedli, že by pociťovali žárlivost shodně v obou situacích. Respondent č. 16 se vyjádřil následovně: *„Tak to by mi bylo úplně jedno, to oboje... to by mi vadilo prostě tak i tak, to prostě pro mě je srovnatelný.“*

Z výpovědí některých našich respondentů se zdá, že někteří z nich neoddělují nevěru sexuální od nevěry emoční. Popřípadě předpokládají, že spolu natolik souvisí, že jedna vyvolává druhou a naopak. Tento fakt se zdá být patrný obzvláště u mužů. Ti v některých případech uváděli, že by pro ně byla horší potenciální emoční nevěra partnerky z toho důvodu, že se domnívají, že by dříve či později vedla i k nevěře sexuální. Například respondent č. 5 uvedl: *„Ten emoční, to už jako to stejně potom přeroste protože ženy jsou emočnější, chlap to dokáže ukočírovat a ženy jsou emotivnější a ty to neukočírujou.“*

8.5. Žárlivost reaktivní, majetnická, úzkostná

Poskytnuté rozhovory jsme se snažily zanalyzovat rovněž z pohledu Buunkovy (1997) typologie žárlivosti. Přičemž jsme se zaměřily na to, zdali prožívaná žárlivost respondentů spadá do žárlivosti reaktivní, majetnické nebo úzkostné. Podle toho jakým způsobem respondenti popisovali situace, které v nich vyvolaly žárlivost ať už v současném nebo v minulém vztahu, u všech bylo patrné, že se z hlediska Buunkovy (1997) typologie, jednalo o žárlivost reaktivní. Respondenti vždy uvedli konkrétní podnět či situaci, která v nich žárlivost vyvolala. Mezi našimi respondenty se tak neobjevil nikdo s patologickými známkami žárlivosti, která by se dala zařadit do majetnického či úzkostného typu. Majetnická žárlivost však přesto hrála ve vztazích několika respondentek určitou roli. Tři respondentky (č. 9, 13 a 14) se ve svých minulých vztazích s majetnickou žárlivostí setkaly a to ze strany bývalých partnerů. Právě zkušenosti formované tímto typem žárlivosti následně evidentně ovlivnily jejich pohled na partnerství a žárlivost obecně. Jak již bylo zmíněno výše, majetnická žárlivost se mimo jiné vyznačuje přehnanou reakcí jedince na jakýkoliv náznak zájmu partnera o třetí osobu. Jedinec také často vyvíjí velké úsilí, aby zabránil potenciálnímu sblížení partnera s třetí osobou (Buunk, 1997). S takovým chováním měla v minulém vztahu zkušenost například respondentka č. 9.: *„měla jsem dlouhodobé sedmnáctileté manželství, kde právě manžel teda žárlil a jednak byl takovej ten prostě diktátor uzurpátor, kterej mě nikam nechtěl pouštět a kterej prostě chtěl mít nade*

mnou kontrolu, takže vim jak to na člověka tohleto působí... myslím, že to nebyla jenom žárlivost, že to byla z jeho strany nějaká porucha v podstatě psychopatická jo... on prostě dělal scény, to se jako těžko líčí kdo to nezažil, ale on dělal scény úplně jako kvůli všemu prostě nechtěl abych někam šla sama nebo jo nebo s kamarádkama abych šla do divadla... jsem přišla domů a nebavil se se mnou a takovýdle, takže tam on v podstatě neměl příčinu ale prostě všechno pro něj byla nějaká záminka no...“ Zkušenosti s tímto typem žárlivosti má i respondentka č. 13: „... prostě já nemůžu nikde bejt, kde je opravdu chlapská společnost a kde je minimum ženskejch jo, to v žádným případě a to je asi chorobná žárlivost nebo já nevím jak to mám nazvat jo... no víceméně jsem přestala chodit jako sama tam kde je mužskej kolektiv, většinou jdeme spolu a bavíme se, tak je to v pořádku ale sama, to už je výslech křížovej a kolik tam bude chlapů a kolik ženskejch a nevím co...“ Podobnou zkušenost měla z minulého vztahu i respondentka č. 14: „... tomu vadili ne nějaký mužský kolem mě ale třeba i moje sestra, moje kamarádky a podobně... to bylo já jsem byla podezřelá i když jsem si umyla vlasy nebo nalakovala nehty jo...“

KVANTITATIVNÍ ČÁST

9. DESKRIPTIVNÍ ANALÝZA DAT

Ke statistickému zpracování dat byl použit software IBM SPSS ve verzi 25. Nejdříve byla provedena deskriptivní analýza dat, následně byly odstraněny odlehlé a chybné hodnoty (errors and outliers). Poté byl proveden Shapiro-Wilkův test na testování normality, který ukázal, že data behaviorální, sexuální, emoční, majetnické, úzkostné a reaktivní žárlivosti nejsou normálního rozdělení ($p < 0.05$). Z toho důvodu byl následně použit neparametrický Mann-Whitneyho U test. Shapiro-Wilkův test dále ukázal, že data celkové míry žárlivosti jsou normálního rozdělení ($p = 0.63$), z tohoto důvodu byl pro porovnání míry žárlivosti mezi muži a ženami proveden dvouvýběrový T-test.

- **Počet respondentů**

Soubor dotazníků vyplnilo celkem 240 respondentů, 129 z nich však muselo být z výzkumu vyřazeno z toho důvodu, že nevyplnili celý dotazník ale pouze některé jeho části. Finální vzorek tedy nakonec činil 111 respondentů, z toho 46 mužů a 65 žen.

- **Věk**

Věk respondentů je uveden v letech.

Tabulka č. 1 Věk respondentů

Věk	N	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Muž	46	50	66	56,87	4,58
Žena	65	45	65	54,54	4,84
Celkem	111	45	66	55,5	4,85

- **Sexuální orientace**

Sexuální orientace byla měřena pomocí Kinseyho sedmibodové škály. Za heterosexuálně orientované jedince byli považováni všichni respondenti, kteří se umístili na 1 a 2 bodě, za bisexuálně orientované ti, kteří se umístili na 3, 4 a 5 bodě a za homosexuálně orientované byli považováni ti, kteří se umístili na 6 a 7 bodě škály.

Tabulka č. 2 Sexuální orientace

Sexuální orientace	N	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Muži	46	1	4	1,17	0,64
Ženy	65	1	7	1,35	0,98

Z tabulky č. 2 je patrné, že výzkumu se účastnili heterosexuální muži a ženy, dotazník vyplnila rovněž respondentka, která se identifikovala jako homosexuální a respondent, který se identifikoval jako bisexuální, ovšem vzhledem k tomu, že oba byli v době sběru dat ve vztahu s partnerem opačného pohlaví, rozhodly jsme se je do výzkumu i přes to zařadit.

- **Dosažené vzdělání**

Stupeň dosaženého vzdělání byl převeden na následující číselnou škálu:

- (1) Neukončené základní vzdělání
- (2) Základní vzdělání
- (3) Střední škola s výučním listem
- (4) Střední škola s maturitou
- (5) Nástavbové studium (včetně pomaturitního studia)
- (6) Vyšší odborná škola (Dis.)
- (7) Bakalářské (Bc., BcA.)
- (8) Magisterské (Ing, MUDr., JUDr., PhDr., Mgr., aj.)
- (9) Doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.)

Tabulka č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

Dosažené vzdělání	N	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Muž	46	2	9	5,7	2,32
Žena	65	2	9	5,34	2,03
Celkem	111	2	9	5,49	2,15

Z tabulky č. 3 je patrné, že u mužů ($n = 46$) i u žen ($n = 65$) bylo nejnižší i nejvyšší dosažené vzdělání shodné. Nejnižší dosažené vzdělání bylo u obou pohlaví (2) základní a nejvyšší dosažené vzdělání bylo (9) doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.).

- **Délka současného vztahu**

Délka vztahu je uvedena v měsících.

Tabulka č. 4 Délka současného vztahu

Délka vztahu	N	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Muž	46	4	557	300,72	141,84
Žena	65	6	538	300,49	147,91

Z tabulky č. 4 je patrné, že nejkratší vztah mužů trval 4 měsíce a nejdelší vztah trval 46,4 let. Nejkratší vztah u žen trval 6 měsíců a nejdelší vztah trval 44,8 let.

- **Věk partnera/partnerky**

Věk partnerů respondentů je uveden v letech

Tabulka č. 5 Věk partnera/partnerky

Věk	N	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Muž	41	36	69	53,44	7,14
Žena	62	29	70	56,03	8,25

Z tabulky č. 5 vyplývá, že muži měli nejmladší partnerku ve věku 36 let a nejstarší partnerku ve věku 69 let. Ženy měly nejmladšího partnera ve věku 29 let a nejstaršího ve věku 70 let. 8 respondentů nevyplnilo v dotazníku věk partnera, ale vzhledem k tomu, že se jednalo o proměnnou, která není pro tento výzkum zásadní, rozhodly jsme se i tyto respondenty ve výsledném vzorku ponechat.

- **Typy žárlivosti v současném vztahu a jejich míra u mužů a u žen**

Tabulka č. 6 Míra jednotlivých typů žárlivosti v současném vztahu u mužů a žen dohromady

	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Emoční	1	9	8,09	1,51
Sexuální	1	9	7,95	1,62
Behaviorální	8	29	13,18	4,27
Reaktivní	13	45	34,45	6,47
Majetnická	5	23	10,32	4,85
Úzkostná	5	21	8,71	3,86
Celkem	27	84	53,48	11,21

Z tabulky č. 6 je patrné, že emoční i sexuální žárlivost zaznamenaly nejnižší skóre 1 a nejvyšší skóre 9. Behaviorální žárlivost měla nejnižší skóre 8 a nejvyšší skóre 29. U reaktivní žárlivosti byl zaznamenán nejnižší skóre 13 a nejvyšší skóre 29, u majetnické žárlivosti byl zaznamenán nejnižší skóre 5 a nejvyšší skóre 23 a u úzkostné žárlivosti byl nejnižší skóre 5 a nejvyšší skóre 21. Celková udávaná míra žárlivosti byla měřena pomocí celkové míry žárlivosti dotazníku RASJS (Buunk, 1997), kdy vyšší skóre značí vyšší míru žárlivosti. V tomto případě byl nejnižší skóre celkové žárlivosti 27 a nejvyšší 84.

Tabulka č. 7 Míra jednotlivých typů žárlivosti v současném vztahu u mužů

	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Emoční	2	9	7,78	1,58
Sexuální	1	9	7,72	1,76
Behaviorální	8	20	12,09	3,46
Reaktivní	13	45	32,65	7,13
Majetnická	5	21	8,93	4,2
Úzkostná	5	21	8,46	3,66
Celkem	27	84	50,04	11,44

Z tabulky č. 7 vyplývá, že u mužů byl v současném vztahu nejnižší skóre u emoční žárlivosti 2 a nejvyšší skóre 10, u žárlivosti sexuální byl nejnižší skóre 1 a nejvyšší skóre 9. U behaviorální žárlivosti byl nejnižší skóre 8 a nejvyšší skóre 20. U reaktivní žárlivosti byl zaznamenán nejnižší skóre 13 a nejvyšší 45, u žárlivosti majetnické pak nejnižší skóre 5 a nejvyšší 21, stejně tak jako u žárlivosti úzkostné, kde byl nejnižší zaznamenaný skóre 5 a nejvyšší 21. Celková udávaná míra žárlivosti byla měřena pomocí celkové míry žárlivosti

dotazníku RASJS (Buunk, 1997), kde vyšší skór značí vyšší míru žárlivosti. U mužů byl nejnižší skór celkové žárlivosti 27 a nejvyšší 84.

Tabulka č. 8 Míra jednotlivých typů žárlivosti v současném vztahu u žen

Typ žárlivosti	Minimum	Maximum	Průměr	SD
Emoční	1	9	8,31	1,42
Sexuální	1	9	8,12	1,51
Behaviorální	8	29	13,95	4,63
Reaktivní	13	45	35,72	5,68
Majetnická	5	23	11,29	5,07
Úzkostná	5	21	8,89	4,01
Celkem	37	83	55,91	10,47

Z tabulky č. 8 vyplývá, že u žen byl v současném vztahu nejnižší skór u emoční žárlivosti i sexuální žárlivosti 1 a nejvyšší skór 9. U behaviorální žárlivosti byl zaznamenán nejnižší skór 8 a nejvyšší skór 29. U žárlivosti reaktivní byl nejnižší skór 13 a nejvyšší 45, u žárlivosti majetnické byl nejnižší skór 5 a nejvyšší 23 a u žárlivosti úzkostné byl nejnižší naměřený skór 5 a nejvyšší 21. Celková udávaná míra žárlivosti byla měřena pomocí celkové míry žárlivosti dotazníku RASJS (Buunk, 1997), kde vyšší skór značí vyšší míru žárlivosti. U žen byl nejnižší skór celkové žárlivosti 37 a nejvyšší 83.

9.1. Analýza rozdílu v míře žárlivosti mezi muži a ženami

Pro porovnání rozdílů v jednotlivých typech a míře žárlivosti mezi muži a ženami byl použit neparametrický Mann-Whitneyho U test. Pro porovnání celkové míry žárlivosti byl proveden dvouvýběrový T-test.

Výsledky analýz ukázaly, že v míře behaviorální žárlivosti byl mezi muži ($Mdn = 11$) a ženami ($Mdn = 13$) nalezen signifikantní rozdíl, $U = 1134.5$, $p = .04$. V míře reaktivní žárlivosti byl rovněž mezi muži ($Mdn = 33,5$) a ženami ($Mdn = 36$) nalezen signifikantní rozdíl, $U = 1041.0$, $p = .014$. Podobně tomu bylo v míře majetnické žárlivosti, kdy byl mezi muži ($Mdn = 8,00$) a ženami ($Mdn = 10,00$) nalezen signifikantní rozdíl, $U = 1094.0$, $p = .016$. V míře úzkostné žárlivosti se od sebe muži ($Mdn = 8$) a ženy ($Mdn = 8$) signifikantně nelišili, $U = 1426.5$, $p = .679$. Obdobně tomu bylo ve vykazované míře sexuální žárlivosti (muži $Mdn = 8$; ženy $Mdn = 9$), $U = 1210.0$, $p = .117$. V míře emoční žárlivosti (muži $Mdn = 8$; ženy $Mdn = 9$) ovšem byl nalezen signifikantní rozdíl, $U = 1039.5$, $p = .020$ (viz tabulka č. 9).

Dvouvýběrový T-test dále ukázal, že v celkové míře žárlivosti existuje mezi muži ($M = 50$, $SD = 11.44$) a ženami ($M = 55,69$, $SD = 10.39$) signifikantní rozdíl $t(108) = -2.69$, $p = .008$

Tabulka č. 9 - Rozdíl v jednotlivých typech žárlivosti mezi muži ($n = 46$) a ženami ($n = 65$)

	<i>p</i>	Mann-Whitney U test
Behaviorální žárlivost	.040	1134.5
Reaktivní žárlivost	.014	1041.0
Majetnická žárlivost	.016	1094.0
Úzkostná žárlivost	.679	1426.5
Emoční žárlivost	.020	1039.5
Sexuální žárlivost	.117	1210.0

10. DISKUZE A LIMITY PRÁCE

Hlavním cílem kvalitativní části tohoto výzkumu bylo dozvědět se více o prožívání žárlivosti, zkušenostech s ní a názorech na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v období pozdní dospělosti. V prvním okruhu otázek týkajících se současného vztahu respondentů jsme identifikovaly kategorie podnětů vyvolávající žárlivost, jednalo se o kategorie: „**potenciální rival/ka**“, „**přátelé**“, „**podezřelé chování**“ a „**rodina**“. Ve druhém okruhu otázek týkajících se minulého vztahu respondentů jsme se znovu zaměřovaly na kategorie podnětů vyvolávajících žárlivost, přičemž v tomto případě byla nejčastější kategorií „**nevěra**“ a „**potenciální rival/ka**“. Ve třetím okruhu otázek jsme se zaměřily na porovnání žárlivosti napříč jednotlivými vztahy respondenta, z tohoto okruhu následně vyplynul zajímavý poznatek a sice ten, že míra a intenzita žárlivosti se během života respondentů snižovala, na čemž se shodli v podstatě všichni respondenti. Patrná zde byla i určitá míra sebereflexe v souvislosti s žárlivostí, respondenti často hovořili o určitém nadhledu a větším množství životních zkušeností díky kterým již žárlivost neprožívají tak intenzivně, jako mladším věku. V posledním okruhu otázek jsme se respondentů dotazovaly na to, jak žárlivost chápou, definují a zda ji vnímají spíše pozitivně nebo negativně. Ukázalo se, že část respondentů nahlížela na žárlivost v zásadě negativně, zatímco druhá pozitivně. Na tomto místě bylo patrné, že vnímání a následné označení žárlivosti za pozitivní či negativní bylo velmi ovlivněno zkušenostmi jednotlivých respondentů s žárlivostí a nevěrou během minulých vztahů. Na našem vzorku respondentů bylo obecně velice dobře vidět, jakým způsobem předchozí zkušenosti s žárlivostí či nevěrou v minulých vztazích formovaly jejich názory, prožívání i chování ve vztazích současných. V tomto aspektu se naše výsledky do určité míry shodují s výsledky studií Pinese a Aronsona (1983) a Zandbergena a Browna (2015), které ukázaly, že v případě, že se jedinec v některém ze svých minulých vztahů setkal s nevěrou, mělo to vliv také na jeho budoucí vztahy, což se potvrdilo i v naší studii. Z výsledků rovněž vyplynulo, že celková míra žárlivosti měla u obou pohlaví s věkem klesající tendenci. Muži v současnosti nevykazovali v podstatě žádné známky žárlivosti. Oproti tomu ženy v současnosti vykazovaly známky emoční i sexuální žárlivosti, jejich intenzita však byla nižší než v minulosti. Z pohledu evoluční teorie, ze které vycházíme by se tento rozdíl dal vysvětlit například tím, že ženy, partnerky našich respondentů, již ve většině případů nebyly ve fertilním věku, tím pádem nebyla žárlivost ze strany mužů nutná, neboť i v případě, že by byla partnerka muži nevěrná, možnost, že by otěhotněla a on tak musel vychovávat cizího potomka se v podstatě nevyskytovala. Na druhou stranu u mužů je možnost plodit potomky

i v tomto životním období stále aktuální, tím pádem je aktuální i možnost, že muž naváže vztah s jinou ženou a od současné partnerky i se svými zdroji odejde. Řada respondentek měla potomky, kteří na nich již nebyly existenčně závislí, několik z nich však mělo stále nezletilé potomky, kteří byli na jejích zdrojích a zdrojích jejích partnerů závislé. Což by vysvětlovalo, proč jsme u žen zaznamenaly v tomto období sice nižší míru žárlivosti, ovšem žárlivost se u nich stále vyskytovala, narozdíl od mužů. Určité mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti tedy zůstaly zachovány i v tomto životním období, ačkoliv jejich intenzita byla nižší, než ukázal například výzkum Fussella a Stolleryho (2012). Tato studie zkoumala prožívání žárlivosti rovněž metodou polostrukturovaných rozhovorů, přičemž její výsledky byly v souladu s evoluční teorií Busse a kolektivu (1992), ačkoliv obě pohlaví byly rozrušeny sexuální nevěrou, muži projevovali vyšší sexuální žárlivost, zatímco ženy projevovaly vyšší emoční žárlivost. Je však třeba mít na paměti, že na rozdíl od naší studie se tohoto výzkumu účastnili respondenti ve věku mezi 23–65 lety, část z nich se tedy stále nacházela v období mladší či střední dospělosti, tedy v období, o kterém respondenti účastníci se naší studie hovořili jako o období, ve kterém pociťovali vyšší míru i intenzitu žárlivosti než v současnosti. Zdá se, že v mladším věku jsou mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti více patrné a žárlivost intenzivnější.

Cílem kvantitativní části tohoto výzkumu bylo zjistit, zda se ženy a muži liší v udávané míře žárlivosti. Výsledky výzkumu poukázaly na signifikantní mezipohlavní rozdíl v míře celkové žárlivosti, přičemž ženy vykazovaly signifikantně vyšší míru celkové žárlivosti než muži. Ženy rovněž vykazovaly signifikantně vyšší míru emoční, reaktivní, majetnické i behaviorální žárlivosti než muži. Oproti tomu v sexuální a úzkostné žárlivosti nebyl mezi muži a ženami nalezen signifikantní rozdíl. Pro tuto část výzkumu byl klíčový zejména výzkum Buunka (1997) a dotazník v něm použitý. Tento dotazník byl v naší studii rovněž použit s cílem zkoumat reaktivní, majetnickou a úzkostnou žárlivost. Ve svém původním výzkumu dospěl Buunk (1997) k závěru, že ženy vykazují signifikantně vyšší míru reaktivní žárlivosti než muži. Ženy rovněž vykazovaly vyšší míru majetnické a úzkostné žárlivosti, v tomto případě však už rozdíl mezi muži a ženami nebyl signifikantní. V naší studii pak v souladu s Buunkem (1997) ženy vykazovaly signifikantně vyšší míru reaktivní žárlivosti. Navíc ženy také vykazovaly signifikantně vyšší míru majetnické žárlivosti, tato skutečnost by se dala vysvětlit tím, že ženy se obzvlášť v období pozdní dospělosti mohou cítit více ohroženy potenciálními rivalkami, než v mladším věku. Z evolučně psychologického hlediska vyplývá, že každé pohlaví preferuje u partnera odlišné atributy, muži obecně u žen preferují znaky spojené s fyzickou atraktivitou. Ženy v období

pozdní dospělosti prochází obdobím menopauzy, která je spojená s řadou fyzických změn způsobených poklesem ženských hormonů (Novotná, 2004). Mohou se tak cítit více ohroženy mladšími rivalkami, vzhledem k tomu, že dochází ke změně některých atributů spojených s jejich fyzickou atraktivitou, například k poklesu pevnosti prsou, zvýšení tělesné hmotnosti, ke změně poměru pasu a boků a k celkovému stárnutí obecně (Novotná, 2004). Zatímco ženy u mužů preferují spíše atributy spojené s vyšším socioekonomickým statutem (Buss, 1989; Walter, 2020), který v mnoha případech naopak s věkem stoupá a muž je tak stále atraktivní pro ostatní ženy, rivalky. Právě to se pak u žen může projevit ve zvýšené míře reaktivní a majetnické žárlivosti. Naproti tomu u mužů se v období pozdní dospělosti nevyskytovala vyšší míra reaktivní ani majetnické žárlivosti pravděpodobně z toho důvodu, že ženy v období pozdní dospělosti již ve většině případů nejsou schopné reprodukce a v případě jejich nevěry by se muži nadále nemuseli vypořádávat s hrozbou nejistoty otcovství. Shodně s Buunkem (1997) pak v naší studii nebyl mezi muži a ženami nalezen signifikantní rozdíl v prožívání žárlivosti úzkostné. Tento fakt by se dal vysvětlit tím, že úzkostná žárlivost je poměrně specifický typ žárlivosti, během které si jedinec vytváří v hlavě obrazy potenciální nevěry partnera, což může vést až k obsesivní úzkosti. Jedná se o neopodstatněnou žárlivost jejíž míra pravděpodobně nezávisí na pohlaví. Náš výzkum se rovněž v rámci míry reaktivní, majetnické a úzkostné žárlivosti shoduje s výsledky studie Kopecké (2019), ve které na rozdíl od Buunka (1997) vykazovaly ženy oproti mužům signifikantně vyšší míru reaktivní i majetnické žárlivosti a v rámci úzkostné žárlivosti pak rovněž shodně s naším výzkumem nebyl nalezen signifikantní mezipohlavní rozdíl.

Studie Shackelforda a kolektivu (2004), která porovnávala míru sexuální a emoční žárlivosti u staršího a mladšího vzorku populace zjistila, že mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti zůstaly zachovány pouze u mužů, kteří i ve starším věku, stejně jako v mladším, signifikantně více žártili na potenciální sexuální nevěru partnerky. Zatímco starší ženy vykazovaly vyšší míru sexuální žárlivosti než ženy mladší, které v jeho studii vykazovaly v souladu s evoluční teorií vyšší míru emoční žárlivosti. Shackelford a kolektiv (2004) si tento rozdíl vysvětlovali tím, že muži jsou reprodukce schopni v podstatě po celý dospělý život, typ žárlivosti se u nich tedy nemění. Zatímco starší ženy již ve většině případů nejsou schopné reprodukce, popřípadě mají potomky, které na nich již nejsou existenčně závislé, ženy tedy zase nejsou tolik závislé na partnerových investicích a s věkem se u nich tím pádem může snižovat míra emoční žárlivosti. V naší studii se ovšem na rozdíl od Shackelforda a kolektivu (2004) ukázalo, že muži v období pozdní dospělosti

nevykazovali signifikantně vyšší míru sexuální žárlivosti. Z kvantitativních dat vyplynulo, že mezi muži a ženami nebyl nalezen v míře sexuální žárlivosti signifikantní rozdíl. Náš výzkum tedy naznačuje, že signifikantní mezipohlavní rozdíly v žárlivosti, kdy jsou heterosexuální muži více rozrušeni sexuální nevěrou partnerky a heterosexuální ženy emoční nevěrou partnera (např. Buss a kol., 1992), nutně nemusí přetrvávat do pozdní dospělosti. Zatímco tento mezipohlavní rozdíl se podařilo potvrdit u emoční žárlivosti, u žárlivosti sexuální tomu tak nebylo. Heterosexuální ženy v pozdní dospělosti vykazovaly signifikantně větší psychologickou úzkost spojenou s emoční nevěrou partnera. Výsledky naší studie se shodují například s výsledky studie de Vissera a kolektivu (2020) podle které jsou starší lidé bez ohledu na pohlaví obecně více rozrušeni partnerovou emoční nevěrou, a to z důvodů zmiňovaných výše také našimi respondenty, kteří se zúčastnili kvalitativní části studie. Jedním z těchto důvodů je například větší množství životních zkušeností ale také zkušeností s partnerskými vztahy obecně, díky čemuž mohou lidé v období pozdní dospělosti přikládat větší význam emočním aspektům vztahu než těm fyzickým, což se v naší studii rovněž potvrdilo.

Ačkoliv doufáme, že předložený výzkum přispěje k lepšímu porozumění prožívání žárlivosti u jedinců v období pozdní dospělosti, je třeba rovněž zmínit několik limitů tohoto výzkumu, které souvisí s vybranými metodami zkoumání. Kvalitativní metoda polostrukturovaných rozhovorů nám sice umožnila dozvědět se více o subjektivních pocitech a zkušenostech jednotlivých respondentů, je však třeba mít na paměti, že se jednalo o individuální zkušenosti několika konkrétních jedinců. Další limit může představovat fakt, že námi oslovení respondenti byli známí či kolegové jedné z výzkumníků, což mohlo do jisté míry ovlivnit jejich výpovědi, vzhledem k tomu, že se jednalo o osobu, kterou osobně znají a udržují s ní určitý typ pracovního či přátelského vztahu. To bylo do jisté míry výhodou, ve většině případů nebylo nutné eliminovat počáteční nervozitu či nedůvěru respondentů k výzkumníci, protože se jednalo o člověka, kterého již znali a určitá důvěra mezi nimi již panovala. Do určité míry to ovšem mohlo ovlivnit odpovědi respondentů na některé z otázek, některým respondentům například nemuselo být příjemné sdělovat detaily z osobního partnerského života někomu koho běžně vídají na pracovišti. Co se týká limitů kvantitativní části výzkumu, dotazníková data byla sbírána od října roku 2019 do června roku 2021, ovšem vzhledem ke karanténním opatřením spojeným s pandemickou situací COVID-19 jsme se rozhodly sběr dat na čas přerušit, aby nedošlo vlivem této mimořádné situace k jejich zkreslení. Z toho důvodu bylo pro účely výzkumu využito pouze 111 respondentů. Přičemž si uvědomujeme, že se jedná o poměrně malý

vzorek, který není reprezentativní a výsledky tedy nelze vztáhnout na celou populaci.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak prožívají žárlivost lidé v období pozdní dospělosti, jaké jsou jejich osobní zkušenosti s žárlivostí a názory na ni. Tato práce si rovněž kladla za cíl porovnat rozdílné typy žárlivosti a míru vykazované romantické žárlivosti u jedinců této věkové skupiny. Teoretická část práce se zabývala různými definicemi žárlivosti, jejím dělením a rozdílnými přístupy zabývající se jejím vznikem. Pozornost zde byla věnována rovněž nevěře, jednotlivým typům nevěry a faktorům, které ji mohou ovlivňovat. V neposlední řadě pak bylo definováno období pozdní dospělosti včetně biologických i kognitivních změn ke kterým v tomto období dochází.

Empirická část této práce se dělila na část kvalitativní a kvantitativní. V kvalitativní části výzkumu jsme se prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů snažily zjistit co možná nejvíce informací o individuálním prožívání žárlivosti jednotlivých respondentů. Přičemž se ukázalo, že celková míra prožívané žárlivosti se u našich respondentů s věkem snižovala. Zatímco muži nevykazovali v současných vztazích již téměř žádnou žárlivost, u žen často souvisela míra prožívané žárlivosti s tím, jak moc jim na partnerovi záleželo. V kvantitativní části výzkumu byla data sbírána pomocí sady dotazníků. Získaná data se následně zpracovávala pomocí neparametrických Mann Whitneyho U testů a dvouvýběrového T-testu a ukázala signifikantní rozdíl mezi muži a ženami v behaviorální, reaktivní, majetnické, emoční a celkové žárlivosti. Zatímco v úzkostné a sexuální žárlivosti nebyl mezi muži a ženami nalezen signifikantní rozdíl.

Žárlivost v období pozdní dospělosti je stále poměrně neprobádaná oblast, a proto jakákoliv studie, která by se zabývala žárlivostí či obecně partnerskými vztahy v rámci této věkové kategorie by jistě byla velkým přínosem. Další studie by se mohly blíže zaměřit například na zkoumání žárlivosti v partnerských vztazích, ve kterých od sebe oba partneři dělí větší věkový rozdíl. Zajímavá by také mohla být studie zaměřující se na zkoumání žárlivosti u homosexuálních či bisexuálních jedinců v období pozdní dospělosti. Rovněž by některá z příštích studií mohla pracovat s oba partneři v daném partnerském vztahu, což by mohlo přispět k lepšímu porozumění vnímání žárlivosti mezi dlouhodobými partneři v průběhu jejich vztahu.

LITERATURA

Adamopoulou, E. (2013). New facts on infidelity. *Economics Letters*, 121(3), 458-462.

Alan, J. (1989). Etapy života očima sociologie. Panorama.

Allen, E. S., Baucom, D. (2004). Adult attachment and patterns of extradyadic involvement. *Family Process*, 43, 467-488.

Allen, E. S., Atkins, D.C., Baucom, D.H., Snyder, D.K., Gordon, K.C., Glass, S.P. (2005). Intrapersonal, interpersonal and contextual factors in engaging in and responding to extramarital involvement. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 12(2), 101-130.

Atkins, D. C., Baucom, D.H., Jacobson, N. S. (2001). Understanding infidelity: Correlates in a national random sample. *Journal of family psychology*, 15, 735-749.

Barelds D. P. H., Barelds-Dijkstra, P. (2007). Relations between different types of jealousy and self and partner perception of relationship quality. *Clinical Psychology & Psychotherapy*.

Berman, M. I., Frazier, P. A. (2005). Relationship Power and Betrayal Experience as a Predictors of Reactions to Infidelity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31 (12), 1617-1627.

Bohner, G., Wänke, M. (2004). Psychological Gender Mediates Sex Differences in Jealousy. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*. 213-229.

Bookwala, J. (2011). Marital Quality as a Moderator of the Effects of Poor Vision on Quality of Life Among Older Adults. *The Journal of Gerontology Series B Psychological Sciences and Social Sciences*. 66(5)

Brand, R.J., Markey, C.M., Mills, A. Et al. (2007). Sex Differences in Self-reported Infidelity and its Correlates. *Sex Roles* 57, 101-109.

Bendixen M., Kennair L.E., Buss, D. M., (2015). Jealousy: Evidence of strong sex differences using both forced choice and continuous measure paradigms. *Personality and Individual Differences*.

Betzig, L. (1989). Causes of conjugal dissolution. A Cross-cultural study. *Current Anthropology*, 30, 654-676.

Brehm, S. S., Miller, R. S., Perlman, D., Campbell, S. M. (2002). *Intimate Relationships*. Boston, MA: McGraw-Hill.

Bringle, R. G. (1991). Psychological aspects of jealousy: A transactional model. In P. Salovey, *The psychology of jealousy and envy* (103-131)

Brewer, G., Riley, C. (2010). Sexual dimorphism in stature (SDS), jealousy and

- mate retention. *Evolutionary Psychology*, 8, 530-544.
- Buss, D. M. (1989). From vigilance to violence: tactics of mate retention. *Ethology and Sociobiology*, 9, 291-317.
- Buss, D. M. (1994). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Buss, D. M. (2009). Evoluce touhy – Strategie sexuálního chování. *Praha: Dauphin/Volvox globator*.
- Buss, D. M., Haselton, M. (2005). The evolution of jealousy. *Trends in Cognitive Sciences*. 9(11)
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological science*, 3(4), 251-256.
- Buunk, B. P. (1981). *Jealousy in sexually open marriages*. *Alternative Lifestyles*, 4, 35.
- Buunk, B. P., van Driel, B. (1989). *Variant lifestyles and relationships*. Sage Publications.
- Buunk, B. P. (1991). Jealousy in close relationships: An exchange-theoretical perspective. In P. Salovey, *The psychology of jealousy and envy*. (148-177).
- Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006.
- Buunk, B. P., Massar, K., Dijkstra, P. (2007). A Social Cognitive Evolutionary Approach to Jealousy: The Automatic Evaluation of One's Romantic Rivals. *Evolution and the Social Mind*.
- Cooper, A., Delmonico, D. L., Burg, R. (2000). Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7(1-2), 5-29.
- Cynkier, P. (2018). Offenses motivated by erotic jealousy committed by mentally healthy people. *Psychiatria polska*. 52(5), 915-928.
- Daly, M., Wilson, M., Weghorst, S. J. (1982). Male sexual jealousy. *Ethology and Sociobiology*, 3, 11-21.
- Daly, M., Wilson, M. (1988). Evolutionary social psychology and family homicide. *Science*, 242(4878), 519-524.
- DeLamater, J. D., Sill, M. (2005). Sexual desire in later life, *Journal of Sex Research*, 138-149.

DeMaris, A. (2013). Burning the Candle at Both Ends: Extramarital Sex as a Precursor of Marital Disruption. *Journal of Family Issues*.

Descartes, R. (1649). *Vášně duše*. Mladá fronta. První vydání, Praha 2002.

De Souza, A. A. L., Verderane, M. P., Taira, J. T., Otta, E. (2006). Emotional and Sexual Jealousy as a Function of Sex and Sexual Orientation in a Brazilian Sample. *Psychological Reports*, 98(2), 529-535.

DeSteno, D. A., & Salovey, P. (1996). Jealousy and the characteristics of one's rival: a self-evaluation maintenance perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(9), 920-992.

DeSteno, D., Bartlett, M. Y., Braverman, J., & Salovey, P. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement?. *Journal of personality and social psychology*. 83(5), pp. 1103-1116.

DeSteno, D., Valdesolo, P., Bartlett, M.Y. (2006). *Jealousy and the threatened self: Getting to the heart of the green-eyed monster*. *J. Pers. Soc. Psychol.*, 91(4): 626-641.

Dijkstra, P., Buunk, B. P. (1998) Jealousy as a function of rival characteristics: an evolutionary perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(11), 1158-1166.

Dijkstra, P., Buunk, B. P. (2002). Sex differences in the jealousy-evoking effect of rival characteristics. *European Journal of Social Psychology*, 32(6), 829-852.

Dolan, M., Bishay, N. (1996) The Effectiveness of Cognitive Therapy in the Treatment of Non-Psychotic Morbid Jealousy. *The British Journal of Psychiatry*, 168. 588-593.

Edlund, J. E., Heider, J. D., Scherer, C. R., Farc, M. M., Sagarin, B. J. (2006). Sex differences in jealousy in response to actual infidelity. *Evolutionary Psychology*, 4(1), 462-470.

Edlund, J. E., Sagarin, B. J. (2017). Sex differences in jealousy: A 25-year retrospective. In J. M. Olson (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, 259-302. Elsevier Academic Press.

Ellis, A. The Treatment of Morbid Jealousy: A Rational Emotive Behavior Therapy Approach. *Journal of Cognitive Psychotherapy*. N. 10. 23-33.

Fincham, F., May, R. (2017). Infidelity in romantic relationships, *Current Opinion in Psychology*, Volume 13.

Frederick, D.A., Fales, M.R. (2016). Upset Over Sexual versus Emotional Infidelity Among Gay, Lesbian, Bisexual, and Heterosexual Adults. *Arch Sex Behav* 45, 175-191.

- Fussell, N. J., Stollery, B. T. (2012). Between sex differences in romantic jealousy: Substance or spin? A qualitative analysis. *Evolutionary Psychology*, 10, 136-172.
- Glass, S. P., & Wright, T. L. (1985). Sex differences in type of extramarital involvement and marital dissatisfaction. *Sex Roles*, 12, 1101-1120.
- Greeley, A. (1994). Marital infidelity, *Society* 31, 9-13.
- Guerrero, L., Trost, M., Yoshimura, S. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12, 233-252.
- Hansen, G. L. (1991). Jealousy: Its conceptualization, measurement, and integration with family stress theory. In P. Salovey, *The psychology of jealousy and envy*. (211-230)
- Harris, C. R. (2002). Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *Psychological Science*, 13(1), 7-12.
- Harris, C. R. (2004). The evolution of jealousy: Did men and women, facing different selective pressures, evolve different „brands“ of jealousy? Recent evidence suggests not. *American Scientist*, 92, 62-71.
- Harris, C. R., Christenfield, N. (1996). Gender, jealousy, and reason. *Psychological science*, 7 (6), 364-245.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2000). Psychologický slovník, Portál.
- Havlíček, J., Husarová, B., Řezáčová, V., Klapilová, K. (2011). Correlates of extra-dyadic sex in Czech heterosexual couples: Does sexual behaviour of parents matter? *Archives of Sexual Behavior*, 40, 1153-1163.
- Hendl, J. (2012). Kvalitativní výzkum. Portál.
- Hertlein, K.A., Wetchler, J.L., Piercy, F.P. (2005). Infidelity: An overview. *Journal of Couple and Relationship Therapy*, 4, 5-16.
- Hertlein, K.M., Weeks, G.A. (2007). Two roads diverging in a wood: The current state of infidelity research and treatment. *Journal of Couple and Relationship Therapy*, 6, 95-107.
- Hupka, R. B., Bank, A. L. (1996). Sex differences in jealousy: Evolution or social construction? *Cross-Cultural Research*, 30 (1), 24-59.
- Impett, E. A., Beals, K. P., & Peplau, L. A. (2001/2002). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology*, 20, 312-326.
- Kalvach, Z. (1997). Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. První díl, Gerontologie obecná a aplikovaná. Karolinum.

- Kelley, H. H. (1979). *Personal relationships: Their structure and processes*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Kennair, L. E. O., Nordeide, J., Andreassen, S., Stronen, J., Pallesen, S. (2011). Sex differences in jealousy: A study from Norway. *Nordic Psychology*, 63(1), 20-34.
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., Gebhard, P. H. (1998). *Sexual behavior in the human female*. Indiana University Press.
- Kopecká, E. (2019). Porovnání míry žárlivosti v současných a minulých partnerských vztazích. Fakulta humanitních studií.
- Langmeier, J., Krejčíková, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Grada.
- Laumann, E. O., Paik, A., & Rosen, R. C. (2001). Sexual dysfunction in the United States: Prevalence and predictors. In E. O. Laumann & R. T. Michael (Eds.), *Sex, love, and health in America; Private choices and public policies* (pp. 352-376) Chicago; University of Chicago Press.
- Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.
- Lewin, B. (2000). Sexual intercourse and partners. In B. Lewin (Ed.), *Sex in Sweden: On the Swedish sexual life* (pp. 76-79). Stockholm: National Institute of Public Health.
- Liu, C. (2000). A theory of marital sexual life. *Journal of Marriage and the Family*, 62(2), 363-374.
- Luo, S., Cartun, M.A., Snider, A.G., (2010). Assessing dyadic behavior: A review, a new measure and two new models. *Personality and Individual differences*, 49, 155-163.
- Novotná, L. (2004). *Vývojová psychologie*. Západočeská univerzita. Plzeň.
- Maddox Shaw, A.M., Rhoades, G.K., Allen, E.S., Stanley S.M., Markman, H.J. (2013). Predictors of extradyadic sexual involvement in unmarried opposite-sex relationships. *Journal of Sex Research*, 50(6), 598-610.
- Maddox, A, Rhoades, G. K., Markman, H.M. (2011). Viewing sexually-explicit materials alone or together: Associations with relationship quality. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 441-448.
- Mark, K., Janssen, E., Milhausen, R. (2011). Infidelity in heterosexual couples: Demographic, interpersonal, and personality-related predictors of extradyadic sex. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 971-982.

Martins, A., Pereira, M., Andrade, R., Dattilio, F. M., Narciso, I., & Canavarro, M. C. (2016). Infidelity in dating relationships: Gender-specific correlates of face-to-face and online extradyadic involvement. *Archives of Sexual Behavior*, 45(1), 193-205.

McAnulty, R.,

Brineman, J. (2007). Infidelity in dating relationships. *Annual Review of Sex Research*, 18, 94-114.

Mead, M. (1977). Jealousy: primitive and civilized. In. G. Clanton & L.G. Smith, *Jealousy* (115-127).

Miller, S., Maner, J. (2009). Sex differences in response to sexual versus emotional infidelity: The moderating role of individual differences. *Personality and Individual Differences*, 46, 287-291.

Moller, P., Vossler, A., (2015) Defining Infidelity in Research and Couple Counseling: A Qualitative Study, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 487-497.

Muise, A., E. Christofides, E., Desmarais, S. (2009). „More Information Than You Ever Wanted: Does Facebook Bring out the Green-eyed Monster of Jealousy?“. *CyberPsychology & Behavior*, 12 (4), 441-444.

O’Sullivan, L. F., Ronis, S. T. (2013). Virtual cheating hearts: Extradyadic and poaching interactions among adolescents with links to online sexual activities. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 45, 175-184.

Owen, J. J., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Fincham, F. D. (2010). „Hooking Up“ Among College Students: Demographic and Psychosocial Correlates. *Archives of Sexual Behavior*.39, 653-663.

Panser L.A., Rhodes, T., Girman, C.J., Guess, H.A., Chute, C.G., Oesterling, J.E., Lieber M.M., Jacobsen, S.J., (1995). Sexual function of men ages 40 to 79 years: The Olmsted county study of urinary symptoms and health status among men. *J Am Geriatr Soc*.43:1107–11

Papalia, D. E., Olds, S. W., (1992). *Human Development*. McGraw-Hill.

Pfeiffer, S. M., Wong, P. T. P.(1989). Multidimensional Jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*. 6 (2): 181-196.

Pines, A., Aronson, E. (1983). Antecedents, correlates, and consequences of sexual jealousy. *Journal of Personality*, 51(1), 108-136.

Pines, A. M. (1992). Romantic jealousy: Five perspectives and an integrative approach. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 29(4), 675-683.

Pittman, F.S. (1989). *Private lies: Infidelity and the betrayal of intimacy*. New York, NY: W. W. Norton.

Persch, J. A. (2009). Jealous much? MySpace, Facebook can spart it. MSNBC Online.

Pollet, T.V., Saxton, T. (2020). Jealousy as a function of rival characteristics: Two large replication studies and meta-analyses support gender differences in reaction to rival attractiveness but not dominance. Psyarvix.com.

Potyzsová, K., (2013). Žárlivost u homosexuálních mužů. Fakulta humanitních studií.

Potyzsová, K., Wells, T., Bártová, K. (2018). 680 Jealousy in heterosexual and homosexual individuals. *The Journal of Sexual Medicine*, 15, S391.

Potyzsová, K., Bártová, K., 2020: Romantická žárlivost a nevěra z evolučního hlediska: definice, typologie a individuální faktory. *Sexuologia*, 1, 30-36.

Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45

Rusbult, C. E., Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 175-204.

Rydell, R. J., McConnell, A. R., Bringle R. G. (2004). Jealousy and commitment: Perceived threat and the effect of relationship alternatives. *Personal Relationships*. 451-468.

Říčan, P. (2014). *Cesta životem. Vývojová psychologie: přepracované vydání*. Praha: Portál.

Sabini J., Silver M. (2005). Ekman's basic emotions: Why not love and jealousy?, *Cognition & Emotion*, 19:5, 693-712.

Sagarin, B. J., Becker, D. V., Guadagno, R. E., Nicastle, L. D., Millevoi, A. (2003). Sex differences (and similarities) in jealousy: The moderating influence of infidelity experience and sexual orientation of the infidelity. *Evolution and human behavior*, 24(1), 17-23.

Salovey, P., Rodin, J. (1986). The differentiation of social-comparison jealousy and romantic jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(6), 1100-1112.

Scelza, B. A., Prall, S. P., Blumenfield, T., Crittenden, A. N., Gurven, M., Kline, M.,...Shenk, M. K. (2020). Patterns of paternal investment predict cross-cultural variation in jealous response. *Nature Human Behaviour*, 4(1), 20-26.

Shackelford, T.K., Voracien, M., Schmitt, D.P., Buss, D.M., Weekes-Shackelford, V. A., & Michalski, R. L. (2004). Romantic jealousy in early adulthood and in later life. *Human Nature, 15*(3), 283-300.

Sheets, V. L., Wolfe, M. D. (2001). Sexual Jealousy in Heterosexuals, Lesbians, and Gays. *Sex Roles 44*, 255-276.

Shettel-Neuber, J., Bryson, J.B., Young, L.E. (1978). Physical attractiveness of the „other person“ and jealousy. *Personality and Social Psychology Bulletin, 4*, 612-615.

Schmitt, B. H. (1988). Social comparison in romantic jealousy. *Personality and Social Psychology Bulletin, 14*(2), 374-387.

Smith, T. W. (1994). Attitudes toward sexual permissiveness: Trends, correlates, and behavioral connections. In A. S. Rossi. *Sexuality across the life course, 63-97*. University of Chicago Press.

Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. W W Norton & Co.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Træen, B., Holmen, K., Stigum, H. (2007). Extradyadic sexual relationships in Norway. *Archives of Sexual Behavior, 36*, 55-65.

Treas, J., Giesen, D., (2000). Sexual Infidelity among married and cohabiting Americans. *Journal of marriage and family, 62*(1), 48-60.

Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection. In: Campbell, B. *Sexual Selection and the Descent of Man, 1871-1971*, Chicago, Aldine-Artherton, 136-179.

Umberson, D., Williams, K., Powers, D. A., Liu, H., Needham, B. (2006). You Make Me Sick: Marital Quality and Health Over the Life Course. *J Health Soc Behav. 47*(1): 1-16.

Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Valentova, J. V., Moraes A., C., Varella M. A. C.(2020). Gender, sexual orientation and type of relationship influence individual differences in jealousy: A large Brazilian sample. *Personal and individual differences*.

VanderDrift, L. E., Lehmler, J. J., & Kelly, J. R. (2012). Commitment in friends with benefits relationships: Implications for relational and safe-sex outcomes. *Personal Relationships, 19*, 1- 13.

de Visser, R., Richters, J., Rissel, J., Grulich, A., Simpson, J., Rodrigues, D., Lopes, D. (2020). Romantic Jealousy: A Test of Social Cognitive and Evolutionary Models in A Population-Representative Sample of Adults, *The Journal of Sex Research*, 57:4, 498-507.

Walter, K. V., Conroy-Beam, D., Buss, D. M., Asao, K., Sorokowska, A., Sorokowski, P. & Amjad, N. (2020). Sex differences in mate preferences across 45 countries: A large-scale replication. *Psychological Science*, 31 (4), 408-423.

Weiser, D.A., Weigel, D.J., Lalazs, C.B., Evans, W.P. (2017). Family Background and Propensity to Engage in Infidelity. *Journal of Family Issues*, 38(15), 2083-2101.

Weiss, P., Zvěřina, J. (1999). Sexuální chování obyvatel České republiky. Alberta Plus.

White, G. L., Mullen, P. E. (1989) *Jealousy: Theory, research, and clinical strategies*.

White, G. L. A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, (1981). 5(4), 295-310.

White, G. L., Mullen, P. E. (2006). Žárlivost: teorie, výzkum a klinické strategie. *Praha, Triton*.

Whitty, M. (2003). Pushing the wrong buttons: Men's and women's attitudes toward online and offline infidelity

Wiederman, M. W. (1997). Extramarital sex: Prevalence and correlates in national survey. *Journal of Sex Research*, 34(2), 167-174.

Wiederman, M. W., Hurd, C. (1999). Extradyadic involvement during dating. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(2), 265-274.

Wood W., Eagly, A. H. (2002): A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 129, 699-727.

Willcox, W. B., Wolfinger, N. H. (2008). Living and loving „decent“: Religion and relationship quality among urban parents. *Social Science Research*, 37(3), 828-843.

Zandbergen, D. L., Brown, S. G. (2015). Culture and gender differences in romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 72, 122-127.

PŘÍLOHY

Kvalitativní část

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Příloha č. 2: Struktura rozhovoru

Příloha č. 3: Náborový leták

Kvantitativní část

Příloha č. 4: Úvodní sdělení a informovaný souhlas

Příloha č. 5: Sociodemografický dotazník

Příloha č. 6: Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (Buunk, 1997)

Příloha č. 7: Miltidimensional Jealousy Scale (Pfeiffer a Wong, 1989)

Příloha č. 8: Míra emoční a sexuální žárlivosti

Příloha č. 1

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ Univerzita Karlova

Informovaný souhlas

Jménem Univerzity Karlovy Vás chceme požádat o účast na výzkumu *Vývoj partnerských vztahů*. Zodpovědnými osobami této studie je Pavlína Klementová, bakalářská studentka Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy a Bc. Magdalena Šilarová, magisterská studentka Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy a kontaktní osoba a koordinátor výzkumu. Garankou výzkumu je Mgr. Klára Bártová, Ph. D., akademická a vědecká pracovnice Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy a Národního ústavu Duševního zdraví v Klecanech.

Vaše účast na výzkumu je zcela dobrovolná. Výzkum můžete kdykoliv přerušit a požádat o smazání doposud poskytnutých informací. Vaše odpovědi budou během rozhovoru nahrávány na diktafon. Veškerá pořízená data budou uložena pod anonymním kódem a budou použita pouze pro vědecko-výzkumné účely.

V případě jakýchkoli otázek či nejasností se můžete obracet na Bc. Magdalenu Šilarovou na emailu: partnerska.studie@gmail.com.

O záměru výzkumníka jsem byl(a) podrobně informován(a), poskytnutí informací byl věnován přiměřený časový prostor a měl(a) jsem možnost položit doplňující otázky, na které jsem dostal(a) uspokojující odpověď. Celému poučení a smyslu výzkumu jsem porozuměl(a) a souhlasím s nahráváním v průběhu rozhovoru.

Participant:

Výzkumník/ce:

Podpis:

Podpis:

Dne:

Dne:

Případná poznámka:

Příloha č. 2

Polostrukturovaný rozhovor

Rozstřelovací otázky:

Libovolné (je to první rozhovor, kterého se účastníte?, Máte děti? věk, ste v dlouhodobém partnerském vztahu?)

Abychom se mohli dále bavit k tématu rozhovoru a o vašich partnerstvích, mohla bych se zeptat, zda Vás v současnosti přitahují spíše muži nebo ženy? Otázka na sexuální orientaci a umístění se na škále od 1 (heterosexuální orientace) do 10 (homosexuální orientace).

1. Okruh: Současný partner:

- Jste v současnosti ve vztahu?
- Jak dlouho spolu jste
- Považujete to za perspektivní vztah? (alternativa: Vidíte v tomto vztahu budoucnost?)
- Sdílíte s partnerem/kou společnou domácnost? (pokud ne: Jak často se vídáte/jste v kontaktu?)
- Jste v tomto vztahu spokojený/á? (nabídnuta škála spokojenosti od 1 nespokojený do 10 spokojený)
- Pociťoval/a jste někdy na partnera žárlivost? (pokud nepociťoval, pak alternativní otázka: Dokážete si představit nějakou situaci, která by ve Vás vyvolala žárlivost?)
- Popište mi, prosím, jak jste se (v té situaci) cítil/a?
- Co jste (v té situaci) dělal/a? (Jak jste se zachoval?)
- Řešil/a jste to nějak dále?
- Vzpomenete si na nějakou další situaci, která u vás vyvolala žárlivost? (Zopakovat: Co jste cítil, jak jste se zachoval, řešil jste to nějak dále?)
- Myslíte si, že na vás partner někdy žárlil?

(vše zopakovat z předchozího, konkrétní situace, doptávat se na co nejvíce situací, na které si vzpomene, jak se cítil, když na něj partner žárlil, jak se partner zachoval,

řešil to partner dále, nebo řešili situaci spolu?)

- Domníváte se, že žárlivost nějak ovlivňuje váš vztah? (doptávat se i na partneru žárlivost, pokud rozebere pouze svoji

2. Okruh: Bývalý partner (v případě, že respondenti měli vztahů více, tak se věnujeme poslednímu bývalému vztahu a následně pokračujeme vztahy předcházejícími):

- Měl jste před tímto vztahem ještě nějaké další vztahy, které jste považoval za perspektivní (alternativa: viděl jste v tomto vztahu budoucnost?)
- Jak dlouho jste spolu byli?
- Byl/a jste v tomto vztahu spokojený/á?
- Pociťoval/a jste někdy na partnera/ku žárlivost? Pokud žárlivost nepociťoval, tak

alternativní otázka:

- Dokážete si představit nějakou situaci, který by ve vás vyvolala žárlivost?
- Můžete mi popsat nějakou konkrétní situaci?
- Popište mi, prosím, jak jste se u toho cítil?
- Co jste (v té situaci) dělal/a? (jak se zachoval/a?)
- Řešil/a jste to nějak dále?
- Vzpomenete si na nějakou další situaci, která u vás vyvolala žárlivost? (zopakovat, co jste cítil/a, jak jste se zachoval/a, řešil/a jste to nějak dále?)
- Jak tento vztah skončil?

3. Okruh: Vývoj žárlivosti napříč vztahy:

- Měl/a jste předtím i nějaké jiné dlouhodobé vztahy?
- Kolik z minulých vztahů jste považoval/a za dlouhodobé?
- Myslíte si, že na současného partnera žáríte víc, než na minulé partnery? (pokud na něho žáril/a víc, doptat se na důvody)

- Zajímaloby mě, zda jste na některého z vašich minulých partnerů žárlil/a více než na jiné?
- V jakých situacích?
- Vzpomenete si na nějaké konkrétní situace (co jste cítil/a, jak jste se zachoval/a, řešil/a jste to nějak dále?) Doptat se na další situace, pokud si vzpomene.
- Pokud žárlil na někoho více, mohl byste mi říct, proč si myslíte, že zrovna tento partner ve vás vyvolával nejvíce žárlivosti?
- Měnila se intenzita prožívání žárlivosti v průběhu vašeho života?

4. Okruh: Obecné otázky k tématu žárlivosti:

- Jak vůbec rozumíte pojmu žárlivost?
- Hodnotíte žárlivost v pozitivním nebo negativním smyslu?
- Považujete se za člověka se sklony k žárlivosti? (alternativa: Myslíte si, že jste v porovnání s ostatními lidmi žárlivý?)
- Kdybyste se měl ohodnotit na škále 1 – 10 (1 = nezárlivý, 10 = žárlivý), kde byste se umístil?
- Hypotetická situace sexuální/emoční nevěry (uvedení příkladu), která situace je pro vás horší?
- Pozorujete, že by se měnil typ prožívané žárlivosti (emoční vs. sexuální) v průběhu věku? (např. Dříve by mi vadila sexuální nevěra, dnes emoční.....)
- Řekl/a byste, že ve vašem životě bylo/a období, kdy jste žárlil/a více, než jindy?
- Napadá vás ještě něco, co byste v této souvislosti se žárlivostí zmínil a já se na to nezeptala? Něco byste rád dodal/a?
- Poděkování

Náborový leták ke kvalitativní části výzkumu

 **Výzkum vývoje partnerských vztahů**
Probíhá pod záštitou FHS Univerzity Karlovy

Partnerská studie... ...zúčastněte se

Proč?

- Pomůžete rozšířit vědecké poznání

Kdo?

- Heterosexuální muži a ženy ve věku 50-65 let v dlouhodobém vztahu min. 3 měsíce

Jak?

- Osobní setkání (rozhovor, cca 30-40 min.)

Máte zájem se zúčastnit?
Kontaktujte nás na e-mailu: partnerska.studie@gmail.com
Za výzkumný tým:
, Bc.Magdalena Šilarová, Pavlína Klementová, Mgr.Klára Bártová Ph.D

Příloha č.4

Fakulta humanitních studií Univerzita Karlova

Vážení respondenti, vítáme na stránkách výzkumu vývoje partnerských vztahů, který se koná pod záštitou Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Cílem výzkumu je sledovat současný vývoj partnerských vztahů v naší republice a popsat nejrůznější fenomény, které mají pozitivní a negativní vliv na partnerskou spokojenost. Otázky a testy, které budou následovat, se týkají zejména okolností fungování Vašeho partnerství či Vaší partnerské historie a Vašich i partnerových osobnostních charakteristik. Věříme, že Vám tyto otázky umožní zamyslet se nad rozličnými oblastmi Vašeho partnerského vztahu či nad jeho vývojem, což může být místy i zábavné - málokdy si člověk najde čas se nad svým partnerstvím komplexně zamyslet. Velmi důležité je, abyste vše vyplňovali v klidu a v soukromí. Vyplňování dotazníku je zcela intuitivní, řiďte se instrukcemi přítomnými na každé stránce. Odpovídejte prosím pravdivě, žádná odpověď není "správná" nebo "špatná". Délka vyplňování dotazníku je individuální, nemělo by Vám však zabrat více než 30 minut. Vyplňování dotazníku je možné přerušit a vrátit se k němu zpět až po dobu 48 hodin. Kromě toho, že svou účastí (a případným sdílením) velice pomůžete rozšířit poznání v dané oblasti, po dokončení vyplňování se můžete těšit na vyhodnocení Vámi vyplněného psychologického testu.

Za výzkumný tým se zavazujeme, že:

Veškeré údaje, jež uvedete, budou anonymizovány a vedeny pod náhodně přidělenými číselnými kódy, nebudou spojeny s žádnými údaji umožňujícími Vaši identifikaci. Vaše jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii - tato data budou použita pouze k vědeckým účelům.

Abyste se mohli výzkumu zúčastnit, musíte splňovat následující podmínky:

- heterosexuální orientace
- věk 50-65 let - nyní jste ve vztahu (min. 3 měsíce)

Přejeme hezké vyplňování, v případě jakéhokoliv problému nás kontaktujte na: partnerska.studie@gmail.com.

Za výzkumný tým, Bc. Magdalena Šilarová, Pavlína Klementová, Anna Mencová a Mgr. Klára Bártová, Ph.D.

Nyní bychom Vás rádi požádali o potvrzení informovaného souhlasu, který je nutný k další výzkumné činnosti:

Prohlašuji, že jsem byl/a seznámen/a s podmínkami účasti v tomto výzkumu a že se jej chci dobrovolně zúčastnit. Beru na vědomí, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu jsou anonymní a budou použity pouze pro vědecké účely.

Souhlasím Nesouhlasím

Příloha č. 5

Sociodemografický dotazník

1) Jaké je Vaše pohlaví?

Muž (1)

Žena (2)

2) Kolik Vám je nyní let?

.....

3) Jakého nejvyššího stupně vzdělání jste doposud dosáhl/a?

Neukončené základní vzdělání (1)

Základní škola (2)

Střední škola s výučním listem (3)

Střední škola s maturitou (4)

Nástavbové studium (včetně pomaturitního studia) (5)

Vyšší odborná škola (Dis.) (6)

Bakalářské (Bc., BcA.) (7)

Magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr., aj.) (8)

Doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.) (9)

4) Považujete se za osobu:

Výhradně heterosexuální (1)

Převážně heterosexuální (2)

Spíše heterosexuální (3)

Bisexuální (4)

Spíše homosexuální (5)

Převážně homosexuální (6)

Výhradně homosexuální (7)

5) Jste momentálně ve vztahu?

Ano, v současnosti jsem ve vztahu se ženou. (1)

Ano, v současnosti jsem ve vztahu s mužem. (2) V současnosti nejsem ve vztahu. (3)

6) Označil byste vztah se svým partnerem/partnerkou jako dlouhodobý?

Pozn. Dlouhodobým vztahem je myšlen takový vztah, který považujete za perspektivní a v němž plánuje s partnerem/partnerkou společnou budoucnost.

Ano (1)

Ne (2)

7) Jak dlouho jste ve svém současném vztahu s Vaším partnerem / partnerkou?

.....

8) Jste momentálně vdaná/ženatý?

Ano, jsem (1)

Ne, nejsem, ale byl/a jsem (2)

Ne, nejsem a nikdy jsem nebyl/a (3)

9) Jak dlouho jste, nebo jste byl/a vdaná/ženatý?

.....

10) Kolik let je Vašemu partnerovi/partnerce?

.....

Příloha č. 6. Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (Buunk, 1997)

Pomocí níže uvedené škály zaznačte, jak byste se cítil/a v situaci, kdyby Váš partner/partnerka:

- a) Flirtoval/a s jinou osobou
- b) Měl/a pohlavní styk s jinou osobou
- c) Tancoval/a velmi intimním způsobem s jinou osobou
- d) Políbil/a jinou osobu
- e) Probíral/a osobní věci s jinou osobou

Škála:

- 1) Extrémně potěšen/a
- 2) Velmi potěšen/a
- 3) Spíše potěšen/a
- 4) Mírněpotěšen/a
- 5) Ani potěšen/a, ani rozrušen/a
- 6) Mírněrozrušen/a
- 7) Spíše rozrušen/a
- 8) Velmi rozrušen/a
- 9) Extrémně rozrušen/a

Zaznačte, jak často Vás napadají následující myšlenky:

Jsem přesvědčen/a, že mému partnerovi/ce se zdá někdo jiný atraktivnější než já.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Mám strach, že má můj partner/ka sexuální poměr s někým jiným.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Bojím se, že mého partnera/ku sexuálně přitahuje někdo jiný.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Strachuji se, co všechno se může stát, když bude můj partner/ka v kontaktu s jinými muži.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Strachuji se, co všechno se může stát, když bude můj partner/ka v kontaktu s jinými ženami.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Mám strach, že mě partner/ka opustí kvůli někomu jinému.

Nikdy (2) (3) (4) Velmi často

Prosím, zaznačte, do jaké míry vás vystihují následující výroky:

Nechci, aby byl můj partner/ka v příliš velkém kontaktu s ostatními muži.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Nechci, aby byl můj partner/ka v příliš velkém kontaktu s ostatními ženami.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Je pro mne nepřijatelné, aby měl můj partner/ka kamaráda mužského pohlaví.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Je pro mne nepřijatelné, aby měl můj partner/ka kamarádku ženského pohlaví.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Očekávám, že se můj partner/ka nebude dívat po ostatních mužích.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Očekávám, že se můj partner/ka nebude dívat po ostatních ženách.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Co se týče mého partnera/ka, jsem spíše majetnický/á.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Je pro mne obtížné dát partnerovi/ce dostatek volnosti.

Vůbec mne nevystihuje (2) (3) (4) Zcela mne vystihuje

Příloha č. 7: Multidimensional Jealousy Scale (Pfeiffer a Wong, 1989)

Jak často se u Vás vyskytuje následující chování?

Prohledávám partnerovy/partnerčiny šuplíky, tašky nebo kapsy

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Nečekaně telefonuji svému partnerovi/partnerce, abych věděl/a, kde je.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Vyptávám se svého partnera/ky na jeho minulé a současné romantické vztahy.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

|Mluvím hanlivě o jiných mužích/ženách, pokud o ně můj partner/ka projeví zájem.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Vyptávám se partnera/ky na jeho telefonní hovory.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Vyptávám se svého partnera, kde byl/a.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Pokud vidím svého partnera/ku mluvit s jiným mužem/ženou, tak se zapojím do rozhovoru.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Nečekaně navštěvuji svého partnera/ku, abych věděl/a s kým je.

Nikdy (2) (3) (4) (5) (6) Pořád

Příloha č. 8: Míra emoční a sexuální žárlivosti (Buss, 1992)

Pomocí níže uvedené škály zaznačte, jak byste se cítil/a v situaci, kdyby Váš partner/partnerka:

- a) Měl/a pohlavní styk s jinou osobou.
- b) Zamiloval/a se do jiné osoby.

Škála:

- 1) Extrémně potěšen/a
- 2) Velmi potěšen/a
- 3) Spíše potěšen/a
- 4) Mírně potěšen/a
- 5) Ani potěšen/a, ani rozrušen/a
- 6) Mírně rozrušen/a
- 7) Spíše rozrušen/a
- 8) Velmi rozrušen/a
- 9) Extrémně rozrušen/a